

Fornleifaskráning Langaness 1

Skálar og Skálaborp

Bryndís Zoëga og Guðný Zoëga

Rannsóknarskýrslur 2025/1

Forsíðumynd: Skálar á Langanesi í júní 2024. Horft er til norðausturs yfir í Skoruvíkurland.

© Bryndís Zoëga og Guðný Zoëga.

Efnisyfirlit

Inngangur	4
Tilgangur fornleifaskráningar	5
Aðferðafræði	5
Byggðin á austanverðu Langanesi	7
Skálar – söguágrip.....	11
Fornleifaskrá	17
Minjar austan Fossár	17
Útihús og aðrar minjar á Landsenda	27
Minjar vestan Fossár	32
Minjar í Skálaporpi	36
Minjar austan Fossár	38
Minjar vestan Fossár	82
Óstaðsett hús	109
Minjar í úthögum	112
Minjar norðan bæjar.....	112
Minjar ofan og austan bæjar	124
Minjar í nágrenni Saurvætu – vestan Fossár.....	129
Óskráðar minjar	151
Samantekt.....	155
Bæjarstæði Skála.....	157
Byggðin austan Fossár	157
Byggðin vestan Fossár	160
Minjar í úthögum	161
Aðrar minjar.....	161
Herminjar	161
Leiðir.....	162
Minjar sem fundust ekki	162
Hættumat.....	162
Niðurlag	163
Heimildaskrá	164

Inngangur

Í júní 2024 voru skráðar minjar á þremur jörðum á austanverðu Langanesi að beiðni Minjastofnunar Íslands. Fyrir liggur möguleg friðlýsing svæðisins utan Heiðarfjalls og er skráningin hluti af þeirri vinnu. Skráningarsvæðið náði frá Heiðarfjalli út á Langanesfont og er 22km langt. Breidd þess er breytileg, en er mest um 3,7km, á merkjum Skála, Kumblavíkur, Skoruvíkur og Læknisstaða. Jarðirnar sem skráðar voru eru Hrollaugsstöðir, með hjáleigunni Selvík, Kumblavík og Skálar að undanskildum herminjum í landi jarðarinnar. Herminjarnar voru skráðar árið 2018 af Fornleifastofnun Íslands.¹

Vettvangsskráning fór fram 10.-17. júní 2024 og var unnin af Guðnýju Zoëga fornleifafræðingi og Bryndísi Zoëga landfræðingi. Bryndís sá að mestu um úrvinnslu og skýrsluskrif. Skráningarsvæðið er nokkuð umfangsmikið og var stærstur hluti þess genginn. Enn er óskráð svæðið frá Miðeyri í landi Skála og út að Langanesfonti sem og hlutar heiðarinnar, þar sem norður merki jarðanna liggja.

Sökum fjölda minja var ákveðið að gefa niðurstöður út í tveimur skýrslum. Fyrri skýrslan innihélt fornleifaskráningu á Hrollaugsstöðum, Selvík og Kumblavík en þessi fjallar um Skála og Skálaþorp.

Heimildamenn: Á Árnastofnun eru varðveitt viðtöl, sem tekin voru árið 2008, við fólk sem alið er upp á Skálum. Notast var við upplýsingar úr þessum viðtölum en einnig var leitað til Magnúsar Vilhjálmssonar frá Hrollaugsstöðum og Elíasar Péturssonar, sem er einn af eigendum Skála. Fá þeir kærar þakkir fyrir aðstoðina.

Tengiliður við verkkaupa: Sædís Gunnarsdóttir, minjavörður Norðurlands eystra.

Verknúmer Minjastofnunar Íslands: 3280

¹ Elín Ósk Hreiðarsdóttir ofl. 2019.

Tilgangur fornleifaskráningar

Fornleifaskráning er forsenda þess að hægt sé að gera heildstætt mat á minjum og minjagildi og er undirstaða allrar minjavörslu og áætlunar um varðveislu og kynningu minja. Allar fornleifar eldri en 100 ára falla undir ákvæði Menningarminjalaga nr. 80 frá 29. júní 2012.²

Fornleifar teljast, samkvæmt 3. gr. laganna „hvers kyns mannvistarleifar, á landi, í jörðu, í jökli, sjó eða vatni, sem menn hafa gert eða mannaverk eru á og eru 100 ára og eldri [...]“

Um skráningu vegna skipulags og undirbúnings framkvæmda segir í 16. gr.: „Skráning fornleifa, húsa og mannvirkja skal fara fram áður en gengið er frá aðalskipulagi eða deiliskipulagi. **Áður en deiliskipulag er afgreitt eða leyfi til framkvæmda eða rannsókna er gefið út skal skráning ætíð fara fram á vettvangi.** [...] Sá sem ber ábyrgð á skipulagsgerð í samræmi við skipulagslög skal standa straum af kostnaði við skráninguna. Ríkissjóður skal þó bera kostnað af fornleifaskráningu sem fram fer innan þjóðlendu nema um annað hafi verið samið. Skulu skipulagsyfirvöld hafa samráð við Minjastofnun Íslands um tilhögun skráningar eða endurskoðun á fyrri fornleifa-, húsa- og mannvirkjaskrárm með hliðsjón af fyrirhuguðum breytingum á skipulagi [...]

Í 24 gr. segir: „Ef fornminjar sem áður voru ókunnar finnast við framkvæmd verks skal sá sem fyrir því stendur stöðva framkvæmd án tafar. Skal Minjastofnun Íslands láta framkvæma vettvangskonun umsvifalaust svo skera megí úr um eðli og umfang fundarins. Stofnuninni er skylt að ákveða svo fljótt sem auðið er hvort verki megí fram halda og með hvaða skilmálum. Óheimilt er að halda framkvæmdum áfram nema með skriflegu leyfi Minjastofnunar Íslands.“ Þetta á bæði við um minjar sem ekki eru sýnilegar á yfirborði en koma í ljós við jarðrask sem og minjar sem kunna að finnast eftir að fornleifaskráningu lýkur og skráningaraðilum hefur af einhverjum sökum yfirsétt.

Aðferðafræði

Í undirbúningi að vettvangsskráningu fornleifa er farið í gegnum ritheimildir svo sem fornbréfasafn, örnefnaskrár, jarðabækur og byggðasögurit auk þess sem talað er við staðkunnuga þar sem það er mögulegt. Vettvangsferðir felast í því að svæði eru gengin og minjar leitaðar uppi, þeim lýst og þær mældar upp og ljósmyndaðar. Þar sem mögulegt er eru loftmyndir notaðar til að greina minjar eða svæði þar sem líklegt er að minjar finnist.

Í skýrslunni fá allar staðsettar fornleifar nafn jarðarinnar sem þær tilheyra, auk sameiginlegs verkefnanúmers sem Minjastofnun Íslands úthlutar og hlaupandi númer. Númerið er notað

² Lögin má í heild skoða á vefsíðu Alþingis: <https://www.althingi.is/lagas/nuna/2012080.html>

Þegar vísað er til fornleifa í texta og á kortum. Vegna fjölda minja er verkefnanúmeri sleppt við merkingar á sumum kortum og einungis stuðst við hlaupandi númer. Þar sem verkefnanúmerið nær yfir allar jarðirnar sem skráðar voru halda hlaupandi númer áfram á milli jarða.

Reynt er að leggja mat á um hvaða tegund minja er að ræða, þ.e. híbýli manna, sjóhús o.s.frv., hversu vel þær eru varðveittar og í hve mikilli hættu þær eru af völdum utanaðkomandi áhrifa, s.s. jarðræktar eða landrofs. Ástand minja og hættumat er gefið upp eftir skráningarstöðlum Minjastofnunar Íslands sem finna má á vef stofnunarinnar: www.minjastofnun.is.

Það sem skýrslan nær yfir eyðibýggð sem hefur verið nær ósnortin síðan byggð lagðist af um miðja 20. öld, var ekki farið eftir 100 ára reglu laga um menningarminjar, heldur voru allar minjar sem fundust á vettvangi og tilheyrðu byggðinni skráðar. Skráningin endurspeglar því menningarlandslagið í heild sinni eins og það var sumarið 2024.

Málvenja er að tala um norður og austur strönd nessins og þeirri venju haldið hér. Lýsingar í skýrslunni á afstöðu minja og leiðum í tekur þó mið af höfuðáttunum fjórum.

Minjar eru mældar með gps tæki sem gefur undir metra í skekkju. Afstöðumynd af legu minja er að finna aftast í skýrslunni. Auk þess er tafla í viðauka við skýrsluna með helstu upplýsingum um einstakar minjar: Sérheiti ef um slíkt er að ræða, hlutverk, tegund, ástand, hættumat og hættuorsök, áætlaðan aldur o.s.frv. Í skýrslutexta er hættumats einungis getið þar sem hætta er til staðar en það er líka gefið upp í heildartöflu aftast í skýrslu. Staðsetning minja, þar sem hún er þekkt, er gefin upp í töflunni í Ísnetshnitum (ISN93). Loftmyndir eru fengnar hjá Loftmyndum skv. samningi þar um.

Mynd 1. Yfirlitskort af Langesni. Á kortið eru merktar jarðir auk nokkurra örnefna (skáletrað). Gul brotalína sýnir skráningarsvæðið og gróflega áætluð landamerki jarðanna sem skráðar voru.

Byggðin á austanverðu Langesni

Langes er í heild sinni um 44km langt en frá Heiðarfjalli eru um 23km út á Langesfont, í beinni loftlínu (mælt af loftmynd). Skilin á milli Norður- og Austurlands eru um mitt nesið, þar eru fjórðungamót og þar voru áður skil á milli Skálholts- og Hólabiskupsdæma. Austur Langnesingar sóttu því þing að fornu með Austfirðingum, fyrst Sunnudalsþing en síðar Múlaþing. Nesið skiptist í þrennt, framnes, miðnes og útnes. Jarðir sem hér eru til umfjöllunar eru á útnesinu en byggð hefur alltaf verið mest á miðnesinu og þar voru bestu jarðirnar. Austanvert nesið, með Skoruvík, var í landnámi Gunnólfs kroppu en norðanvert nesið í landnámi Ketils þistils og voru skilin nálægt miðju nesi, frá Gunnólfsvíkurfjalli og norður að Skoruvíkurbjargi.³

Til forna voru tveir hreppar á Langesni. Á norðanverðu Langesni var Sauðaneshreppur (einnig kallaður Norðrhreppur og Langeshreppur) en Austurhreppur á austanverðu nesinu, frá Skoruvíkurbjargi að Gunnólfsvíkurfjalli. Í Austurhreppi voru jafnan sex jarðir í byggð, Skoruvík, Skálar, Kumblavík, Hrollaugsstaðir, Eiði og Fagranes. Höfundur Langnesingasögu,

³ Friðrik G. Olgeirsson, 1998, bls. 13, 37.

Friðrik Olgeirsson, telur að Austurhreppur hafi ekki orðið til fyrr en á 18. öld⁴. Í manntali frá 1703 eru jarðir sem síðar tilheyrðu Austurhreppi skráðar í Skeggjastaðahreppi en í manntali 1816 teljast þær í Sauðanessókn.⁵ Austurhreppur tilheyrði lengi Skeggjastaðasókn en síðar fóru íbúar að sækja kirkju á Sauðanesi. Eins var þingstaður Austurhrepps á Skeggjastöðum en færðist að Sauðanesi, snemma á 19. öld. Austurhreppur var sameinaður Sauðaneshreppi árið 1845. Þórshafnarhreppur var stofnaður 1946 út úr Sauðaneshreppi, en hrepparnir síðar sameinaðir sem Þórshafnarhreppur árið 1993.⁶ Í dag er svæðið hluti Langanesbyggðar sem varð til árið 2006 við sameiningu Þórshafnarhrepps og Skeggjastaðahrepps. Árið 2022 bættist svo Svalbarðshreppur við.⁷

Jarðanna á austanverðu Langanesi er fyrst getið í rekaskrá Skálholtsstaðar frá því um 1270.⁸ Þær voru landlitlar og útnesið víða hrjóstrugt og ekki vel fallið til búskapar. Hlunnindi voru þó mikil af reka og sjósókn og í björgunum á Skálum og í Skoruvík var bæði eggja- og fuglataka. Hafnir eru almennt ekki góðar á Langanesi, nema á Þórshöfn, en fiskimið voru nærtæk og gjöful og hafa fiskveiðar verið stundaðar frá fornu fari. Á fyrri öldum voru fiskveiðar meira stundaðar frá austanverðu nesinu en norðanverðu sökum þess að fiskur gekk þar meira á grunnmið. Auk þess ýttu takmarkaðir möguleikar til búskapar, á austanverðu nesinu, undir að bændur nýttu sér þá auðlind sem í hafinu var. Engin höfn var þó á austanverðu nesinu aðeins erfiðar landingar og þurfti að „brýna bátum“.⁹ Heimræði var frá öllum jörðunum en auk þess eru heimildir um útræði frá Lambeyri í landi Skála.¹⁰ Þess er getið í Langnesinga sögu að bændur á útnesinu hafi stundað viðskipti með fisk, fugl og egg við bændur á innesinu í staðinn fyrir nauðsynjar sem þá vanhagaði um.¹¹

Um aldir áttu bændur á utanverðu Langanesi viðskipti við sjómenn frá ýmsum löndum: Englandi, Frakklandi, Hollandi og Þýskalandi. Í lok 19. aldar bættust Færeyingar í hópinn en þeir héldu sig mest sunnan við nesið. Árið 1895 fengu Færeyingar meðal annars aðstöðu og húsaskjól hjá Magnúsi Jónssyni bónda á Skálum til að verka fisk og er þeirra getið í hreppsþóku af og til fram til ársins 1920. Færeyingar veiddu síld á beitu en þar sem erfiðlega gekk að geyma beituna brugðu Langnesingar á það ráða að byggja íshús, niðurgrafin torfhús með þykkum veggjum og fylltu af snjó og klaka á vetrum og seldu síðan Færeyingum á sumrum. Ísinn var ýmist greiddur í peningum, með salti og seinna með lifur sem heimamenn bræddu í lýsi. Á öðrum áratug 20. aldar byggðist upp lítið fiskþorp á Skálum og fluttu

⁴ Friðrik G. Olgeirsson, 1998, bls. 14-15.

⁵ Sótt á vef Þjóðskjalasafns Íslands 27.12.2024 www.manntal.is

⁶ Friðrik G. Olgeirsson, 1998, bls. 14 og 15.

⁷ Sótt á heimasíðu Wikipedia 23.12.24. <https://is.wikipedia.org/wiki/Langanesbygg%C3%B0>

⁸ Íslenskt fornbréfasafn II, bls. 71.

⁹ Friðrik G. Olgeirsson, 2000, bls. 26.

¹⁰ Ólafur Olavius, 1965, bls. 108, bls. 44-45.

¹¹ Friðrik G. Olgeirsson, 2000, bls. 17.

Færeyingarnir sig þá að mestu þangað og voru oft með marga tugi árabáta á veiðum. Í lok þriðja áratugarins hurfu þeir að mestu frá Skálum og fluttu úthald sitt til Grænlands.¹² Um útgerð og byggð í Skálaþorpi verður fjallað í söguágripi Skála.

Samgöngur á utanverðu Langanesi voru alla tíð erfiðar en langt, og á köflum ógreiðfært, er á milli bæja enda nesið víða mjög grýtt. Skálar komust ekki í vegasamband fyrr en 1960, fimm árum eftir að byggð lagðist af. Vegur kom fyrst áleiðis í Hrollaugsstaði 1954 en uppbyggður vegur árið 1960. Vegur kom aldrei í Kumblavík. Austurströndin var erfiðari yfirferðar en norðurströndin þar sem hún er hálendari og gátu íbúar síður nýtt hesta til ferðalaga. Fólki gekk á milli bæja og í kaupsíð fór það gangandi til Þórshafnar en þungavarningur var fluttur með bátum. Farið var um Vatnadal milli Skála og Skoruvíkur þar sem vegurinn liggur í dag. Frá Skálum var farið með ströndinni til Kumblavíkur og svo áfram að Hrollaugsstöðum. Frá Hrollaugsstöðum mátti fara norður með austanverðu Heiðarfjalli yfir nesið og að Heiði eða upp á Hrollaugsstaðafjall um Kálfshvamm við austurenda Heiðarfjalls að Eiði. Þóttu þessar leiðar langar og erfiðar.¹³ Ólafur Olavíus var t.a.m. ekki hrifinn af vegasamgöngum á utanverðu Langanesi þegar hann var þar á ferð á síðari hluta 18. aldar. Veginn um Kálfshvamm segir hann vera „agalegan“ fjallveg sem „endar við sjó fram í snarbrattri skriðu með klettahausum 14-15 faðma háum“.¹⁴

Eins og fyrr er getið er jarðanna sem skráningin nær yfir fyrst getið í rekaskrá Skálholtsstaðar frá því um 1270. Þá átti staðurinn reka og fjórðung í hvalreka í landi Skála, hálfan flutning og fjórðung í hvalreka í Kumblavík (ritháttur þar). Auk þess fjórðung í hvalreka fyrir Hrollaugsstöðum.¹⁵ Í Nýrri jarðabók fyrir Ísland 1861 (bls. 131) segir að Skálar, Kumblavík og Hrollaugsstaðir hafi að fornu mati verið metnar á 8 hundruð. Árið 1847 voru jarðirnar enn metnar á átta hundruð og voru þá Skálar og Kumblavík í eigu Hofskirkju í Vopnafirði. Hrollaugsstaðir voru í bændaeign og engin hundraðatala gefin fyrir jörðina en neðamáls er hún talin sex hundruð og hjáleigan Selvík tvö hundruð.¹⁶ Búskapur varði í Selvík í um tvo áratugi á fyrri hluta 19. aldar en hjáleigan fór í eyði um 1843.¹⁷ Hrollaugsstaðir hafa því verið metnir til jafns við Skála og Kumblavík.

Jarðir á utanverðu Langanesi féllu illa að nútíma búskaparháttum og byggðin lagðist smám saman af um miðja 20. öldina. Jörðin Kumblavík fór í eyði 1946, fyrst jarða á austanverðu nesinu. Byggð lagðist af á Skálum 1946 en 1948 hófu Lúðvík Jóhannsson og fjölskylda búskap

¹² Land og Fólki, 1985, bls. 191; Friðrik G. Olgeirsson, 2000, bls. 19-22.

¹³ Friðrik G. Olgeirsson, 2000, bls. 165; I, bls. 264.

¹⁴ Ólafur Olavíus ofl., 1964, bls. 109.

¹⁵ Íslenskt fornbréfasafn, II, bls. 71.

¹⁶ J. Johnsen, 1847, bls. 346-347.

¹⁷ Sr. Sigmar I. Torfason, 1994, bls. 145.

þar aftur en sú búseta stóð aðeins til 1954 er jörðin fór endanlega í eyði¹⁸. Búið var á Hrollaugsstöðum til ársins 1964.¹⁹

¹⁸ Land og fólk, 1985, bls. 198.

¹⁹ Heimasíða Langanesbyggðar: <https://www.langanesbyggd.is/upplysingar/skoruvik>.

Mynd 2. Yfirlitsmynd af bæjarstæði Skála og Skálaporpi. Horft er til norðausturs í átt að Langanesfonti. Fossá og Árvíkin eru vinstra megin við miðja mynd og voru íbúðarhús og byggingar tengd útgerðinni beggja vegna árinna. Gamla bæjarstæðið er hægra megin við miðja mynd og ofan þess teygði byggðin sig út á Landsenda og þar tekur Skálabúðabjargið við.

Skálar – söguágrip

Skálar eru ysta jörð á austanverðu Langanesi. Jarðarinnar er fyrst getið í rekaskrá Skálholtsstaðar frá því um 1270²⁰. Næst er hennar getið í máldögum Ólafs Rögnvaldssonar Hólabiskups frá 1461 þar sem segir að kirkjan á Presthólum eigi „landgögn frá Steini í Harðbaksmöl og til oss fyrir vestan eyri er fylgt hefur Skálalandi er Þorbjörn Arnarósson gaf. Hlasshval, Skotsmannhval og Starfhval og skurð og allan smáreka sela og fiska og hnýsna. Þriggja álna við og allan smæra. Rætur allar og selir, rostunga og háskerðinga.“²¹ Skálar voru um aldir í eigu Hofskirkju á Vopnafirði og í Gíslamáldögum frá 1570 (og síðar) segir að kirkjan eigi jörðina alla, allan flutning og viðarreka.²²

Heimildir eru um kirkju á Skálum og segir í Sýslu- og sóknalýsingum Múlasýsla að munnmæli geti þess að á Fagranesi og Skálum á Langanesi hafi verið „annexkirkjur“ frá Skeggjastaðakirkju, en ekki fylgi munnmælunum hvaða bæir hefðu tilheyrt þeim.²³ Líklegt

²⁰ Íslenskt fornbréfasafn, II, bls. 71.

²¹ Íslenskt fornbréfasafn, V, bls. 278.

²² Íslenskt fornbréfasafn, XV, bls. 676.

²³ Finnur N. Karlsson ofl. 2000, bls. 34.

verður að teljast að til forna hafi verið bæði kirkja og grafreitir á Skálum og í námunda við gamla bæjarhólinn er örnefnið Kirkjuhólar.²⁴

Skálar eru landmesta jörðin á austanverðu Langanesi, hún var að fornu metin 8 hundruð, landskuld var 0,8 álnir og kúgildi 1.²⁵ Jörðin er hrjóstrug eins og aðrar jarðir á utanverðu nesinu en þótti henta ágætlega til sauðfjárræktar. Í fasteignamati frá byrjun 20. aldar segir að þótt land jarðarinnar sé hrjóstrugt sé það nokkuð grasi vaxið og kjarngott. Túnið var átta dagsláttur, innan girðingar, og þar af var þriðjungur sléttur en hitt „fleytingsþýfi“. Túnið gaf af sér 200 vættir töðu en engjar 200 vættir. Engjar voru sagðar litlar, blautar, snöggar og á víð og dreif innan um bithaga. Sumarhagar voru ekki góðir en vetrararbeit allgóð. Áhöfn á jörðinni voru tvær kýr, 55 ær 15 lömb og tveir hestar. Helstu kostir jarðarinnar voru þó þau ríkulegu hlunnindi sem henni fylgdu. Stutt var á miðin og útræði aflsælt. Önnur hlunnindi voru reki og eggja- og fuglatekja. Mótak er sagt lélegt en mikið er af mógröfum í landi Skála, bæði heima við bæ og upp á heiði.²⁶ Jörðin lá illa við samgöngum á landi en vel á sjó.²⁷

Sagnir voru um búsetu á Lambeyri í landi Skála en eyrin er um 6km austan túns á Skálum. Áttu þá búendur á Lambeyri og Vatnsleysu, hinu megin á nesinu, að hafa átt sína kænuna hvor og róíð saman þeim megin sem fært var á sjó á hverjum tíma.²⁸ Vegna landhátta og legu verður að teljast ólíklegt að búið hafi verið á Lambeyri nema þá um skamman tíma. Þaðan var þó í einhvern tíma útræði og getur Ólafur Olavíus þess í ferðabók sinni að gamlar verbúðartóftir séu við annan eyrarendann og hafði lendingin verið um ós og upp í tjörn á eyrinni en spillst þegar fylltist upp í ósinn.²⁹

Oft var tvíþýli á Skálum og stóð Skálabærinn á bjargbrún upp af svonefndu Bæjarbjargi og heitir þar Bæjarhóll.³⁰

Skálaþorp og útgerðin

Í upphafi 20. aldar myndaðist þorp í landi Skála og má rekja upphaf þess til ársins 1910 þegar Þorsteinn Jónsson hóf þaðan útgerð. Útgerðin og starfsemi henni tengd jókst næstu árin og samhliða því byggðist upp lítið þorp. Þegar menn fengu veður af því að útgerð Þorsteins gengi vel, fjölgaði bæði fyrirtækjum og íbúum á Skálum, jafnt þeim er höfðu þar fasta búsetu en líka þeim sem komu yfir sumartímann til að vinna. Þessir tímabundnu íbúar bjuggu í verbúðum sem

²⁴ Skálar, örnefnaskrá, bls. 1.

²⁵ J. Johnsen, 1847, bls. 346.

²⁶ Fasteignamat 1916-1918, undirskrift Norður Þingeyjarsýslu, bls. 109.

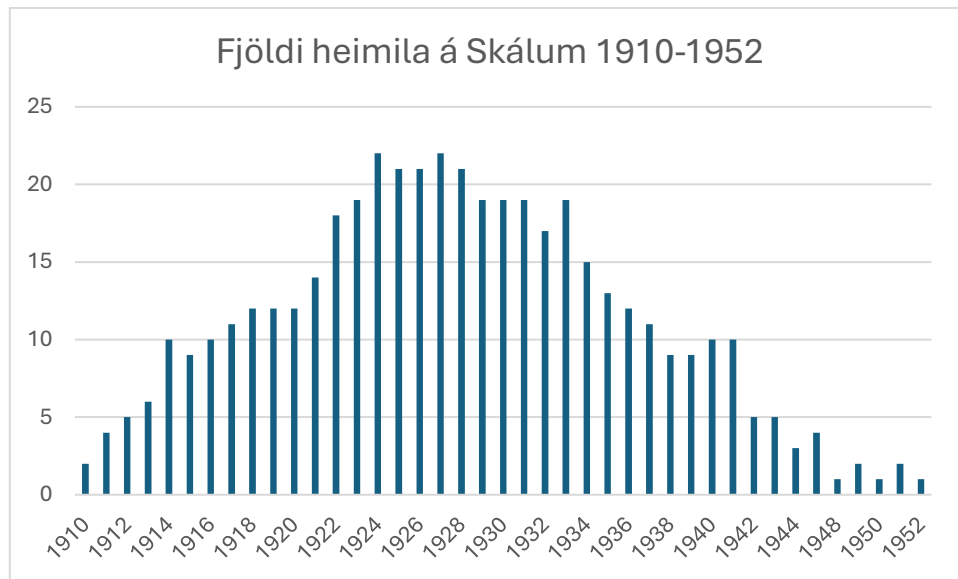
²⁷ Friðrik G. Olgeirsson, 2000, bls. 24.

²⁸ Sama heimild, bls. 22.

²⁹ Ólafur Olavíus ofl., 1946, bls. 108.

³⁰ Þjóðskjalasafn Íslands. Sóknarmanntöl, Sauðanessókn; Skálar, örnefnaskrá, bls. 1.

útgerðarfyrirtækin reistu. Samhliða fólksfjölgun, fjölgaði jafnframt íbúðabyggingum og atvinnuhúsnæði en meðal annars voru byggð frystihús, íshús, söltunarahús, sjóbúðir og verslanir.³¹ Árið 1912 urðu Skálar löggiltur verslunarstaður og sama ár opnaði Þorsteinn Jónsson þar litla verslun. Verslanirnar urðu þrjár en voru allar litlar og því þurfti oft að leita til Þórshafnar eftir vörum. Það varð til þess að Kaupfélag Langnesinga keypti hús á Skálum og hóf þar verslun og saltfiskverkun. Þessi verslun lokaði um miðjan þriðja áratuginn og eftir það var engin verslun á Skálum.³²

Mynd 3. Grafið sýnir fjölda heimila á Skálum frá árinu 1910 og fram til 1952 (Þjóðskjalasafn Íslands. Sóknarmannatöl, Sauðanessókn).

Mest var umleikis á Skálum árið 1924 þegar íbúar þorpsins voru 117 og skráð heimili 22. Einungis þeir sem áttu lögheimili á Skálum eru þar með taldir en nokkru fleiri bjuggu þar um vertíðartímann. Töluvert var um húsbyggingar fram til ársins 1930 en þá var búið í 18 húsum á Skálum, en eftir það var lítið byggt. Íbúðarhúsin voru annaðhvort timburhús eða torfbærir en auk þess var fjöldi útihúsa þar sem flestir áttu fáeinar kindur og eina kú og fengu skika til að heyja hjá Skálabónda.³³ Þrátt fyrir að engin kirkja væri á Skálum var árið 1924 gerður þar grafreitir. Hann liggur um 1,5km vestur frá þorpinu og eru 22 einstaklingar grafnir þar. Tveir einstaklingar voru greftraðir í garðinum eftir að ábúð á Skálum lauk, sá síðasti árið 2022.³⁴

Þorsteinn Jónsson lenti ýmsum áföllum með rekstur sinn og árið 1918 seldi hann reksturinn til Öldufélagsins á Seyðisfirði sem starfaði á Skálum og rak þar fjölbreytta starfsemi, s.s. útgerð, fiskverslun, verslun og lifrarbræðslu. Félagið kom einnig á föstum siglingum til Seyðisfjarðar

³¹ Land og fólk, 1985, bls. 192-199.

³² Friðrik G. Olgeirsson, 2000, bls. 43.

³³ Land og fólk, 1985, bls. 194

³⁴ Friðrik G. Olgeirsson, 2000, bls. 46; Heimasíða Kirkjugarðasambands Íslands, www.gardur.is.

og flutti fisk til Seyðisfjarðar og til baka ýmsar nauðsynjavörur fyrir þorpið. Öldufélagið varð gjaldþrota árið 1929 en sama ár var fyrirtækið Hafaldan hf. stofnað og tók það við eignum Öldunnar. Auk Öldufélagsins voru Jóhann M. Kristjánsson, Kaupfélag Langnesinga og fleiri með útgerð á Skálum. Bryggja var reist um 1926 og í framhaldi af því voru gerðar tilraunir til að bæta lendingaraðstöðuna með byggingu brimbrjóts. Þessar framkvæmdir heppnuðust ekki sem skyldi og urðu til að rýra lendinguna enn frekar. Þessar misheppnuðu lendingarbætur áttu veigamikinn þátt í hnignun Skálaporps en þar kom þó ýmislegt annað til. Hafnaraðstæður á Skálum buðu einungis upp á útgerð arabáta eða lítilla opinna trilla en ekki vélbátanna sem voru að ryðja sér til rúms. Færeyingar höfðu stundað sjósókn á sumrum við Langanes og höfðu heimamenn átt við þá ýmsa verslun en á þriðja áratugi aldarinnar hættu Færeyingar þessari sjósókn og verslunin lagðist af. Auk þess skall á heimskreppa, fiskverð lækkaði, fiskigengd á grunnslóð við Skála fór þverrandi og verkafólk sóttist síður eftir því að koma til Langaness því betri kjör og starfsaðstæður buðust annars staðar. Útgerð og önnur starfsemi fór því minnkandi á þriðja áratugnum, beinar samgöngur við Seyðisfjörð lögðust af og þar sem þorpið var ekki í vegasambandi varð einangrunin mikil og fólki fækkaði ár frá ári.³⁵

Sumarið 1940 var starfrækt í Skálalandi strandvarðstöð, fyrst með nokkrum breskum hermönnum og síðar bandarískum sjóliðum. Í byrjun ágúst 1942 hófst bygging ratsjárstöðvar á hæðunum ofan við Skála og í tengslum við hana byggðist upp braggahverfi, Camp Greely, sem starfrækt var til stríðsloka. Samskipti milli hermanna og íbúa á Skálum voru fremur lítil en þó vinsamleg. Vöruflutningar til hermananna voru í gegnum Skála og var því lagður vegur niður í þorpið og er sá vegur enn í notkun, sem síðasti kaflinn á veginum frá Skoruvík að Skálum.³⁶ Árið 1945 hófst undirbúningur að byggingu flugvallar ofan við Skála en ekkert varð af þeim framkvæmdum þar sem stríðinu lauk.³⁷

Árið 1944 bjuggu þrjár fjölskyldur á Skálum og fjórar árið 1945 og fram til haustsins 1946 en þá fluttu allir í burt og Skálar voru komnir í eyði. Árið 1948 keyptu Jóhanna Hansen og Lúðvík Jóhannsson jörðina og hófu búskap það sama vor en hann stóð aðeins til ársins 1955 þegar Skálar fóru endanlega í eyði.³⁸ Nú standa engin hús uppi sem tilheyra byggðinni en fjölmargar minjar vitna um líflegt atvinnulíf og blómlega byggð.

Skálar komust ekki í vegsamband fyrr en haustið 1960, fimm árum eftir að byggðin fór í eyði. Lúðvík Jóhannsson frá Skálum og Björn Kristjánsson í Skoruvík lánuðu vegagerðinni peninga

³⁵ Land og fólk, 1985, bls. 193-198.

³⁶ Friðrik G. Olgeirsson, 2000, bls. 47-48.

³⁷ Sama heimild, bls. 47-48.

³⁸ Sama heimild, bls. 51-52.

svo unnt væri að klára veginn það ár.³⁹ Nú er nokkur umferð um þennan veg á sumrum og heimsækir fjöldi manns eyðibýggðina á Skálum árlega.

Mynd 4. Yfirlitskort yfir minjar og helstu örnefni á og við bæjarstæði Skála.

³⁹ Friðrik G. Olgeirsson, 2000, bls. 338.

Á túnakorti Skála frá fyrri hluta 20. aldar er aðeins merktur bærinn, heimreið og eitt útihús í túni. Staðsetning bæjarins er sú eina sem er þekkt og því gekk erfiðlega að setja túnakortið ofan á yngri loftmynd. Útihúsið í túninu er líklega horfið og heimreiðin sést ekki lengur í túni en væntanlega er þetta leiðin yfir til Skoruvíkur.

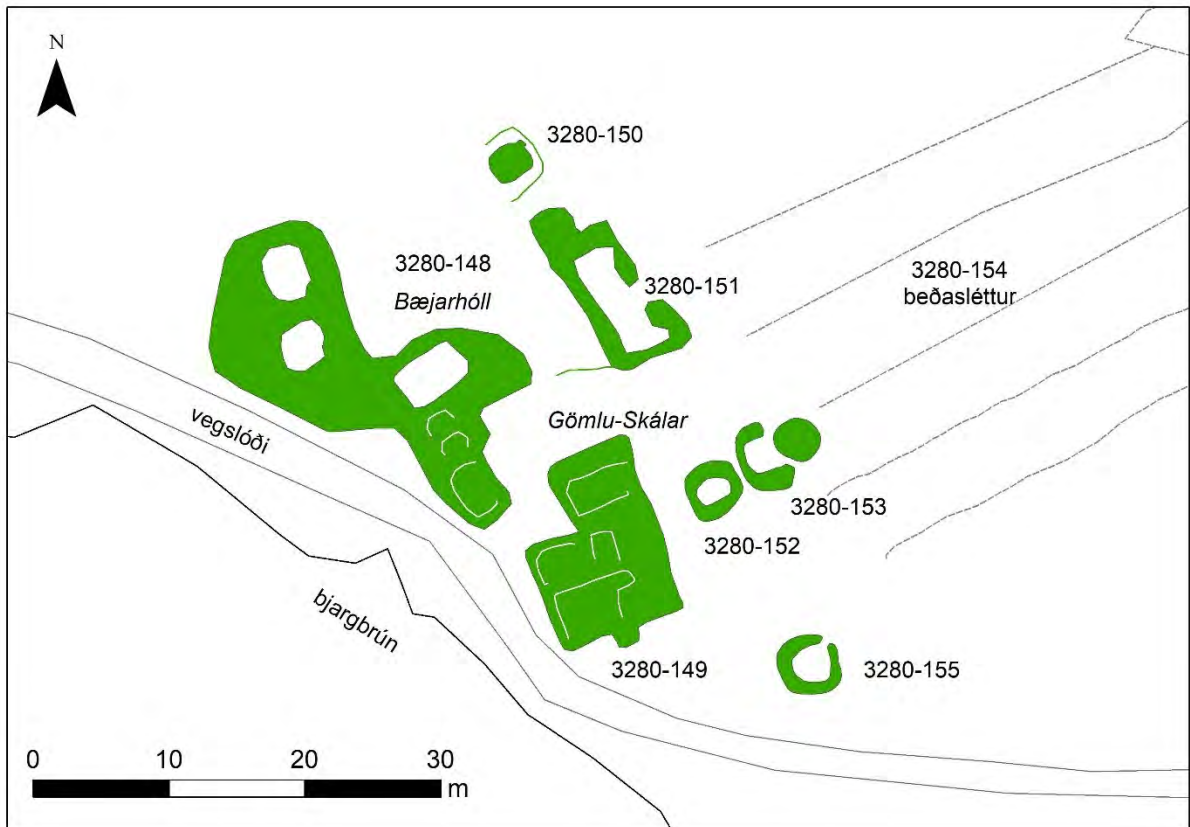
Mynd 5. Túnakort Skála frá fyrri hluta 20. aldar. Höfundar og ártals er ekki getið. Í túninu var gamli bærinn [3280-148] en auk hans var aðeins eitt útihús sem gæti verið tóft [3280-363].

Fornleifaskrá

Minjar austan Fossár

Mynd 6. Yfirlitsmynd af minjum á og umhverfis bæjarstæði Skála. Verkefnanúmeri er sleppt framman við raðnúmer vegna fjölda minja á svæðinu.

Mynd 7. Bæjarhóllinn [3280-148] vinstra megin við miðju myndar og hægra megin hans eru leifar íbúðarhússins Skála eða Gömlu-Skála [3280-149]. Horft er til norðausturs. Efst á mynd sjást beðasléttur [3280-154] í túninu austur undan bæjarstæðinu.

Skálar 3280-148

Sérheiti: Skálar, Bæjarhóll

Hlutverk: Híbýli, bæjarhóll

Tegund: Tóft, hóll

Hættumat: Hætta, minjarnar eru nálægt bjargbrún þar sem rof sést í köntum.

Staðhættir

Bæjarhóllinn á Skálum er á bjargbrún, norðvestan við leifar íbúðarhúss Skála eða Gömlu-Skála.

Lýsing

Hóllinn, með bæjartóftum er um 27m langur frá norðvestri til suðausturs og 6-12m breiður frá suðvestri til norðausturs. Aðeins eru 4-6m fram á bjargbrún en gata er á milli hennar og bæjartóftanna. Bæjartóftin er algróin og sér aðeins í einn stein úr hleðslu. Þrjú hús eru greinanleg en suðaustur endinn er meira samfallinn og erfiðara að túlka bæði út- og innbrúnir veggja. Hæð innveggja er 10-70cm en útveggir eru mest 60cm háir.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá Skála (bls. 1) segir „Þar fyrir ofan er Bæjarhóll [ofan við íbúðarhúsið Gömlu-Skála]. Þar var gamli bærinn áður. Hann var úr torfi. Einnig voru mörg önnur hús í túninu“.

Mynd 8. Gömlu-Skálur [3280-149]. Til vinstri sjást brot úr strompinum en til hægri er kjallarinn. Horft er til suðsuðausturs.

Skálar 3280-149

Sérheiti: Skálar, Gömlu-Skálar

Hlutverk: Híbýli, fjós

Tegund: Tóft, steinsteypa, hleðsla

Hættumat: Hætta, vegna nálægðar við bjargbrún

Staðhættir

Bæjarhóllinn [3280-148] á Skálum er á bjargbrún og suðaustan við hann eru leifar íbúðarhússins Gömlu-Skála.

Lýsing

Gömlu-Skálar voru timburhús með steiptum grunni og hefur grjóthlaðinn kjallari verið undir suðvestur hluta hússins. Hleðslur hans eru mjög úr lagi gengnar en hann er þó vel greinanlegur og enn sjást tröppurnar sem hafa legið upp úr honum. Húsið er 13,5m langt frá norðri til suðurs og 10,5m frá austri til vesturs. Steinsteiptar tröppur eru norðan við húsið og þar hefur inngangurinn væntanlega verið. Frá suðvesturhorni hússins eru rétt um 4m út á bjargbrún og eru götur þar á milli. Nyrsti veggur hússins virðist hafa verið úr torfi og er hann gróinn og 90cm hár. Í tóftinni kennir ýmissa grasa, þar eru til dæmis leifar strompsins, leifar eldavéla og ofna til húshitunar.

Mynd 9. Suðausturhlið Gömlu-Skála. Þarna sjást steiptar tröppur og hlaðinn og múraður húsgrunnur. Til hægri sjást brot úr skorsteininum.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá Skála (bls. 1) segir „Bæjarhúsin voru úr timbri. Þau stóðu á allháum sjávarbakka, sem heitir Skálabakki. Bakka þennan vígði sá góði Guðmundur biskup, enda hefur menn ekki sakað þó þeir hafi oltið þar niður í fjöru.“ Húsið var á tveimur hæðum. Á lofti voru fjögur svefnherbergi, stofa og gangur. Á jarðhæð voru stofa og kyndiherbergi og geymsla, auk eldhúss og búrs. Undir stofunni

var lítill kjallari þar sem geymdur var súrmatur og ýmis önnur matvæli. Húsið er byggt af Jóhanni Stefánssyni og eiginkonu hans Maríu Friðriksdóttur sem keyptu Skálajörðina árið 1905 (Sif Jóhannesdóttir og Fanney Kristjánsdóttir, 2008, bls. 14). Áfast bænum var fjós og kemur fram í viðtalið við Ásdísi Lúðvíksdóttur og Maríu Friðriksdóttur að það hafi verið byggt eftir fjölskyldan flyst aftur að Skálum árið 1948. Einnig kemur fram að öskunni hafi verið hent fram af bjarginu framan við gamla eldhúsið (SÁM 24/4936-4939, fylgiskjal 4). Í fasteignamati frá 1930 er húsum svo lýst: Íbúðarhús úr timbri og torfi 7,5x3,96m. Torfveggir voru á þrjár hliðar en framhlið úr timbri. Kvistur 2,51x2,51.5m. Fimm herbergi voru í húsinu. Hlaðinn kjallari undir húsinu, sléttur með sementi. Önnur bæjarhús voru skúr við íbúðarhúsið. Hann var úr timbri með pappabaki, 7,76x3,3m að stærð. Geymsluhús úr torfi, með timburstafni ofan bita, 7,53x3,76m að stærð, helmingur þess íbúðarhús. Fjós fyrir 7 kýr var í kjallara íbúðarhússins (Hérþing. PE1-2-5).

Skálar 3280-150

Hlutverk: Óþekkt, útihús

Tegund: Tóft

Staðhættir

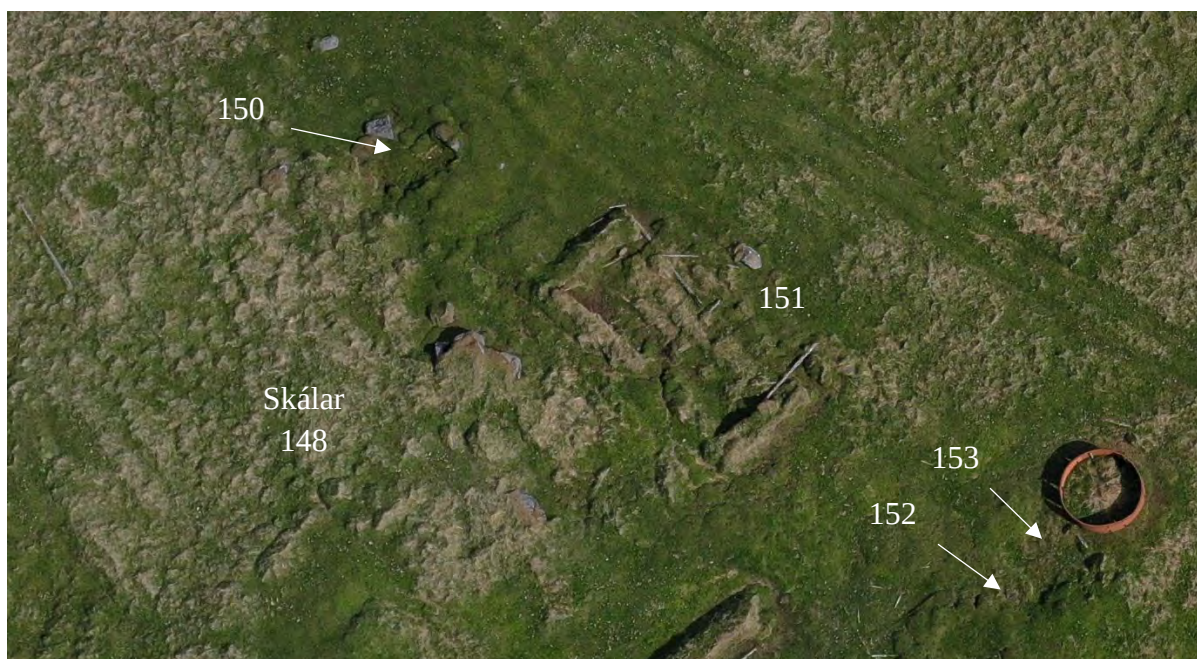
Rúmlega 10m norðaustur af bæjarhólnum, austur undir hólnum sem bærinn stendur á er kofatóft.

Lýsing

Tóftin er 4x3m að utanmáli og snýr norðvestur-suðaustur og hafa dyr líklega snúið til norðausturs. Tóftin er hlaðin upp við brekku til suðvesturs. Stórir steinar sjást neðst í veggjum en tóftin annars gróin. Veggir eru mikið hrundir og hæð þeirra er frá 10-60cm og breidd mest 130cm.

Mynd 10. Tóft [3280-150]. Horft er til suðvesturs.

Mynd 11. Fyrir miðri mynd eru tóftir útihúsa [3280-151], mögulega fjárhúsa. Ofar og til vinstri er tóft [3280-150].

Skálar 3280-151

Hlutverk: Útihús, fjárhús?

Tegund: Tóft

Staðhættir

Í brekku, 6m norðaustur af gamla bænum [3280-148] er útihúsatóft, hugsanlega fjárhús.

Lýsing

Tóftin er 13,5x4,5m að utanmáli og snýr norðaustur-suðvestur. Þakið liggur ofan í tóftinni og sér í leifar þakviða, m.a. tvær enda stoðir. Neðsti hluti veggja er hlaðinn úr grjóti en ofan við

er torfhleðsla. Veggir eru hæstir 110cm og breidd um 120cm. Veggir mót norðaustri eru lægstir og mögulegt að þar hafi verið timburþil. Áfast að norðvestan er lítill kofi.

Skálar 3280-152

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Tóft

Staðhættir

Í brekkunni norðaustan við tóftir Gömlu-Skála [3280-149] eru tvær tóftir.

Lýsing

Efri tóftin er um 3,5x3,5m að utanmáli og er fremur óljós. Dyr virðast hafa verið til suðurs. Veggir eru hrundir og aðeins þýfðir. Þeir eru um metri að breidd og 10-40cm háir.

Mynd 12. Tóftir [3280-152] og [3280-153].

Mynd 13. Tóftir [3280-152] og [3280-153] neðan við járnhólkinn á myndinni og ofan við rústir Gömlu-Skála [3280-149]. Horft er til norðvesturs.

Skálar 3280-153

Hlutverk: Óþekkt

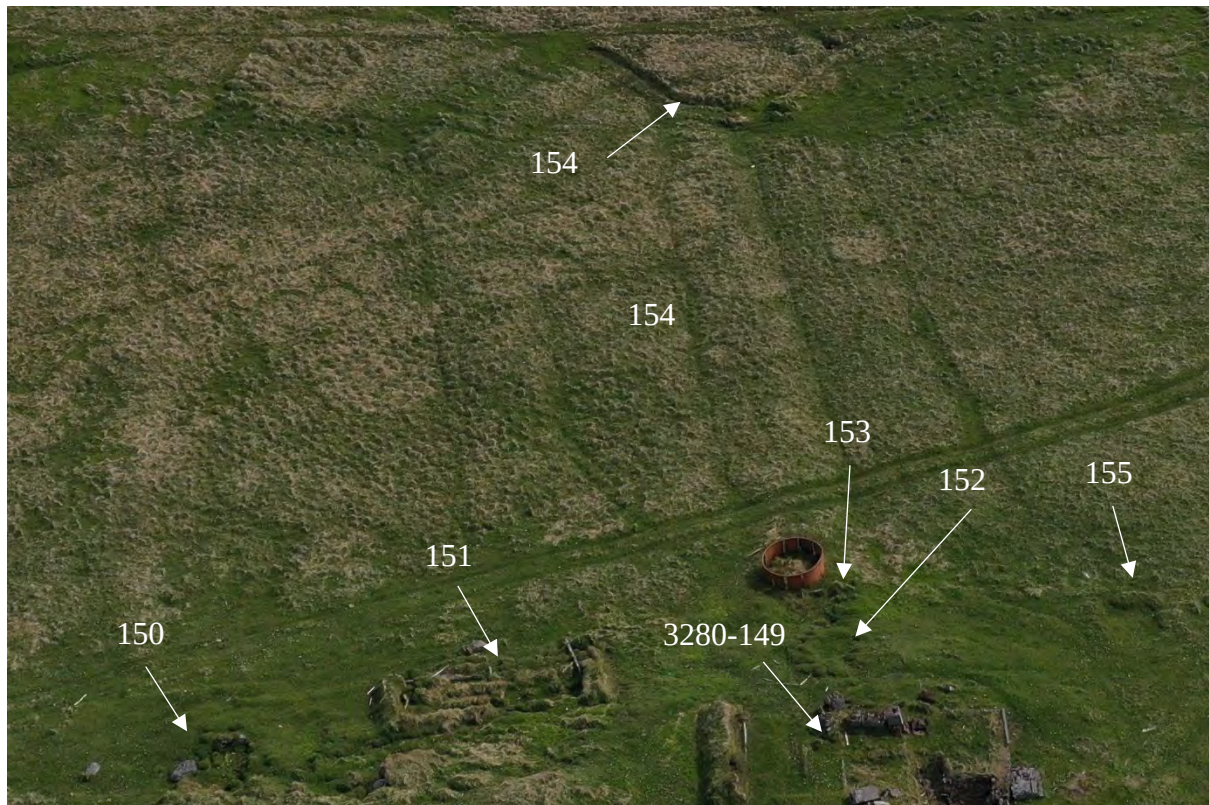
Tegund: Tóft

Staðhættir

Í brekkunni norðaustan við tóftir Gömlu-Skála [3280-149] eru tvær tóftir.

Lýsing

Neðri tóftin er 5x2,5m að utanmáli, opin til norðausturs og þar er stór járnhólkur sem festur er niður með staurum. Það sér í steina í hleðslum en annars er tóftin grasi gróin. Tóftin er neðan undir brekku og er suðvesturveggur byggður upp við brekkuna. Veggir eru 30-80cm háir og 130cm breiðir.

Mynd 14. Beðasléttur [3280-154] fyrir miðri mynd og útihús og bæjartóftir neðst. Horft er til norðausturs.

Skálar 3280-154

Hlutverk: Beðasléttur

Tegund: Hryggir

Staðhættir

Í túninu austur af gamla bæjarstæði Skála eru beðasléttur.

Lýsing

Slétturarnar eru vel greinilegar, fjórar sem liggja frá suðvestri til norðausturs og þrjár minni sem liggja þvert á þær frá norðvestri til suðausturs. Svæðið er alls 60m langt og 24m á breidd.

Skálar 3280-155

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Tóft

Staðhættir

Um 7m suðaustur frá
húsatóftum Gömlu-Skála
[3280-148] er tóft.

Lýsing

Tóftin er 4x4m að utanmáli.
Veggir eru 75cm breiðir og 10-
30cm háir. Hún er algróin og
hvergi sér í grjót.

Mynd 15. Tóft [3280-155]. Horft er til austurs.

Skálar 3280-363

Hlutverk: Óþekkt, útihús

Tegund: Tóft

Staðhættir

Norðan og norðaustan við grunn
frystihússins er aflöng, stór tóft.

Lýsing

Tóftin er 36m löng frá austri til
vestur og 8m breið frá norðri til
suðurs. Hún virðist skiptast í
fimm hús og hugsanlega hefur
verið inngangur til norðurs.
Vegghæð er 30-80cm og
veggbreidd 1,5-2m. Tóftin er vel

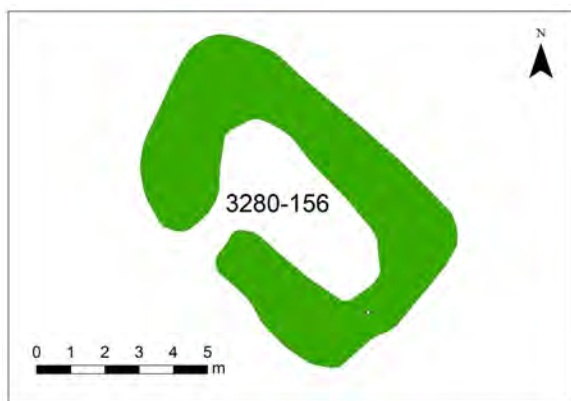

Mynd 16. Tóft [3280-363]. Horft til austurs.

greinileg, algróin grasi en sér í eitt grjót í vegg. Ofan á tóftinni að hluta er steypur húsgrunnur.

Aðrar upplýsingar

Þessi tóft gæti verið eldri en minjarnar í þorpinu og frekar tilheyrt búsetu á Skálum. Þegar túnakort Skála frá fyrri hluta 20. aldar er lagt yfir loftmynd þá lendir eina útihúsið sem merkt er á kortinu á þessum slóðum. Það er þó erfitt að staðsetja túnakortið nákvæmlega þar sem eingöngu eru tvö hús merkt á því og óvíst hvar annað húsið sem merkt er sem úthús var nákvæmlega. Það er því möguleiki að þessi tóft sé útihús.

Mynd 17. Tóft [3280-156]. Horft til vesturs

Skálar 3280-156

Hlutverk: Útihús, fjárhús?

Tegund: Tóft

Staðhættir

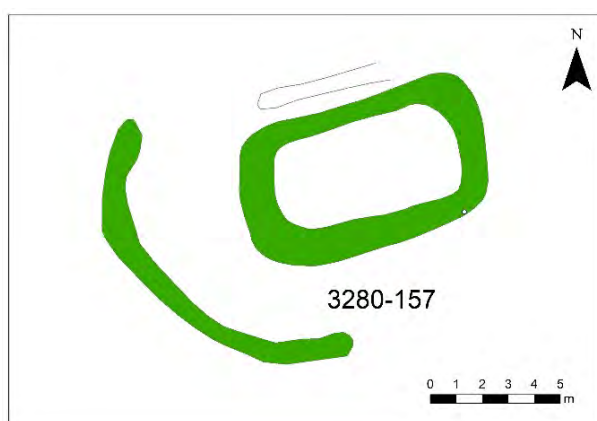
Um 35m vestnorðvestur af tóftum gamla bæjarins á Skálum [3280-148] er útihúsatóft, mögulega fjárhús.

Lýsing

Tóftin snýr norðvestur-suðaustur og er 9,5x5,5m að utanmáli. Dyr hafa snúið til suðvesturs. Veggir eru algrónir grasi og þýfðir en tóftin vel greinileg. Veggir eru nokkuð hrundir, breidd 120cm og hæð þeirra er 20-40cm.

Aðrar upplýsingar

Óvíst er hvort þetta útihús tilheyrir Skálabænum eða byggðinni í þorpinu.

Mynd 18. Til vinstri er teikning af tóft [3280-157]. Á mynd til hægri, er horft til vestsuðvesturs yfir tóft [3280-157].

Skálar 3280-157

Sérheiti: Lambhús

Hlutverk: Fjárhús

Tegund: Tóft

Hættumat: Hætta, minjarnar eru nálægt háum sjávarbökkum þar sem ummerki um landbrot eru greinileg.

Staðhættir

Á smá nesi, tæplega 80m vestur af tóftum gamla bæjarins [3280-148] er tóft.

Lýsing

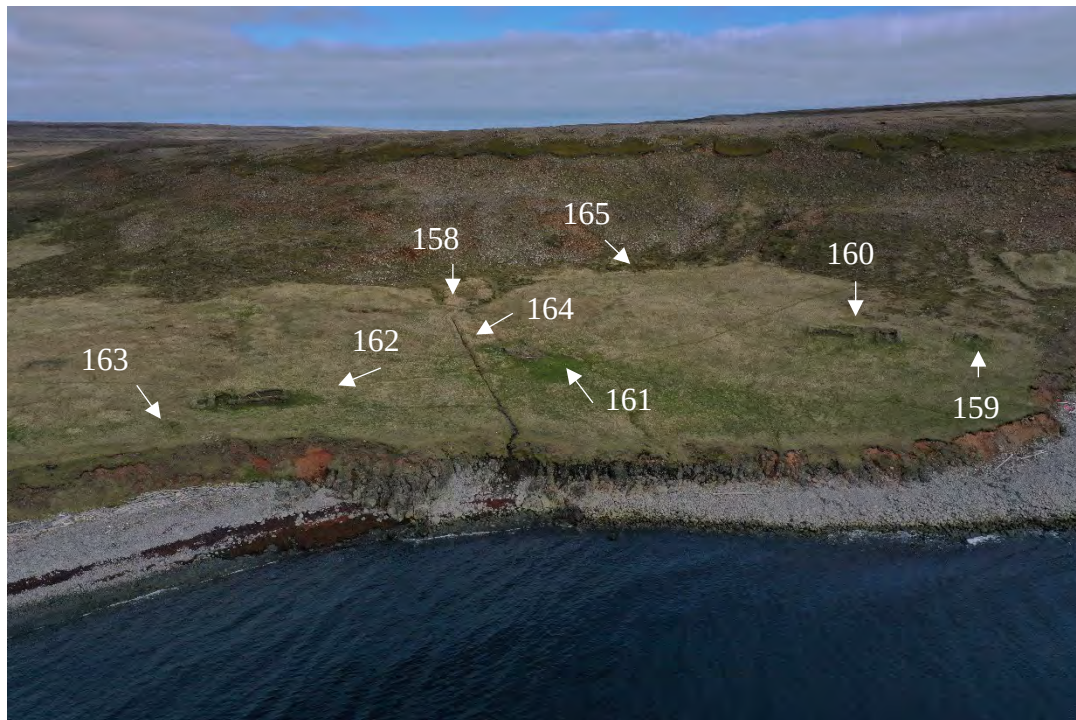
Tóftin er 9,5x5m að utanmáli og snýr nokkurn veginn austur-vestur. Veggir eru algrónir, 5-25cm háir og 120cm breiðir og aðeins þýfðir. Vestan og suðvestan við tóftina er gróið garðlag sem væntanlega hefur verið til að auðvelda innrekstur.

Aðrar upplýsingar

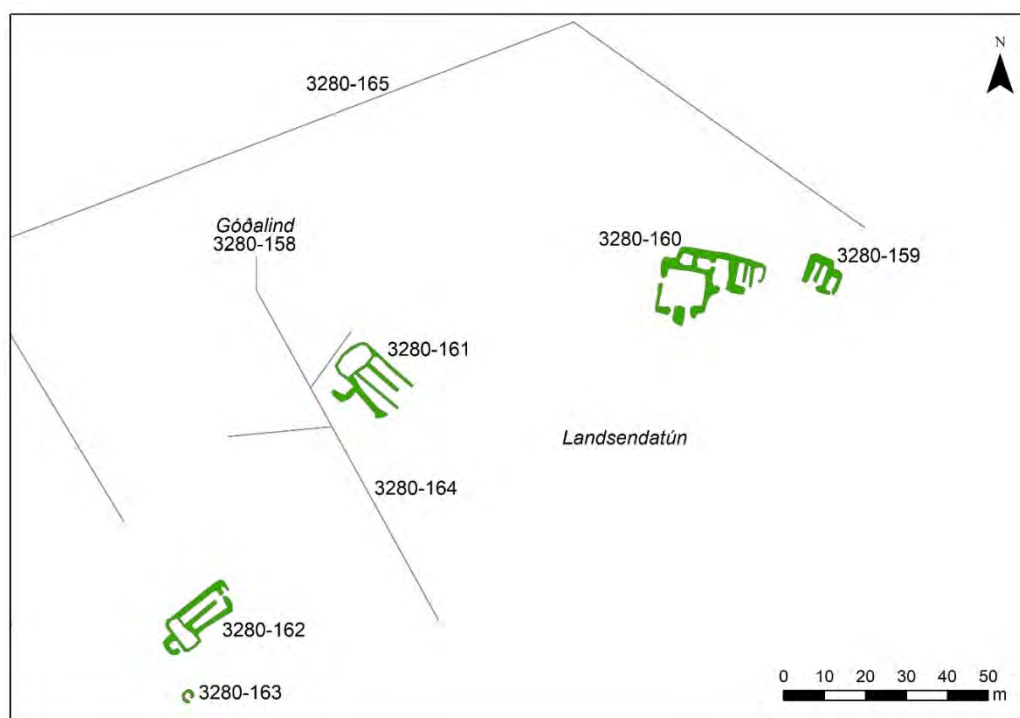
Þetta er hugsanlega tóft lambhúss á Lambhúsnefi sem getið er í örnefnaskrá. Í örnefnaskrá Skála (bls. 2) segir „Vestur af bæ og túni er Lambhúsnef. Inn af víkinni niður af því er fjara. Þar heitir Bás.“

Útihús og aðrar minjar á Landsenda

Austast í heimalandi Skála er túnskiki sem heitir Landsendi og þar austan við Landsendabjörg. Á Landsenda var Landsendatún og þar eru nokkrar útihúsatóftir. Væntanlega hafa einhver eða öll þessara húsa verið eign bændna á Skálum.

Mynd 19. Yfirlitsmynd af minjum í Landsendatúni.

Mynd 20. Minjar í Landsendatúni.

Skálar 3280-158

Sérheiti: Góðalind, Gvendarbrunnur

Hlutverk: Vatnsból

Tegund: Lind

Staðhættir og lýsing

Lind kemur upp undir Landsendabrekku og heitir Góðalind. Hún rennur áfram sem lækur niður Landsendatúnið.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá Skála (bls. 2) segir „Úr Landsendabrekku fellur svonefnd Góðalind. Í henni er sérlega gott vatn.“ Lindin er líklega sú sama og Gvendarbrunnur sem einnig er getið í örnefnaskrá Skála (bls. 3).

Í viðtali við Guðbjörgu Guðmundsdóttur frá Skálum var vatn sótt í Góðulind, læk sem rann um Landsendann (SÁM 24/4936-4939, fylgiskjal 2).

Skálar 3280-159

Hlutverk: Fjárhús

Tegund: Tóft

Staðhættir

Austast í Landsendatúni eru tvennar útihúsatóftir. Austari tóftin er af fjárhúsum.

Lýsing

Húsin eru tvískipt, fjárhús með garða vestan til en austan þeirra stök kró með jötu. Tóftin er 9x8m að utanmáli og snýr nokkurn veginn austur-vestur.

Dyr hafa verið á báðum húsum og snúa til suðurs. Veggir eru 30-100cm háir og 100cm breiðir. Tóftin er vel gróin en sér í hleðslur. Hún virðist eldri en tóftirnar sem eru frá því tímabili er þorp var á Skálum.

Aðrar upplýsingar

Austan við Skála heita Landsendabjörg, grasflötin þar vestan við heitir Landsendi og þar er Landsendatún (Örnefnaskrá Skála, bls. 1).

Mynd 21. Fjárhústóft [3280-159] á Landsenda. Horft er til norðvesturs.

Skálar 3280-160

Hlutverk: Fjárhús, rétt

Tegund: Tóftir

Staðhættir

Austast í Landsendatúni eru tvennar útihúsatóftir og er vestari tóftin af nokkrum sambyggðum útihúsum.

Lýsing

Tóftin er 25m löng frá vestri til austurs og 8,5-19m frá norðri til suðurs. Vestur hlutinn nær lengra til suðurs. Austast er

ein kró, hugsanlega hrútakofi með dyrum til suðurs. Vestan hans eru tvenn fjárhús með görðum og tvær hlöður. Dyrnar á vestari fjárhúsunum snéru til suðurs en til suðausturs á austari húsunum. Sunnan við þær er svo grjóthlaðin fjárrétt og hafa verið hlið til suðurs og vesturs. Veggir eru 30-150cm háir og 40-100cm breiðir. Tóftin er grasi gróin en sér í hleðslur í veggjum, einkum í réttinni. Í austara fjárhúsinu eru enn leifar þekju sem liggur ofan í tóftinni.

Mynd 22. Til vinstri er stór úthúsatóft [3280-160] sem samanstendur af nokkrum húsum. Til hægri er fjárhústóft [3280-159]. Horft er til austnorðausturs.

Mynd 23. Fjárhús og hlaða [3280-161]. Horft er til norðausturs. Neðan fjárhúsanna og vinstra megin ið þau eru skurðir [3280-164].

Skálar 3280-161

Hlutverk: Fjárhús

Tegund: Tóft

Staðhættir

Austast í Landsendatúni eru tvennar útihúsatóftir [3280-159 og 160] og önnur 60m vestar og stendur hún á vesturbakka lítils lækjar.

Lýsing

Tóftin er 18,5x10m að utanmáli og snýr norðvestur-suðaustur. Til suðausturs eru fjárhús með tveimur görðum og norðvestan við þau hlöðutóft og hefur hlaðan verið úr timbri. Steypt fjárbað er í vestari garða. Þekja fjárhúsanna liggur í tóftinni og er timbur bæði í tóft og umhverfis hana. Suðvestan undir húsunum er lítill kofi. Veggir eru 20-170cm háir og breidd er einn metri. Dyr snéru til suðausturs.

Mynd 24. Fjárhústóft [3280-162] fyrir miðri mynd. Neðst til hægri er smalakofi [3280-163]. Horft er til austnorðausturs.

Skálar 3280-162

Hlutverk: Fjárhús

Tegund: Tóft

Staðhættir

Vestast í Landsendatúni er fjárhústóft, 15m norður af sjávarbakkanum.

Lýsing

Tóftin liggur austnorðaustur-vestsuðvestur og er 21x7-8,5m að utanmáli. Til norðnorðausturs er fjárhús með garða en hlaða til vestsuðvesturs. Þekjan er að mestu hrunin og liggja þakviðir í tóftinni. Veggir eru 50-240cm háir og veggþykkt er metri. Tóftin er grasi gróin. Tvær litlar kofatóftir eru byggðar við fjárhúsin, önnur suðvestan þeirra og hin norðan við dyrnar á fjárhúsunum sem súa til austnorðausturs.

Skálar 3280-163

Hlutverk: Smalakofi

Tegund: Tóft

Staðhættir

Vestast í Landsendatúni er fjárhústóft, 15m norður af sjávarbakkanum og 10m sunnan hennar, á sjávarbakkanum er lítil kofatóft.

Lýsing

Tóftin er 2,5x2m að utanmáli og hafa dyr snúið til suðausturs. Veggir eru algrónir, 20-70cm háir og 60cm breiðir.

Aðrar upplýsingar

Austan við Skála heita Landsendabjörg, grasflötin þar vestan við heitir Landsendi og þar er Landsendatún (Örnefnaskrá Skála, bls. 1).

Mynd 25. Smalakofi [3280-163]. Á bakvið sést fjárhústóft [3280-162]. Horft er til norðurs.

Skálar 3280-164

Hlutverk: Framræsla

Tegund: Niðurgröftur

Staðhættir og lýsing

Í Landendatúni er skurður sem liggur frá norðnorðvestri til suðsuðausturs. Hann er 100m langur og en tveir minni skurðir liggja í hann. Annar 16m langur sem kemur úr norðaustri en hinn 30m langur og kemur úr vestri.

Aðrar upplýsingar

Austan við Skála heita Landsendabjörg, grasflötin þar vestan við heitir Landsendi og þar er Landsendatún (Örnefnaskrá Skála, bls. 1).

Skálar 3280-165

Hlutverk: Framræsla

Tegund: Niðurgröftur

Staðhættir

Utan með Landsendatúni, sem er austasta túnið á Skálum er skurður.

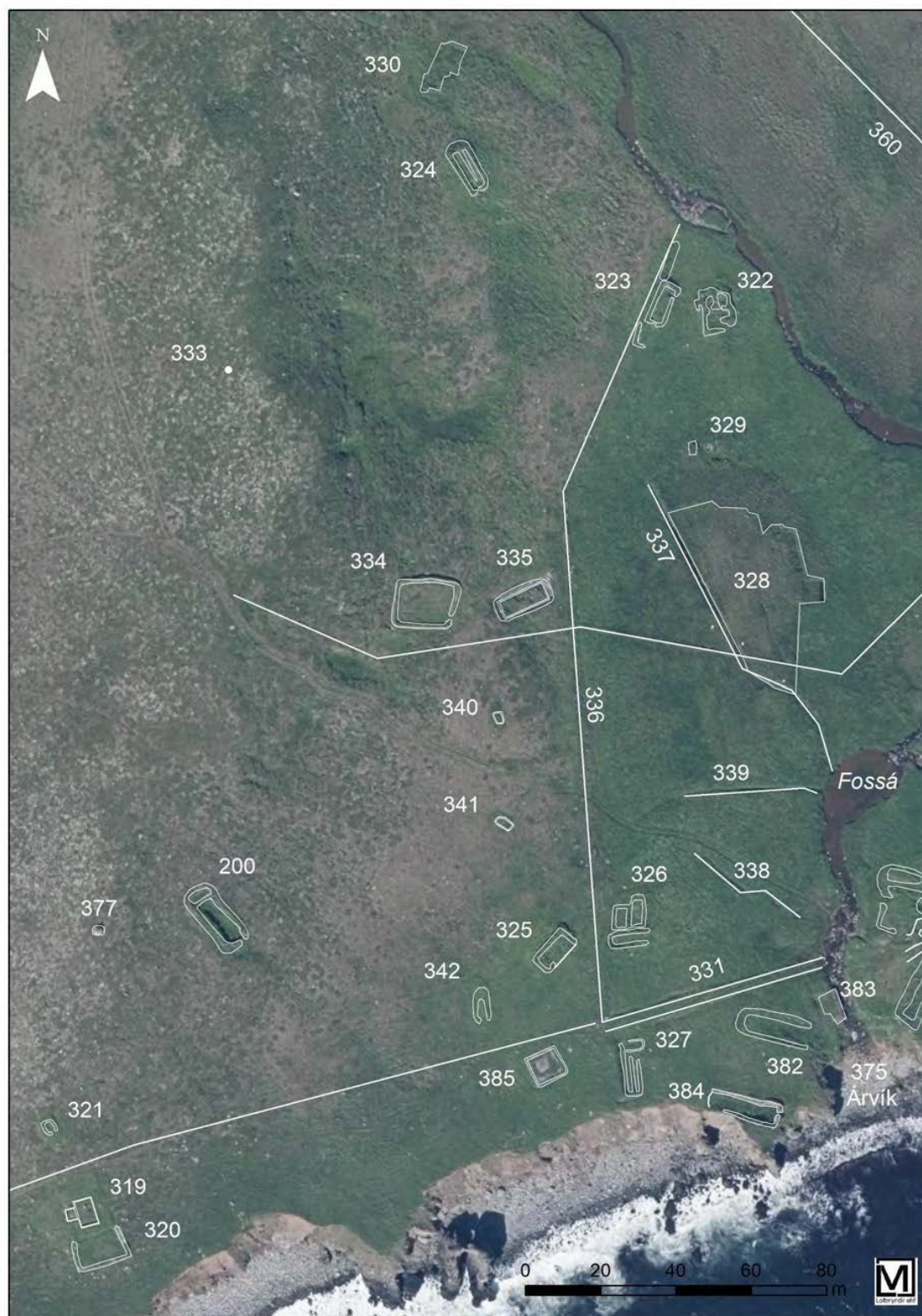
Lýsing

Skurðurinn er alls 320m langur og liggur með túninu að austan, norðan og að hluta að vestan. Að sunnan er sjávarbakkinn.

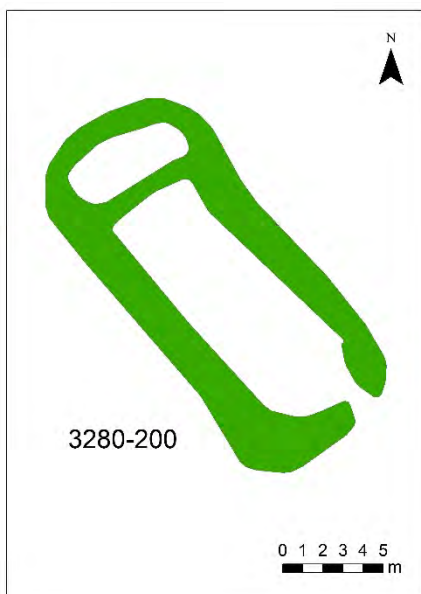
Aðrar upplýsingar

Austan við Skála heita Landsendabjörg, grasflötin þar vestan við heitir Landsendi og þar er Landsendatún (Örnefnaskrá Skála, bls. 1).

Minjar vestan Fossár

Mynd 26. Yfirlitsmynd af minjum vestan Fossár.

Mynd 27. Tóft [3280-200]. Horft er til norðurs.

Skálar 3280-200

Hlutverk: Stekkur

Tegund: Tóft

Staðhættir

Rúmlega 70m norður af sjávarbakka og 160m vestur frá Fossánni er tvískipt tóft, hugsanlega stekkjartóft.

Lýsing

Tóftin snýr norðaustur-suðvestur og er 20x8m að utanmáli. Ein kró án garða og aftan við er heytóft á upphækkun. Tóftin er að hluta grafin inn í aflíðandi brekku og er norðvestur veggur hlaðinn upp við brekkuna. Tóftin er gróin en sér í grjóthlaðnar vegghleðslur sem eru 1-2,7m háir og 1,5m breiðar. Hleðslur standa ágætlega en aðeins farið að hrynja úr þeim.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá Skála (bls. 3) segir: „Þá er komið að Kattarhrygg, sem er vestur af Árvíkinni. Inn af honum heitir svo Stekkur, og þar er Stekkjarfjara, þar inn af heitir Stekkjarbás, sem er örlítill, fyrir neðan klappirnar.“

Mynd 28. Hleðsla [3280-201] á bjargbrún. Fyrir framan er Kattarhryggur. Horft til suðvesturs.

Skálar-3280-201

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Hleðsla

Hættumat: Hætta. Hleðslan er fremst á bjargbrún.

Staðhættir

Grjóthleðsla er fram á sjávarbakka um 120m vestur af þar sem Fossá fellur í Árvíkina.

Lýsing

Um er að ræða stutta hleðslu um 2,5m langa sem liggur í boga frammi á

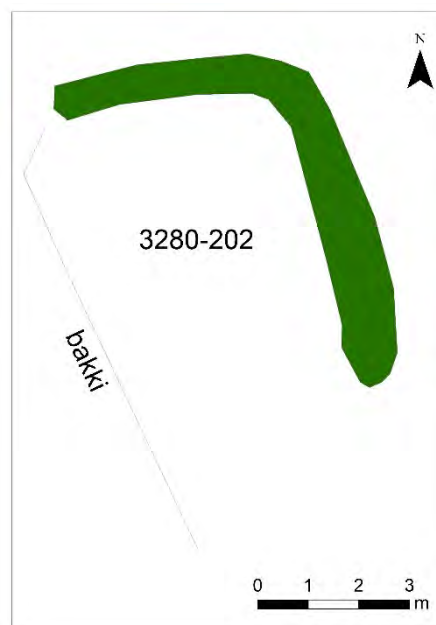
sjávarbakka. Hæð hleðslunnar er um 40cm.

Aðrar upplýsingar

Tilgangur hleðslunnar er óviss, hún gæti verið til að forða búpeningi frá hættulegri bjargbrún eða tengst veru hersins á staðnum.

Mynd 29. Tóft [3280-202]. Horft til suðsuðvesturs.

Skálar-3280-202

Hlutverk: Óþekkt, stekkur?

Tegund: Tóft

Hættumat: Mikil hættu. Tóftin er að hrynja fyrir björg.

Staðhættir

Á bjargbrún, 250m vestur af Fossánni og neðst í gróinni brekku er tóft.

Lýsing

Tóftin snýr norður-suður og er 6,5x4m að innanmáli. Grafið hefur verið úr brekkunni sem tóftin er í og vesturveggur hlaðinn upp við bakkann. Veggir eru grjóthlaðnir en að mestu grónir mosa og lyngi. Þeir eru 30-100cm háir og 100cm breiðir.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá Skála (bls. 3) segir: „Þá er komið að Kattarhrygg, sem er vestur af Árvíkinni. Inn af honum heitir svo Stekkur, og þar er Stekkjarfjara, þar inn af heitir Stekkjarbás, sem er örlítill, fyrir neðan klappirnar.“ Hlutverk er óljóst, hugsanlega er þetta stekkjartóft en hún gæti þó líka tengst útræði eða búskap tengdum þorpinu.

Minjar í Skálaborpi

Meirihluti minjanna sem skráður var á Skálum tilheyrir tímabilinu þegar þar var útgerðarþorp, þ.e. frá því um 1910 og fram um 1940. Minjar tengdar útgerðinni og þorpinu eru m.a. leifar af híbýlum fólks, verbúðum, íshúsum, frystihúsi, fiskhúsi, lýsisbræðslu og útihúsum en flestir íbúa stunduðu sjálfsþurftar búskap meðfram annarri vinnu. Híbýlin voru annarsvegar litlir torfbærir og hinsvegar timburhús á steypum og hlöðnum grunnum. Timburhúsin voru flest tekin með þegar flutt var frá Skálum en torfbæirnir eru fallnir og sumir eru að mestu horfnir.

Fjöldi minja var skráður við vettvangsathugun sumarið 2024 en heimildir um húsin eru að mestu fengnar úr *Langnesinga sögu* Friðriks G. Olgeirssonar og úr skýrslu Sifjar Jóhannesdóttur og Fanneyjar Kristjánsdóttur um *Eyðiþorpið Skála á Langanesi* sem kom út árið 2008. Þær Sif og Fanney fóru í vettvangsferðir að Skálum sumarið 2008 með heimildamönnum í sem höfðu alist þar upp og voru þá tekin hnit á húsgrunnum, tóftum og nokkrum brunnum. Jafnframt tóku þær viðtöl við heimildamenn og var þá meðal annars spurt út í byggingar og hlutverk þeirra. Á Skálum er upplýsingaskilti um byggðina í þorpinu og eins eru skilti við þau hús sem hægt hefur verið að staðsetja.

Í skráningunni er stuðst við staðsetningu húsa úr viðtölunum þar sem þær eru þekktar, en í einhverjum tilvikum pössuðu staðsetningar ekki við aðrar heimildir og lýsingar bygginganna og er það þá tekið fram í skráningunni. Heimildir eru um fjölda húsa en ekki var alltaf hægt að para þær saman við tóftir og húsgrunna. Það sem m.a. veldur vandræðum við gerð yfirlits yfir hús í þorpinu er að húsin skiptu oft um eigendur og sum þeirra hafa heitið mörgum nöfnum, gjarnan eftir því hver bjó í þeim.

Minjar austan Fossár

Mynd 32. Yfirlitsmynd af minjum frá bæjarstæði Skála í vestri og að Landsenda í austri. Verknúmeri er sleppt framan við númer minjanna vegna fjölda minja á svæðinu.

Skálar 3280-265

Sérheiti: Helgimundarbær?

Hlutverk: Híbýli, útihús?

Tegund: Tóft

Byggingarár: Helgimundarbær var byggður 1918

Staðhættir

Í brekkunni ofan við túnið sem er austan vegarins að Skálum er tóft, merkt sem Helgimundarbær.

Lýsing

Tóftin er 7,5x6,5m að utanmáli. Hún er grafin inn í hlíðina og er norður stafn hlaðinn upp í brekkuna. Grjóthleðslur eru mikið hrundar og hafa verið gerðar úr nokkuð stóru grjóti. Veggir eru 70-200cm háir og 1,5m á breidd.

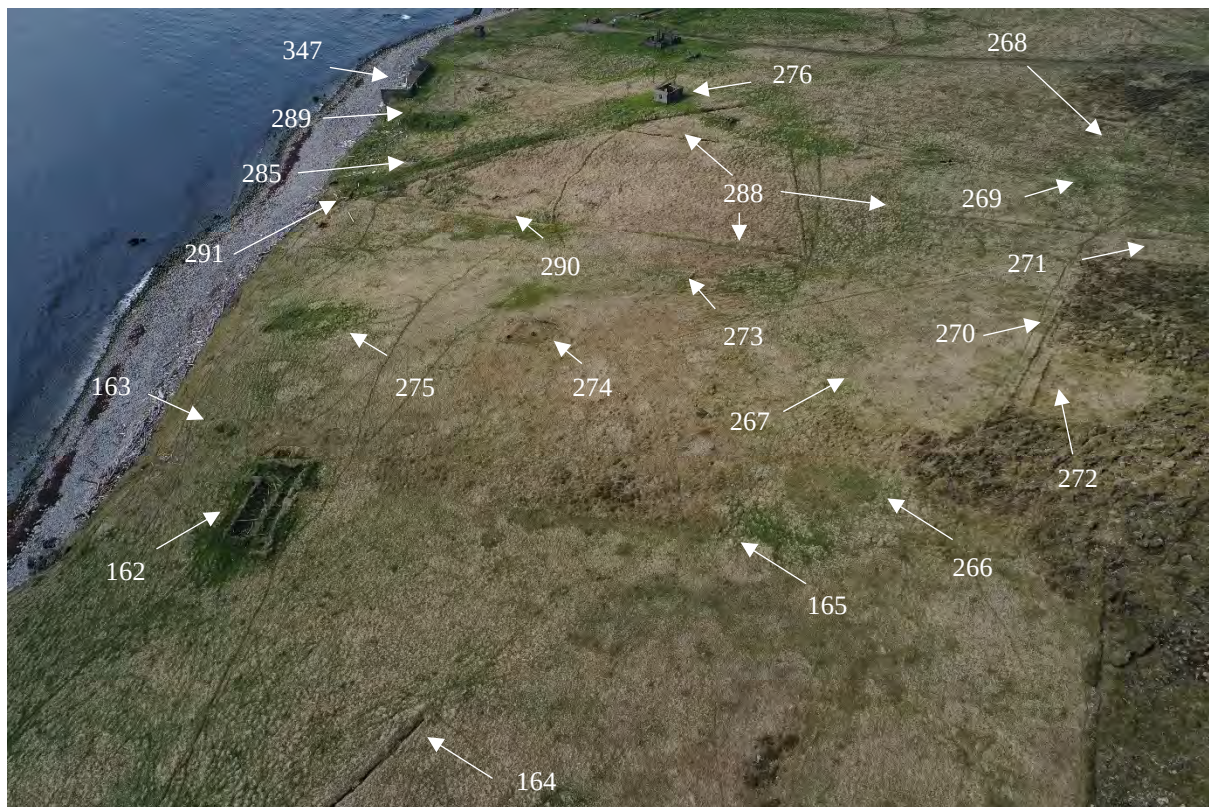
Aðrar upplýsingar

„Helgimundarbær var lítill torfbær. Þar áttu heima hjónin Helgimundur Pétursson verkamaður og Margrét Magnúsdóttir. Þau áttu eina dóttur. Fjölskyldan kom til Skála árið 1918 og þá

Mynd 33. Tóft [3280-265], merkt Helgimundarbær. horft er til norðvesturs.

byggðu þau þennan bæ á einum degi. Hann var ótrúlega lítill, 3,13x2,51 metri. Seinna var byggð stærri geymsla við kotið.“ (Friðrik G. Olgeirsson, 2000, 31). Tóftin er merkt eftir ábendingu heimildamanna sem Helgimundarbær en í Langnesinga sögu segir að bærinn hafi verið í nágrenni gamla Skálabæjarins sem virðist vera misritun, því síðar segir að bærinn hafi verið nálægt Þorvaldsstöðum en þeir voru austan núverandi vegar, en ekki vestan eins og Skálabærinn (Friðrik G. Olgeirsson, 2000, 31). Stærð tóftar og uppgefin stærð bæjar (í heimild hér að ofan) ber ekki saman og ekki eru ummerki um að byggð hafi verið geymsla við kotið eins og segir heimild. Því er óvíst hvort þetta sé í raun Helgimundarbær. Útlit tóftar minnir frekar á útihús heldur en torfbæ.

Mynd 34. Minjar austan vegar en vestan Landsenda. Vegna fjölda minja á svæðinu var ekki hægt að merkja þær allar inn.

Skálar 3280-266

Sérheiti: Jóelskofi?

Hlutverk: Híbýli

Tegund: Dæld

Staðhættir

Efst í túninu sem er austan vegar á Skálum sjást fjögur hús á loftmynd frá 1945 (Landmælingar Íslands, AMS17-2-1-027). Austasta húsið var rétt upp undir brekkunni, og er hleðsla undan girðingu vestan hennar.

Lýsing

Búið er að rífa húsið en grasið er nokkuð grænna þar sem húsið stóð og auk þess eru þar nokkrir steinar sem gætu verið úr hleðslu.

Aðrar upplýsingar

Þessi bygging hefur staðið í námunda við þann stað þar sem heimildamaður sagði að Jóelskofi hefði verið en heimildamenn segja að hann hafi verið á móti Odda og Tryggvabær aðeins neðar (SÁM 24/4936-4939, fylgiskjal 3). Jóelshús eða Jóelskofi var lítill torfbær og þar bjuggu Margrét Guðbrandsdóttir og Jóel Hannesson og síðar Þórunn Guðmundsdóttir og Ragnar Marínó Jónasson. Vatn var sótt í brunninn fyrir neðan bæinn og innangengt var úr bæjargöngum og inn í fjósið (Sif Jóhannesdóttir og Fanney Kristjánsdóttir, 2008, 11). Í viðtali við Georg Ragnarsson sem bjó í bænum sem barn segir hann að vatn hafi verið sótt í brunn ofan við bæinn en ekki neðan við hann (SÁM 24/4936-4939, fylgiskjal 1). Óvíst er við hvaða brunn er átt.

Skálar 3280-267

Sérheiti: Tryggvakofi, Brekka?

Hlutverk: Híbýli

Tegund: Dæld

Staðhættir

Efst í túninu sem er austan vegar á Skálum sjást fjögur hús á loftmynd frá 1945 (Landmælingar Íslands, AMS17-2-1-027).

Lýsing

Búið er að rífa húsið en örlítill munur er á gróðurfari þar sem húsið stóð.

Aðrar upplýsingar

Húsið stóð í námunda við þann stað þar sem heimildamenn sögðu að Jóelskofi hefði verið og að Tryggvabær hefði verið aðeins neðar (SÁM 24/4936-4939, fylgiskjal 3). Lýsingin passar við þessa staðsetningu en ekki hægt að fullyrða að þetta hafi verið Tryggvakofi. Um hann segi í heimild: „Sama ár, 1927, byggðu hjónin Tryggvi Illugason og Kristjana Vigfúsdóttir lítið tveggja herbergja hús úr torfi og timbri sem þau kölluðu Brekku. Þau bjuggu í því aðeins í tvö eða þrjú ár, þá fóru þau frá Skálum og húsið stóð lengst af ónotað.“ (Friðrik G. Olgeirsson, 2000, 31).

Skálar 3280-268

Sérheiti: Valdabær?

Hlutverk: Híbýli

Tegund: Dæld

Staðhættir

Efst í túninu sem er austan vegar á Skálum sjást fjögur hús á loftmynd frá 1945 (Landmælingar Íslands, AMS17-2-1-027).

Lýsing

Vestasta húsið stóð um 65m austur af veginum niður að Skálum. Þar sjást örliðlar gróðurbreytingar sem ekki eru augljósar á vettvangi en sjást ágætlega á mynd sem tekin er með flygildi.

Aðrar upplýsingar

Þetta gæti verið eitthvað af þeim húsum sem heimildamenn nafngreindu og staðsettu ofarlega í túni en þau sögðu m.a. að Valdabær hefði verið ofan við hús Tótu- og Ragnars [3280-276] (SÁM 24/4936-4939, fylgiskjal 3).

Skálar 3280-269

Hlutverk: Óþekkt, hífýli

Tegund: Niðurgröftur, hleðsla

Staðhættir

Í túninu, 90m austan vegar og 200m norður af sjávarbakknum er grunnur niðurgröftur með grjóthleðslu í botni.

Lýsing

Niðurgröfturinn er 3x2m að innanmáli og liggur norður-suður, mest 30cm djúpur og svolítið þýfður í kantana.

Aðrar upplýsingar

Á loftmynd frá 1945 sést þarna bygging og líklegt er að þarna hafi staðið lítið hús eða torfbær (Landmælingar Íslands, AMS17-2-1-027). Þetta gæti verið eitthvað af þeim húsum sem heimildamenn staðsettu ofarlega í túni, s.s. Þorvaldsstaðir eða Glæsibær.

Mynd 35. Niðugröftur [3280-269]. Horft er til suðsuðvesturs.

Skálar 3280-270

Hlutverk: Girðing

Tegund: Hleðsla

Staðhættir

Nyrst í túni, austan vestan Landsendatún og neðan tóftar sem merkt er Helgimundarbær [3280-265] er hleðsla undan girðingu.

Lýsing

Hleðslan liggur frá austri til vesturs og er tæplega 90m löng, 40-90cm há og 80cm breið.

Skálar 3280-271

Hlutverk: Matjurtagarður

Tegund: Hleðsla

Staðhættir

Í brekkunni ofan við túnið sem er austan vegarins að Skálum er hleðsla.

Lýsing

Hleðslan afmarkar slétta flöt sem er 14x9m að flatarmáli. Hleðslan er norðan og austan flatarinnar og hefur verið undan girðingu sem væntanlega hefur verið utan um matjurtagarð. Hæð er 40-90cm og breidd 80cm. Hún er grasi gróin.

Mynd 36. Hleðsla [3280-271]. Horft er til norðurs.

Skálar 3280-272

Hlutverk: Matjurtagarður

Tegund: Hleðsla

Staðhættir

Í brekkunni ofan við túnið sem er austan vegarins að Skálum er hleðsla, líklega undan girðingu sem hefur girt af matjurtagarð.

Lýsing

Hleðslan afmarkar slétta flöt sem er 17x15m að flatarmáli. Hæð er 40-90cm og breidd 80cm. Hún er grasi gróin.

Mynd 37. Hleðsla [3280-272]. Horft er til vesturs.

Skálar 3280-273

Hlutverk: Matjurtagarður

Tegund: Hleðsla

Staðhættir

Húsgrunnur [3280-274] er í túni, 60m norðnorðvestur frá sjávarbakkanum. Um 20m norðvestan við húsgrunninn er ferhyrnd hleðsla undan girðingu, sem líklega hefur girt af matjurtagarð.

Lýsing

Hleðslan afmarkar svæði sem er 10x5m að innanmáli. Veggir hennar eru 10-50cm háir og breidd 20cm.

Mynd 38. Hleðsla [3280-273]. Horft er til suðvesturs.

Skálar 3280-274

Sérheiti: Oddi

Hlutverk: Híbýli

Tegund: Húsgrunnur

Byggingarár: 1926

Staðhættir

Húsgrunnur er í túni, 60m norðnorðvestur frá sjávarbakkanum og 180m austur af veginum niður að Skálum.

Lýsing

Húsið hefur snúið norðnorðaustur-vestsuðvestur og er 8x6,5m að utanmáli.

Veggir eru steyptir, mest 50cm háir og hefur verið notast við fjörumöl í steypuna eins og annarstaðar á Skálum. Aftan við er lítil viðbygging.

Aðrar upplýsingar

Á uppdrætti er þessi húsgrunnur merktur sem Oddi. Húsið var timburhús, byggt árið 1926. Það var 7,53x5,8m að stærð og var með svokölluðu forskyggni. Það voru hjónin Kristín Guðbrandsdóttir og Sæmundur Illugason trésmiður sem byggðu húsið. Húsið var flutt á Þórshöfn árið 1942 og stendur enn og er kallað Ásgarður. Árið 1941 sprangu allar rúður í húsinu þegar tundurdufl sprakk og fluttu þáverandi eigendur Þorsteinn Ólafsson og Þuríður Jónsdóttir frá Skálum (Friðrik G. Olgeirsson, 2000, bls. 33; Sif Jóhannesdóttir og Fanney Kristjánsdóttir, 2008, 10). Stærð húsgrunnar og uppgefin stærð í heimild hér að ofan passa ágætlega saman.

Mynd 39. Steypur grunnur undan húsi [3280-274]. Horft er til suðvesturs og sést í ishúsið á sjávarbakkanum [3280-347].

Skálar 3280-275

Sérheiti: Hólar

Hlutverk: Híbýli, fjós

Tegund: Dæld

Staðhættir

Græn slétt flöt er 6m norður af sjávarbakka og rétt tæpa 200m norðaustur frá bílplaninu á Skálum.

Lýsing

Flötin er ferhyrnd 9x8,5m að flatarmáli og örlítið niðurgrafin. Á loftmynd frá 1945 af Skálum sést að þarna stóð bygging

(Landmælingar Íslands, AMS17-2-1-027). Á skilti sem sýnir staðsetningu húsa á Skálum er þetta hús merkt sem Hólar.

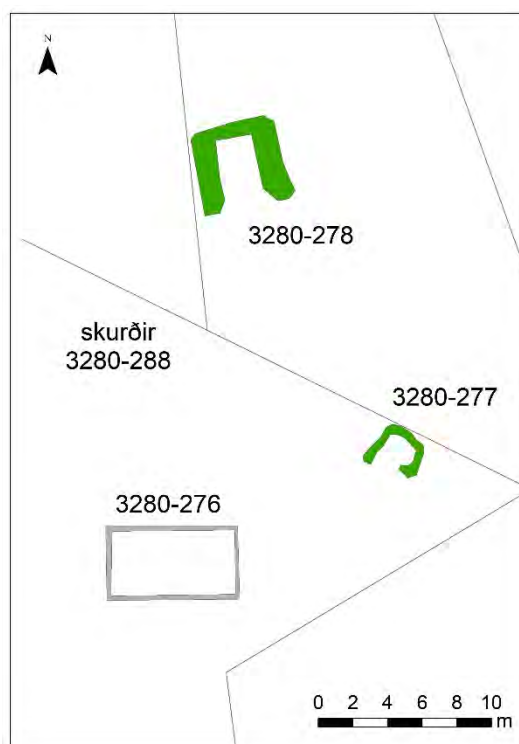
Mynd 40. Græn slétt flöt [3280-275] á sjávarbakkanum. Horft er til suðurs.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá Skála (bls. 1) segir „Þar utar eru svo Hólar. Þar var hús. Neðan þess var Hólafjara“. „Hólar stóðu á bakkanum neðan við Odda. Guðmundur Guðbrandsson og Guðbjörg Óladóttir fluttu þangað úr Brimnesi, þau áttu saman fjögur börn en Guðbjörg lést úr mislingafaraldri þegar hún gekk með fimmta barnið. Guðmundur tók seinna saman við Kristínu Daníelsdóttur sem gerðist ráðskona hjá honum þegar hann var einn með fjögur börn. Þau eignuðust fimm börn. Guðmundur og Kristín bjuggu víðsvegar um Skála, vitað er til að þau bjuggu einhvern tíma í Strandhöfn, Hólum, Betlehem, Stefánshúsi, Hvíta húsinu og svo síðast byggir Guðmundur upp Efri Skála. Þorsteinn Ólafsson og Þórunn Jónsdóttir bjuggu síðar í Odda ásamt börnum sínum Þórunni, Jónu, Þuríði, Skúla og Óla Ægi. Þau notuðu gamla Hólabæinn sem fjós.“ (Sif Jóhannesdóttir og Fanney Kristjánsdóttir, 2008, 9).

Mynd 41. Til vinstri er mynd af Tótu- og Ragnarshúsi [3280-276]. Horft er til norðurs. Til hægri er teikning af sama húsi og nærliggjandi minjum.

Skálar 3280-276

Sérheiti: Tótu- og Ragnarshús, Litla-Steinhúsið

Hlutverk: Híbýli

Tegund: Hús

Staðhættir

Í túninu austan vegarins að Skálum eru steinsteyptir húsveggir, án þaks.

Lýsing

Húsið snýr austur-vestur og er 7,3x4,5m að utanmáli. Steyptir veggir standa enn, en eru sprungnir á köflum. Dyr hafa snúið til suðurs og eru gluggar á austur, vestur og suðurhlíð.

Aðrar upplýsingar

Húsið er á uppdrætti merkt sem hús Tótu- og Ragnars. Í samantekt um þorpið á Skálum kemur fram að í húsinu hafi pláss verið vel nýtt og var þar til dæmis rúm sem sofið var í á næturnar en á morgnana var því snúið við og nýtt sem borð. Síðustu ábúendur voru Þórunn Guðmundsdóttir og Ragnar Jónasson en þau keyptu af Birni Kristjánssyni í Skoruvík. Hjónin

áttu nokkrar kindur og eina kú (Sif Jóhannesdóttir og Fanney Kristjánsdóttir, 2008, 9). Í viðtali segir Georg Ragnarsson sem bjó í húsinu sem barn að þau hafi verið með nokkrar kindur ofan við húsið og einnig lítið fjós. Hann getur þess einnig að mamma hans hafi verið með smá rófugarð en staðsetning hans er óviss. Tvær tóftir eru norðaustan við húsið og gætu verið fjárhúskofi og lítið fjós [3280- 277 og 279] (SÁM 24/4936-4939, fylgiskjal 1).

Skálar 3280-277

Hlutverk: Óþekkt, fjós, fjárhús

Tegund: Tóft

Staðhættir

Í túninu austan vegarins að Skálum rennur lækur í skurði sem liggur frá norðvestri til suðausturs. Sunnan við norðvestur enda skurðarins og 8m norðaustur af Tótu- og Ragnarshúsi er kofatóft.

Lýsing

Tóftin er fast upp við skurðinn og snýr norðaustur-suðvestur, með dyr til suðvesturs. Kofinn hefur verið úr torfi og grjóti. Tóftin er 2x1,3m að innanmáli, veggir eru 30-80cm háir og 60cm breiðir. Hún er grasi gróin.

Aðrar upplýsingar

Í viðtali segir Georg Ragnarsson sem bjó í húsinu sem barn að þau hafi verið með nokkrar kindur ofan við húsið og einnig lítið fjós. Hann getur þess einnig að mamma hans hafi verið með smá rófugarð en staðsetning hans er óviss (SÁM 24/4936-4939, fylgiskjal 1).

Mynd 42. Kofatóft [3280-277]. Horft er til austurs.

Skálar 3280-278

Hlutverk: Óþekkt, fjós, fjárhús

Tegund: Tóft

Staðhættir

Í túninu austan vegarins að Skálum rennur lækur í skurði sem liggur frá norðvestri til suðausturs. Sunnan við norðvestur enda skurðarins og norðvestur af Tótu- og Ragnarshúsi er kofatóft.

Lýsing

Tóftin snýr norður-suður og er 5x4,5m að utanmáli. Dyr hafa snúið til suðurs. Veggir eru grasi grónir, 50-100cm háir og metri á breitt. Þekjan liggur í tóftinni og sér í þakviði. Einnig er vélarhluti í henni.

Mynd 43. Kofatóft [3280-278] á skurðbakka. Horft er til suðurs og sést í hús [3280-276] og fjær er íshúsið [3280-347].

Aðrar upplýsingar

Vera kann að þetta sé fjós eða fjárhús sem tiheyrir hefur Tótu- og Ragnarshúsi. Í viðtali segir Georg Ragnarsson sem bjó í húsinu sem barn að þau hafi verið með nokkrar kindur ofan við húsið og einnig lítið fjós. Hann getur þess einnig að mamma hans hafi verið með smá rófugarð en staðsetning hans er óviss (SÁM 24/4936-4939, fylgiskjal 1).

Skálar 3280-279

Hlutverk: Brunnur, lind

Tegund: Steinsteypa, hleðsla

Staðhættir

Í túninu austan vegarins að Skálum eru skurðir og liggur einn þeirra frá norðri til suðurs að öðrum skurði sem liggur frá norðvestri til suðaustur í átt til sjávar. Norðan við fyrrnefnda skurðinn er brunnur.

Lýsing

Brunnurinn er niðurgrafinn og er grjóthleðsla í brunninum en ofar eru steyptir veggir að vestan, norðan og austan en til suðurs liggur handgrafinn skurður.

Mynd 44. Brunnur [3280-279] með steyptum veggjum og neðar sést í handgrafinn skurð [3280-280] sem liggur til suðurs frá brunninum. Horft til norðnorðvesturs.

Skálar 3280-280

Hlutverk: Framræsla

Tegund: Niðurgröftur

Staðhættir

Í túninu austan vegarins að Skálum eru skurðir og liggja tveir þeirra samsíða til suðurs frá brunni [3280-279].

Lýsing

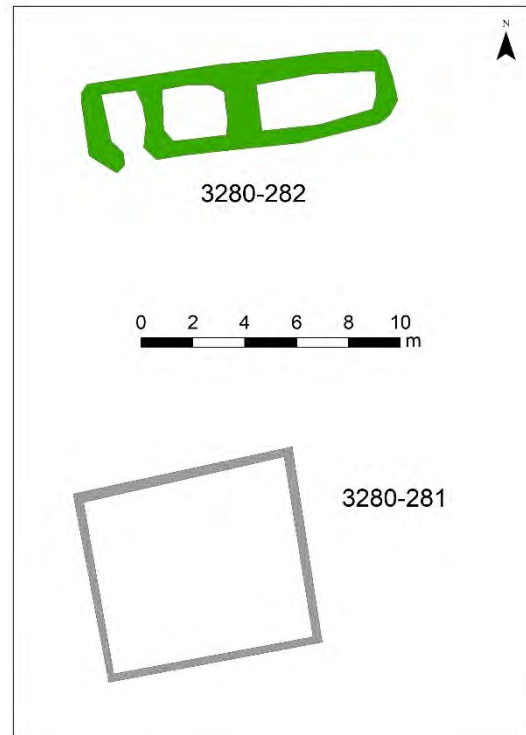
Skurðirnir eru um metri á breidd, næst brunninum en mjókka þegar fjær dregur. Vinstri skurðurinn er 66m langur en hægri er 76m langur. Þeir liggja báðir skurði [3280-288] sem liggur frá norðvestri til suðausturs og út að sjó.

Mynd 45. Neðst á mynd er brunnur [3280-279] og frá honum liggja skurðir [3280-280].

Mynd 46. Til vinstri er mynd af húsgrunni Hofa [3280-281]. Horft er til suðausturs. Til hægri er teikning af sama húsgrunni og tóft [3280-282].

Skálar 3280-281

Sérheiti: Hof

Hlutverk: Híbýli

Tegund: Húsgrunnur

Byggingarár: 1927

Staðhættir

Húsgrunnur er efst í túni, 11m austur af veginum sem liggur niður að Skálum.

Lýsing

Grunnurinn, sem er steinsteypur er 8,5x7m að utanmáli og aftan við hefur verið tvískipt bygging um 8x4m að utanmáli. Notast hefur verið við fjörumöl í steypuna eins og víðar á Skálum. Veggir eru brotnir og liggja steypubrot á víð og dreif í og umhverfis grunninn.

Aðrar upplýsingar

Árið 1927 byggðu hjónin Kristjana Konkordía Jóhannesdóttir og Haraldur Georg Kristján Krüger steinsteyp hús sem kallað var Hof. Húsið var 8,16x7,20 metrar að stærð og skiptist í fimm herbergi. Við húsið var byggð forstofa úr timbri. Þau hjónin fluttust að Skálum árið 1924 (Friðrik G. Olgeirsson, 2000, 34).

Skálar 3280-282

Hlutverk: Óþekkt, útihús

Tegund: Tóft

Staðhættir

Efsti í túninu, 13m austur af veginum niður að Skálum og 12m ofan við grunn hússins Hofs [3280-281] er tóft.

Lýsing

Tóftin er aflöng, 12m frá vestri til austurs og 3m frá norðri til suðurs. Hún er þrískipt, einar dyr eru greinanlegar og snúa þær mót suðri. Veggir eru grjóthlaðnir, 30-60cm

háir og 70cm breiðir. Veggir tveggja vestari hólfanna eru hærri en þess austasta. Þeir eru grasi og mosa grónir og aðeins orðnir þýfðir en tóftin þó vel greinileg.

Aðrar upplýsingar

Ekki er ólíklegt að þarna hafi verið útihús frá Hofi sem er næsta íbúðarhús við tóftirnar.

Mynd 47. Tóft [3280-282]. Horft til vesturs.

Skálar-3280-283

Sérheiti: Sólvangur

Hlutverk: Híbýli

Tegund: Húsgrunnur

Byggingarár: 1927

Staðhættir

Rétt um 20m austan við veginn sem liggur að Skálum er steiptur húsgrunnur.

Lýsing

Grunnurinn eða neðsti hluti kjallara er steinsteiptur og 7,5x6,5m að utanmáli. Norðan við eru síðan eru lágir veggir húss sem er 6x2,8m að utanmáli.

Aðrar upplýsingar

„Þriðja húsið sem byggt var á Skálum árið 1927 var húsið Sólvangur sem hjónin Þorlákur Árnason og Fanney Jónsdóttir áttu. Það var timburhús með steiptum kjallara, 6,9x5,64 metrar að stærð. Það skiptist í fjögur herbergi og forstofu. Í þessu húsi var símstöð þorpsins.“ (Friðrik G. Olgeirsson, 2000, bls. 35).

Mynd 48. Grunnur Sólvangs [3280-283]. Horft til suðvesturs að húsi Fanneyjar og Þorláks [3280-284].

Mynd 49. Hús Fanneyjar og Þorláks [3280-284]. Horft til norðurs.

Skálar-3280-284

Sérheiti: Hús Fanneyjar og Þorláks

Hlutverk: Híbýli

Tegund: Húsgrunnur

Staðhættir

Austan við veginn sem liggur að Skálum er steinsteypt hús, með uppistandandi strompi en þak er fallið.

Lýsing

Húsið er 10x7,5m að utanmáli og snýr austur-vestur. Dyr snúa til suðurs. Húsið hefur átt að vera tveggja hæða timburhús

með steiptum kjallara.

Aðrar upplýsingar

Húsið var byggt af þeim Fanneyju Jónsdóttur og Þorláki Árnasyni. Húsið brann þegar verið var að byggja það og það var aldrei endurbyggt (Sif Jóhannesdóttir og Fanney Kristjánsdóttir, 2008, 9).

Mynd 50. Yfirlitstekning af minjum við sjávarbakkann austan vegarins að Skálum.

Skálar 3280-285

Sérheiti: Hvíta húsið?

Hlutverk: Híbýli

Tegund: Húsgrunnur

Staðhættir

Um 120m austnorðaustur frá bílplaninu og 14m frá sjávarbakka er húsgrunnur.

Lýsing

Húsið hefur snúið austnorðaustur-vestsuðvestur og verið um 8x6m að utanmáli. Einföld grjótröð afmarkar húsgrunninn. Hlaðinn kjallari hefur verið

undir vesturenda hússins, mest 2,3m að dýpt með láborðu grjóti. Hleðslan er nokkuð hrúnn í suður vegg en stendur annars ágætlega.

Aðrar upplýsingar

„Þar bjó Guðmundur Guðbrandsson einu sinni ásamt seinni konu sinni Kristínu Daníelsdóttur. Tundurduflaveturinn mikla flúðu þau úr húsinu og fóru upp í frystihúsið og sváfu þar. En húsið féll saman í einni sprengingunni.“ (Sif Jóhannesdóttir og Fanney Kristjánsdóttir, 2008, 9). Hvíta húsið er merkt nr. 11 á korti á upplýsingaskilti sem stendur við bílastæðið. Tóft [3280-286] er merkt sem Hvíta húsið en líklegra er að þessi grunnur sé af íbúðarhúsi en sú tóft.

Mynd 51. Húsgrunnur [3280-285], sér í grjóthlaðinn kjallara og í baksýn er tóft [3280-286] og íshúsið [3280-347].

Mynd 52. Tóft merkt Hvíta húsið [3280-286]. Horft er til norðvesturs og sést í Tótu og Ragnarshús [3280-276] ofarlega til vinstri.

Skálar 3280-286

Sérheiti: Hvíta húsið?

Hlutverk: Óþekkt, híbýli?

Tegund: Tóft

Staðhættir

Tóft merkt sem Hvíta húsið er 8m frá sjávarbakkanum og 90m austnorðaustur frá bílplaninu.

Lýsing

Tóftin er grasi gróin, 14x9m að utanmáli og snýr norðnorðvestur-suðsuðaustur. Dyr hafa snúið til norðnorðvesturs. Veggir eru hrundir, 70-120cm og breidd er 1,5m.

Aðrar upplýsingar

Hvíta húsið var eitt þeirra húsa sem skemmdust í tundurduflasprengingu. Þá bjuggu þar hjónin Kristín Daníelsdóttir og Guðmundur Guðbrandsson og flúðu þau í frystihúsið og sváfu þar (Sif Jóhannesdóttir og Fanney Kristjánsdóttir, 2008, bls. 12). Þessi tóft er merkt sem Hvíta húsið með skilti en líklegra verður að teljast að það hafi verið húsgrunnurinn [3280-285] sem er 20m

austar. Útlit tóftarinnar er ekki þesslegt að um torfbæ sé að ræða og verður að teljast líklegra að það sé útihús eða eitthvað í tengslum við útgerðina.

Skálar 3280-288

Hlutverk: Framræsla

Tegund: Niðurgröftur

Staðhættir

Í túninu austan við veginn niður að Skálum eru nokkrir skurðir og verðar þeir skráðir hér sem heild þar sem þeir tengjast allir.

Lýsing

Skurðirnir eru alls 550m á lengd og liggja flestir frá norðri til suðurs en tveir þverskurðir liggja nokkurn veginn frá vestri til austurs.

Mynd 53. Handgrafinn skurður [3280-288]. Horft er til norðurs að Tótu- og Ragnarshúsi [3280-276].

Skálar 3280-289

Hlutverk: Mógröf

Tegund: Niðurgröftur

Staðhættir

Upp af sjávarbakkanum, norðan skurðar sem liggur frá norðvestri til suðausturs að sjó, er mógröf.

Lýsing

Mógröfin er 490m² að flatarmáli eða 40m löng frá norðri til suðurs og 8-18m breið.

Skálar 3280-290

Hlutverk: Mógröf

Tegund: Niðurgröftur

Staðhættir

Mógröf er í túni 60m austur af veginum niður að Skálum og tæplega 30m norður af sjávarbakkanum.

Lýsing

Mógröfin er 150m² að flatarmáli eða um 14x11m að utarmáli. Hún er vel greinileg og um 60cm djúp.

Mynd 54. Mógröf [3280-290] sést hægra megin við miðja mynd en á sjávarbakkanum lengst til vinstri er íshúsið [3280-347] og neðst er tóft [3280-286].

Skálar 3280-291

Hlutverk: Brú, gata

Tegund: Hleðsla

Hættumat: Hætta vegna landbrots

Staðhættir

Í túninu austur af veginum sem liggur að Skálum rennur lækur í skurði frá norðvestri til suðausturs og endar við sjóinn. Næst sjónum, er hlaðin brú eða uppbyggður vegur yfir smá mýri og lækinn.

Mynd 55. Hlaðin brú [3280-291] eða vegur yfir læk. Horft er til austurs.

Lýsing

Brúin er hlaðin úr grjóti og hleðslan 60cm há, tveir metrar á breidd og alls 14m á lengd. Gata liggur eftir sjávarbökkum að og frá brúnni.

Aðrar upplýsingar

Rekavið hefur skolað upp á land og liggur á og við veginn.

Skálar 3280-293

Sérheiti: Sólbakki

Hlutverk: Híbýli, verslun

Tegund: Húsgrunnur

Staðhættir

Íbúðarhúsið Sólbakki stóð 60m suðaustur frá gamla bæjarhólnum á Skálum.

Lýsing

Húsið var stórt og grunnurinn er um 18x9m að utanmáli og snýr austur-vestur. Húsgrunnurinn er

Mynd 56. Húsgrunnur Sólbakka [3280-293]. Horft er til austurs.

steypur en kjallarin er hefur verið grjóthlaðinn og grjóthlaðinn í múr og veggir hans 20-140cm háir. Brot úr strompinum liggja í húsgrunninum sem er miklu leyti grasi gróinn. Á austur hlið hússins eru steipt tvö bogadregin glugga útskot. Áfast Sólbakka að norðan hafa verið tvö hús úr torfi og grjóti og í þeim er brot úr timburgrind úr rekavið. Þessi hús hafa væntanlega verið búpeningshús eða útihús af einhverju tagi.

Aðrar upplýsingar

Í II. bindi Langnesinga sögu segir um Sólbakka: „Árið 1926 voru byggð tvö hús, Oddi og Sólbakki, bæði úr timbri. [...] Eigandi Sólbakka var Jóhann M. Kristjánsson útgerðarmaður og

kaupmaður og kona hans, Þorgerður Magnúsdóttir. Hús þetta keyptu þau frá Siglufirði en þangað komu Norðmenn með það. Til er önnur saga af uppruna hússins en hún er sú að þau hafi keypt það af Stefáni Th. Jónssyni kaupmanni á Seyðisfirði. Hús þetta var stórt og vandað tvílyft timburhús, 17,57x7,53 metrar að stærð. Undir hluta þess var steypdur kjallari sem notaður var sem fjós fyrir eina kú og sem geymsla. Á stofuhæð voru átta herbergi og tvær forstofur, á efri hæð átta herbergi, forstofa og gangur. Á lofti voru fjögur herbergi, þar af tvö kvistherbergi. Í hluta hússins var verslun. Sólbakki var höfuðprýði þorpsins og stolt þorpsbúa en þar var sagt reimt. [...] Sólbakkabyggingin var tekin í sundur um 1933 og flutt til Þórshafnar þar sem húsið var notað sem samkomuhús þar til það brann 3. Október 1954.“ (Friðrik G. Olgeirsson, 2000, bls. 49).

Skálar 3280-294

Sérheiti: Sæból, Jónshús?

Hlutverk: Híbýli

Tegund: Húsgrunnur

Byggingarár: Mögulega um 1919

Staðhættir

Um það bil miðja veginni á milli Skála og Nýju-Skála er steinsteypdur kjallari íbúðarhúss.

Lýsing

Húsið er 8x6m að utanmáli og snýr norðaustur-suðvestur. Kjallarinn skiptist

í að minnsta kosti þrjú rými. Fyrir miðju húsið stendur steypdur strompur. Inngangur í kjallarann er í suðaustur og kjallaragluggar hafa verið til allra átta nema til norðvesturs. Þrír útveggjanna eru grjóthlaðnir neðst en steypdir ofar og einn veggur er að hluta til múraður. Smá tröð er frá dyrunum, 30-70cm breidd og grjót í henni.

Aðrar upplýsingar

Líklegt verður að teljast að þetta sé Sæból sem byggt var um 1919 en heimild er um að vegur hafi verið að því húsi og þetta er eina húsið sem vegur er að. Um það segir í heimildum: „Sæból var einnig kallað Jónshús. Þar bjuggu Jón Guðmundsson útgerðarmaður og kona hans Margrét Elíasdóttir, á heimili þeirra bjuggu sjö börn þeirra en það áttunda, Fanney Lovísa var farin að búa með manni sínum Þorláki Árasyni í öðru húsið þar hjá. [...] Kerruvegur var upp að húsinu og steypdur brunnur fyrir neðan það.“ (Sif Jóhannesdóttir og Fanney Kristjánsdóttir, 2008 bls. 20). Í Langnesinga sögu segir að Sæból hafi staðið spölkorn fyrir ofan aðalbyggðina (Friðrik G. Olgeirsson, 2000, bls. 31-32).

Mynd 57. Húsgrunnur [3280-294]. Horft er til norðnorðausturs.

Skálar 3280-295

Hlutverk: Leið

Tegund: Gata, hleðsla

Staðhættir

Upphlaðinn vegur liggur í túni austan við beðasléttunarnar og áleiðis að húsgrunni Sæbóls [3280-294].

Lýsing

Vegurinn liggur til norðvesturs frá vegi [3280-331] er 85m langur og tæplega tveir metrar á breidd.

Skálar 3280-296

Hlutverk: Brunnur

Tegund: Niðurgröftur-hleðsla

Staðhættir

Í túninu austan við veg [3280-295] er brunnur og vestan og sunnan við hann er smá lækjarfarvegur.

Lýsing

Brunnurinn er grjóthlaðinn, ca 1x0,75m og 50cm djúpur. Ekkert vatn er í honum og umhverfi þýft. Það sér glitta í hleðslur í annars grónum brunninum.

Skálar 3280-297

Hlutverk: Framræsla

Tegund: Niðurgröftur

Staðhættir

Upphlaðinn vegur [3280-295] liggur í túni austan við beðasléttunarnar [3280-154] og meðfram honum að austan er skurður.

Lýsing

Skurðurinn liggur í stefnuna norðvestur-suðaustur og er 70m langur í heild. Hann er 40m langur meðfram veginum en beygir svo til norðurs efst og þar er um 30m kafli sem er bæði mjórri og grynri. Eftir neðri hlutanum rennur lækur og líklega er uppspretta efst í skurðinum.

Mynd 58. Brunnur [3280-296]. Horft er til norðvesturs.

Mynd 59. Skurður [3280-297]. Horft er til norðvesturs.

Skálar 3280-298

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Dæld, þúst

Staðhættir

Um það bil miðja vegu á milli Skála [3280-148] og Nýju-Skála [3280-303]. er steinsteyptur kjallari [3280-294], líklega Jónshús, og norðvestur af honum er græn aflöng dæld og norðan og norðvestan hennar einhverjar þústir.

Mynd 60. Dældir [3280-298].

Lýsing

Dældin er 7x3m að utanmáli og snýr norðnorðaustur-suðsuðvestur. Dældin er sléttari en umhverfið sem er nokkuð þýft. Dýpt er 10-15cm. Vestan við hana er 20-50cm há þúst og virðist svæðið þarna nokkuð rótað en óvíst um orsök. Hugsanlega stóð þarna einhver bygging.

Skálar 3280-299

Hlutverk: Útihús

Tegund: Tóft

Staðhættir

Í túni, tæplega 80m norðaustur frá gamla bæjarstæðinu á Skálum [3280-148] og 25m norðvestur af húsgrunni [3280-294] er tóft.

Lýsing

Tóftin er aflöng og er 19x5m að utanmáli. Hún snýr norðnorðaustur-suðsuðvestur. Útlínur eru víða óljósar en þetta virðast vera 3 hólfr. Það

Mynd 61. Tóft [3280-299]. Horft er til austnorðausturs og sést í Nýju-Skála [3280-303] ofarlega til vinstri.

sér í grjóti í veggjum á köflum en einnig er töluvert af grjóti sem liggur í nyrsta hólfinu. Veggir eru 10-40cm háir og 100-140cm breiðir. Hlutverk er óljóst en ekki ólíklegt að þarna hafi verið útihús frekar en íbúðarhús. Frá vesturenda tóftarinnar er 20m langur og 60-80cm djúpur skurður til suðurs og í norðurenda hans er hrúga af grjóti. Hlutverk er óvíst en þarna virðist hafa verið frárennsli frá húsinu.

Aðrar upplýsingar

Þarna sést hús á loftmynd frá 1945 (Landmælingar Íslands, AMS17-2-1-027).

Skálar 3280-300

Hlutverk: Framræsla

Tegund: Niðurgroftur

Staðhættir

Austan við beðasléttur [3280-154] og vestan við veg [3280-295] er skurður í boga.

Lýsing

Skurðurinn er 28m langur og liggur í boga til vesturs frá vegi [3280-295]. Skurðurinn er grunnur og frekar óljós.

Skálar 3280-301

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Tóft

Staðhættir

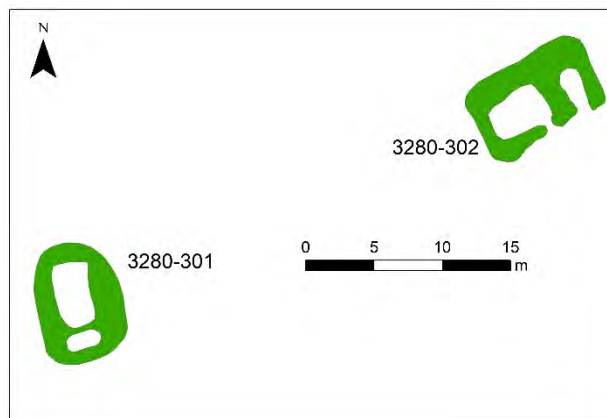
Í túni, rúmlega 50m norðvestur af tóftum gamla bæjarins á Skálum [3280-148] er tóft.

Lýsing

Tóftin er niðurgrafin, snýr norður-suður og er 8,5x6m að utanmáli. Hún er tvískipt og að innan sést í grjóthlaðna vegg sem eru nokkuð hrundir en útbrún er óveruleg. Veggir eru 30-90cm háir að innan og 120cm breiðir og 5-10cm að utan.

Aðrar upplýsingar

Ekki sést greinilega í hús þarna á loftmynd frá 1945 og gæti tóftin tilheyrt bújörðinni Skálum frekar en þorpinu (Landmælingar Íslands, AMS17-2-1-027).

Mynd 62. Tóft [3280-301]. Horft er teikning sem sýnir tóftir [3280-301 og 302].

Skálar 3280-302

Hlutverk: Útihús, híbýli

Tegund: Tóft

Staðhættir

Í túni, 60m norður af gamla bæjarhólnum á Skálum [3280-148] er tvískipt tóft.

Lýsing

Tóftin er 9x5m að utanmáli og snýr norðaustur-suðvestur. Vegghæð er 30-110cm og breidd er 70-130cm. Veggir eru mikið hrundir. Grjóthleðsla sést á köflum neðst í veggjum en tóftin að öðru leyti gróin og svolítið þýfð.

Aðrar upplýsingar

Þarna sést hús á loftmynd frá 1945 (Landmælingar Íslands, AMS17-2-1-027). Tóftin gæti bæði verið af litlum torfbæ eða útihúsi.

Mynd 63. Tóft [3280-302]. Horft er til suðurs, heim að gamla bæjarstæðinu á Skálum [3280-148].

Mynd 64. Tóftir Nýju Skála [3280-303]. Horft er til suðvesturs.

Skálar 3280-303

Sérheiti: Efri-Skálar, Nýju-Skálar

Hlutverk: Híbýli

Tegund: Tóft, steinsteypa, hleðsla

Staðhættir

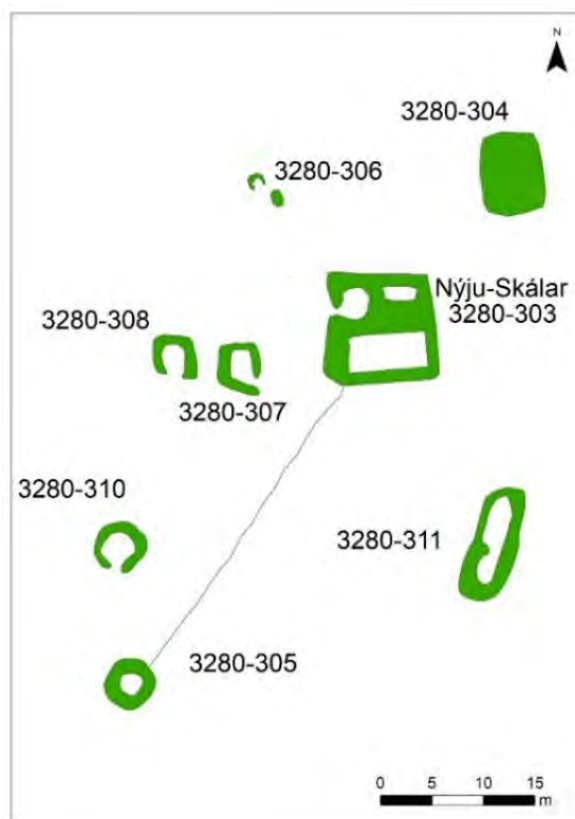
Tóftir Nýju-Skála eru 20m vestan við veginn að Skálum, efst í túni. Tóftin er 160m norðaustur frá Gömlu-Skálum.

Lýsing

Utanmál húsgrunnsins eða tóftarinnar er í heild 10x10m og virðist skiptast í þrennt. Stærsta húsið er fremst eða syðst og þar í er hrunin timburgrind. Gera má ráð fyrir að þar hafi verið íbúðarhlutinn en aftan við hafa verið hús með grunni hlöðnum úr torfi og grjóti. Kjallarinn var grjóthlaðinn og sést í múr í hleðslum á nokkrum stöðum. Húsgrindin var úr rekavið og tilsniðnu timbri. Veggir eru tveir metrar þar sem þeir eru hæstir. Þeir eru að mestu leyti grasi grónir en sér í grjóthleðslur og torf á einum stað.

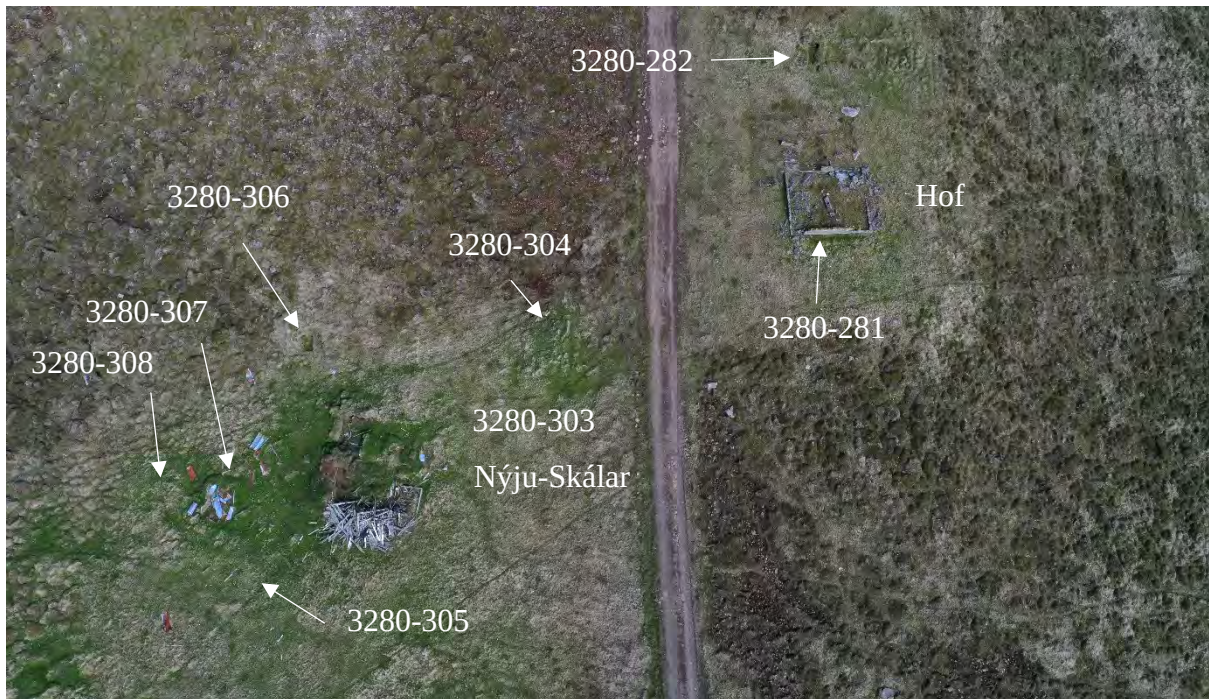
Aðrar upplýsingar

Árið 1920 byggðu þau Jóhann Stefánsson og María Friðriksdóttir, ábúendur og eigendur Skála, sér nýtt íbúðarhús og stóð það ofar í landinu. „Það var tveggja hæða timburhús, í daglegu tali kallað Nýju Skálar.“ (Friðrik G. Olgeirsson, 2000, bls. 25) Húsið var tveggja hæða timburhús með kvisti og var kjallari undir því öllu. Uppi voru þrjú herbergi og stórt eldhús niðri. Í byrjun

Mynd 65. Nýju-Skálar [3280-303] og nálægar minjar.

fimmta áratugs 20. aldar var sett vindrella á húsið og rafmagnið leitt inn í eldhús. Var það eina rafmagnið sem var á Skálum (Sif Jóhannesdóttir og Fanney Kristjánsdóttir, 2008, bls. 11). Á ljósmynd af húsinu sem tekin var 1963 og birt er í II. bindi Langnesingasögu (bls. 25) sést að tjörupappi var á húsinu og bárujárn á þaki. Fram kemur að upphaflega hafi verið gengið inn að norðan en dyrnar síðar færðar á suðurhlið. Á myndinni sést að sér inngangur var í kjallara.

Mynd 66. Nýju-Skálur [3280-303], Hof [3280-281] og minjar í nágrenni þeirra.

Skálar 3280-304

Hlutverk: Óþekkt, útihús

Tegund: Þúst

Staðhættir

Um 10m norðaustur af rústum Nýju-Skála [3280-303] eru ummerki eftir byggingu.

Lýsing

Minjarnar eru um 8x5m að utanmáli og snúa norður-suður. Þær voru ekki skráðar á vettvangi en sjást á mynd af svæðinu. Engin greinileg lögun er á þeim en grasið er grænna en túnið umhverfis og þarna eru að líkindum veggjaleifar.

Aðrar upplýsingar

Þarna sést lítil bygging á loftmynd frá 1945 (Landmælingar Íslands, AMS17-2-1-027).

Skálar 3280-305

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Niðurgröftur

Staðhættir

Suðvestur af tóftum Nýju-Skála er handgrafinn skurður.

Lýsing

Skurðurinn er 30m langur og endar í niðurgreftri sem er með þykkum útbrúnum. Skurðurinn er 10-30cm breiður og mest 50cm djúpur. Niðurgrofturinn við endann er 60-100cm djúpur og er botninn 2m í þvermál og víðara að ofan. Útbrúnn er 75cm breið og 5-10cm há.

Aðrar upplýsingar

Þetta gæti verið frárennsli frá húsinu en eins er mögulegt að vatni hafi verið dælt heim að bæ. Heimildamaður Guðbjörg Guðmundsdóttir getur þess í viðtalið frá 2008 að brunnur hafi verið neðan bæjar á Nýju-Skálum (SÁM 24/4936-4939, fylgiskjal 3).

Mynd 67. Tóft og niðurgroftur [3280-306]. Horft er til suðausturs í átt að Nýju-Skálum [3280-303].

Skálar 3280-306

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Tóft, niðurgroftur

Staðhættir

Um 8m norðvestur frá norðvesturhorni tóftar Nýju-Skála eru tvær litlar tóftir eða tóft og niðurgroftur, hlið við hlið og er skráðar hér saman.

Lýsing

Um er að ræða litla tóft með niðurgrofnum botni. Hún er 75x75cm að innanmáli og 30cm djúp. Veggir að utan eru 5-20cm háir. Fast suðaustan hennar er niðurgroftur og sér í nokkra steina í brún hans. Innanmál er 1x1,5m og snýr hann norðvestur-suðaustur. Hann er 10-40cm djúpur en engin greinileg útbrún. Hlutverk er óþekkt.

Skálar 3280-307

Hlutverk: Útihús

Tegund: Tóft

Staðhættir

Tvær tóftir eru vestan við tóft bæjarins Nýju-Skála. Austari tóftin er augljósari líklega af útihús sem hefur verið með báru-járnsþak.

Lýsing

Vestari tóftin er 4,5x3,5m að utanmáli með dyr til suðausturs. Veggir eru 10-30cm háir nema vesturveggur sem er 60cm hár.

Veggbreidd er um 70cm. Bárujárn og timburleifar úr þaki liggja í tóftinni. Mögulega hefur verið annar kofi austan við en þar eru óljósari veggir.

Mynd 68. Tóft [3280-307]. Horft til norðvesturs.

Skálar 3280-308

Hlutverk: Útihús

Tegund: Tóft

Staðhættir

Tvær tóftir eru vestan við tóft bæjarins Nýju-Skála. Fast vestan við tóft [3280-307] er önnur ógleggri tóft.

Lýsing

Tóftin er 4x3,5m að utanmáli og hafa dyr snúið til suðurs. Veggir eru grónir, 10-40cm háir og 100-120cm á breidd. Hlutverk er óljóst en gæti hafa verið lítið útihús.

Aðrar upplýsingar

Þarna virðist vera bygging á loftmynd frá 1945 (Landmælingar Íslands, AMS17-2-1-027).

Mynd 69. Tóft [3280-307] til vinstri og tóft [3280-308] til hægri.

Skálar 3280-309

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Niðurgröftur

Staðhættir

Tæplega 60m suðvestur af Nýju-Skálum [3280-303] er aflöng gryfja.

Lýsing

Gryfjan er 7x3m að utanmáli og snýr austur-vestur. Hún er rúmlega metri að dýpt og kantar eru grónir grasi og mosa. Hlutverk er óþekkt.

Mynd 70. Gryfja [3280-309]. Horft er til austurs.

Skálar 3280-310

Hlutverk: Óþekkt, útihús

Tegund: Tóft

Staðhættir

Lítil tóft er í túninu, 23m suðvestan við tóftir Nýju-Skála.

Lýsing

Tóftin er 4,5x4m að utanmáli og hafa dyr snúið til suðurs. Tóftin er vaxin grasi og mosa en sér í stakan stein. Veggir eru orðnir að stórum þúfum en slétt að innan. Vegg hæð er 20-60cm og veggþykkt 50-100cm.

Mynd 71. Tóft [3280-310]. Horft er til suðausturs.

Skálar 3280-311

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Tóft

Staðhættir

Aflöng tóft er 12m suðsuðaustur frá Nýju-Skálum [3280-303]

Lýsing

Tóftin er 11x4m að utanmáli og snýr nokkurn veginn norður-suður. Lengd tóftar er þó aðeins á reiki þar sem neðri hlutinn er óljós en syðri hlutinn greinilegri. Veggir eru 10-50cm háir og metri á breidd. Tóftin er í dálitlum halla, grasi gróin en sér í einstaka stein.

Aðrar upplýsingar

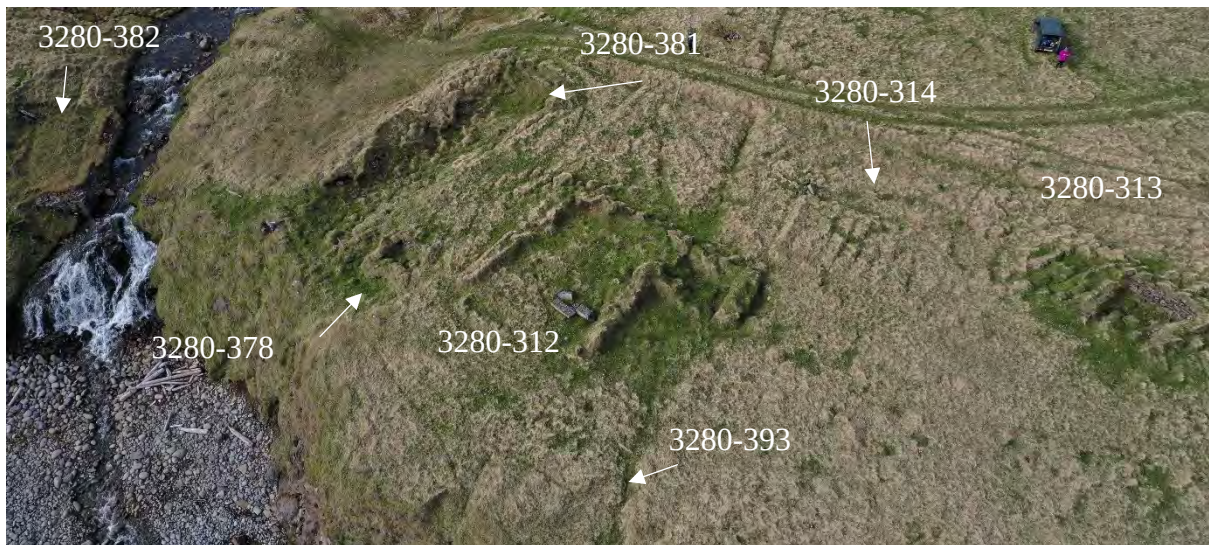
Þarna sést ekki hús á loftmynd frá 1945 og því gæti tóftin verið tilheyrð bújörðinni Skálum.

Mynd 72. Tóft [3280-311]. Horft er til norðnorðausturs.

Mynd 73. Yfirlitskort af minjum umhverfis Fossá.

Mynd 74. Tóftir á bakkanum austan við Fossána. Frá vinstri eru snjóhúsið [3280-381], síðan tóftin sem merkt er Bakki [3280-312], þá næst húsgrunnur [3280-314] og lengst til hægri er tóft [3280-313]. Skurður [3280-393] hefur hugsanlega verið vatnsveita.

Skálar 3280-312

Sérheiti: Bakki?

Hlutverk: Híbýli

Tegund: Tóft

Staðhættir

Tóftin sem merkt er Bakki á uppdrætti og með skilti er 23m austur frá Fossánni og 13m norður af sjávarbakkanum.

Lýsing

Tóftin er 10-15x9m að utanmáli og snýr vestnorðvestur-austsuðaustur. Tóftin er eitt stórt rými og annað minna áfast við norðausturhorn. Hún er grasi gróin en sér í steinsteypu í grunninum og eins liggur brotinn steypdur strompur í tóftinni. Hæð veggja er 20-110cm og breidd er 80-100cm.

Aðrar upplýsingar

„Laust eftir 1920 byggðu hjónin Sigurður Jónsson og Hólmfríður Sigurgeirsdóttir timburhús sem var ein hæð og loft, 6,27x3,76 metrar að stærð. Húsið var kallað Bakki. Síðar áttu þau hús á Þórshöfn með sama nafni.“ (Friðrik G. Olgeirsson, 2000, bls. 33). Tóftin er mun stærri en húsið sem skráð er í Langnesinga sögu sem Bakki og því óvíst hvort um rétta tóft er að ræða. Mögulegt er að vatni hafi verið veitt úr Fossá og að húsinu en skurður liggur að því að norðan og frá því til suðurs.

Skálar 3280-393

Hlutverk: Veita, framræsla

Tegund: Niðurgröftur

Staðhættir

Frá Fossá liggur niðurgröftur til suðurs, framhjá og mögulega undir tóft [3280-312] (mynd 74).

Lýsing

Skurðurinn er 130m langur frá Fossá í norðri að sjávarbakka í suðri. Hann liggur í gegnum tún en síðan að tóft [3280-312] og síðan aftur frá tóftinni og að sjó.

Aðrar upplýsingar

Líklegt er að vatn hafi verið leitt heim að húsinu, kannski inn í það og þaðan til sjávar.

Skálar 3280-380

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Hleðsla

Hættumat: Hætta vegna nálægðar við sjó

Staðhættir

Á dálitlum stalli á sjávarbakkanum, austan Árvíkur er ferkantaður flötur afmarkaður af steinum.

Lýsing

Stallurinn er 6m langur frá austri til vesturs og 3,5m frá norðri til suðurs.

Grjóthlaðnir veggir eru til vesturs og norðurs og eru þeir hlaðnir upp við bakka, 60cm breiðir og 50-110cm háir. Að austan og sunnan er lágur grjóthlaðinn veggur, 2 grjótraðir að hæð.

Aðrar upplýsingar

Hlutverk er óljóst.

Mynd 75. Hleðsla [3280-380]. Horft er til vestnorðvesturs og sést í fossinn í Ánni.

Skálar 3280-313

Sérheiti: Betlehem?

Hlutverk: Híbýli

Tegund: Tóft

Staðhættir

Tóft sem merkt er húsið Betlehem á Skálum er 50m austur af Fossánni og 16m norður af sjávarbakkanum.

Lýsing

Tóftin snýr norðvestur-

suðaustur og er í heild 10x4,5m að utanmáli. Til suðausturs er greinilegt hús 5,5x4,5m að utanmáli með grjóthlöðnum veggjum sem eru að hluta grónir en hleðslan sést vel að norðaustan og er þar mest 10 umför af steinum. Dyr eru til suðvesturs. Veggjahæð er 30-110m og

Mynd 76. Tóft [3280-313] er skráð sem Betlehem á uppdrætti af húsum í Skálaþorpi. Horft er til norðvesturs.

veggbreidd 100-120cm. Til norðvesturs eru veggir óverulegri og illgreinanlegri 10-80cm háir og er það milliveggur sem er hæstur en hann er þó mjög hruninn.

Aðrar upplýsingar

Í samantekt um Skálaborp eru litlar upplýsingar um húsið annað en að leiddar eru líkur að því að Kristín Daníelsdóttir og Guðmundur Guðbrandsson hafi búið þar í kringum 1930-1932 (Sif Jóhannesdóttir og Fanney Kristjánsdóttir, 2008, 13). Í viðtali segir Guðbjörg Guðmundsdóttir sem fædd var í Betlehem að það hafi verið timburhús (SÁM 24/4936-4939, fylgiskjal 3).

Skálar 3280-314

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Hleðsla, húsgrunnur?

Staðhættir

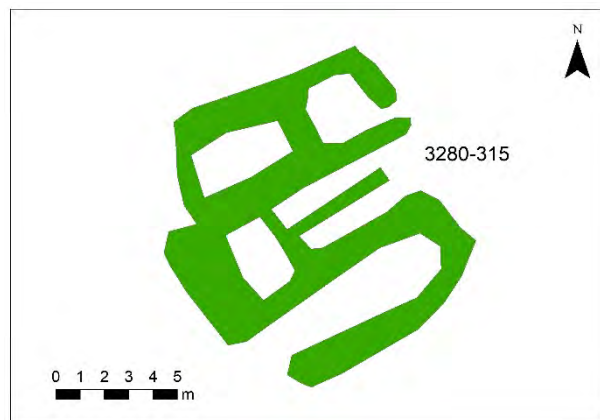
Á milli tófta [3280-312] og [3280-313] er gróinn grunnur.

Lýsing

Grunnurinn er líklega hlaðinn, 6,5x4,5m að utanmáli og snýr nokkurn veginn austur-vestur. Hann er algróinn grasi en sér glitta í grjóti í útbrúnum sem eru 10-30cm háar.

Aðrar upplýsingar

Þessi grunnur er ómerktur en óvíst hvað þarna hefur verið.

Mynd 77. Til vinstri er mynd af tóft [3280-315]. Horft er til suðvesturs. Til hægri er teikning af sömu tóft.

Skálar 3280-315

Sérheiti: Öfund, Bær Magnúsar Guðbrandssonar, Árbær

Hlutverk: Híbýli, fjárhús

Tegund: Tóft

Staðhættir

Tóft er 80m norður af sjávarbakkanum og 25m austur af Fossánni.

Lýsing

Tóftin samanstendur af þremur húsum og snýr norðaustur-suðvestur. Hún er 12x12m að utanmáli. Veggir eru 20-90cm háir og mesta breidd er 1,5m. Þeir eru að hluta hlaupnir í þúfur.

Nyrst er bæjartóft og sunnan við hana eru fjárhús með garða og hafa dyr snúið til norðausturs. Syðst er hleðsla sem minnir á rétt. Í bæjartóftinni liggur bárujárn sem gæti verið úr þaki.

Aðrar upplýsingar

Í samantekt um Skálaborp segir að Öfund hafi verið torfbær með stafna og framhlið úr timbri. Magnús Guðbrandsson og Hólmfríður Sveinbjörnsdóttir sem síðar fluttu í Hrollaugsstaði munu hafa byggt bæinn en seldu síðar Hans Maríusi Hansen og konu hans Halldóru Helgadóttur (Sif Jóhannesdóttir og Fanney Kristjánsdóttir, 2008, bls. 13). Í II. bindi Langnesinga sögu (bls. 35) segir að bær Magnúsar og Hólmfríðar og Magnúsar hafi verið kallaður Bær Magnúsar Guðbrandssonar og síðar Árbær.

Skálar 3280-316

Hlutverk: Útihús, híbýli?

Tegund: Tóft

Staðhættir

Norðan við veginn sem liggur að Fossá og 20m suðvestur af „sumarhúsi“ er tóft.

Lýsing

Tóftin er 6x4m að utanmáli og snýr norður-suður. Veggir eru grjóthlaðnir, 30-110cm háir og 80-100cm breiðir. Sumt grjótið í hleðslunni frekar stórt. Mögulega hefur verið torf í norðurvegg en annars eru veggir án torfs. Dyr hafa verið við norðvesturhorn og vísað til vesturs.

Aðrar upplýsingar

Húsið getur bæði verið útihús eða lítill torfbær.

Mynd 78. Tóft [3280-316]. Horft er til suðurs.

Skálar 3280-317

Hlutverk: Brunnur

Tegund: Niðurgroftur-hleðsla

Staðhættir

Brunnur er fast norðan við vegslóðann sem liggur að Fossánni, 20m suðvestur af kofanum eða bústaðnum sem er á Skálum.

Lýsing

Brunnurinn er grjóthlaðinn og sjást fimm raðir af grjóti. Hluti hleðslunnar er hruninn.

Mynd 79. Hlaðinn brunnur [3280-317]. Horft til vestnorðvesturs.

Skálar 3280-318

Hlutverk: Brunnur

Tegund: Niðurgroftur-hleðsla

Staðhættir

Brunnur er á austurbakka Fossár, 90m norður frá sjávarbakkanum.

Lýsing

Brunnurinn er um 80cm að þvermáli. Hann er grjóthlaðinn og sér í þrjár efstu grjótraðirnar en annars er brunnurinn fullur af vatni.

Mynd 80. Brunnur [3280-318].

Mynd 81. Fremst á mynd eru leifar af íshúsi Öldufélagsins [3280-347]. Eins og sést hefur sjórinn brotið af bakkanum og hliðin sem snéri að sjó er horfin. Horft er til norðausturs. Ofar sést hús Fanneyjar og Þorláks [3280-284] með strompi, hægra megin þess er Sólvangur [3280-283] og lengst til hægri hús Tótu og Ragnars [3280-276].

Skálar 3280-347

Sérheiti: Íshús Öldufélagsins

Hlutverk: Íshús

Tegund: Húsgrunnur

Hættumat: Mikil hætta, minjarnar eru á sjávarbakka og þegar hefur brotið af þeim

Staðhættir

Á sjávarbakkanum, 55m austur af veginum sem liggur niður að Skálum er, steypur húsgrunnur, leifar íshúss Öldufélagsins sem var áður í eigu Færeyinga.

Lýsing

Húsgrunnurinn er tvískiptur og liggur samsíða sjávarbakkanum frá suðvestri til norðausturs og er 24x8m að utanmáli. Dyr voru til norðvesturs og aðrar á suðvestur gafli. Á ljósmynd sést að þunnt lag af torfi hefur verið á þaki og torfveggur meðfram norðvestur langvegg.

Aðrar upplýsingar

Um íshúsið segir í Langnesinga sögu (II, bls. 27): „Þá var á lóð hans [Þorsteins Jónssonar] stórt steinsteyppt íshús sem Færeyingar áttu, en fyrir þá hafði Þorsteinn umboð.“ Þetta íshús hefur væntanlega síðar komist í eigu Öldufélagsins því í myndatexta við mynd af húsinu á bls. 27 í öðru bindi Langnesinga sögu segir „Íshús Öldufélagsins eins og það leit út árið 1963. Húsið var fyllt af ís á vetrum og á sumrin hvar hann seldur Færeyingum og íslenskum sjómönnum.“

Skálar 3280-348

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Tóft

Hættumat: Mikil hætta, tóftin er á sjávarbakka þar sem landbrots gætir.

Staðhættir

Á sjávarbakkanum og samhliða honum, 8m norðaustur frá grunni íshússins [3280-347] er tóft.

Lýsing

Tóftin er 5x3m að utanmáli og hafa dyr snúið til suðvesturs í átt að íshúsinu.

Veggir eru grónir grasi og blómgróðri en sér í stóran stein í austur enda tóftar. Þeir eru 30-70cm háir og 80cm breiðir. Til austurs frá tóftinni er þriggja metra löng hleðsla í boga meðfram bakkanum, hugsanlega annað hólfið eða önnur tóft sem sjórinn hefur brotið af.

Mynd 82. Tóft [3280-348]. Netakúlur og rekaviður liggur í tóftinni sem er algróin grasi og blómgróðri. Horft er til suðvesturs.

Skálar 3280-392

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Heimild

Staðhættir

Á loftmynd frá 1945 sést hús austan við veginn, sunnan við hús [3280-284] (Landmælingar Íslands, AMS17-2-1-027).

Lýsing

Húsið er horfið og sést ekkert af því á yfirborði en var staðsett eftir loftmyndinni og má gera ráð fyrir nokkurra metra skekkju.

Aðrar upplýsingar

Hlutverk hússins er óþekkt.

Skálar 3280-349

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Tóft

Hættumat: Mikil hætta, minjarnar eru á sjávarbakka þar sem landbrots gætir

Staðhættir

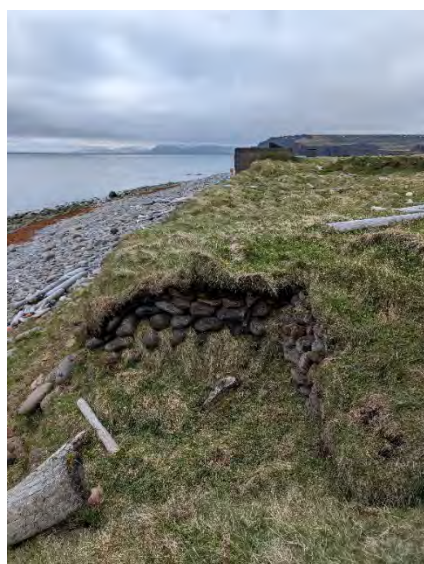
Á sjávarbakka, 35m norðaustur af íshúsinu [3280-347] er tóft.

Lýsing

Tóftin er 3,5x2,5m að utanmáli og hafa dyr snúið til suðausturs í átt að sjó. Veggir eru 30-80cm háir og veggbreidd er 80cm. Tóftin er algróin grasi.

Mynd 83. Tóft [3280-349] á sjávarbakka. Horft er til suðurs.

Mynd 84. Tóft [3280-350]. Þarna sér í grjóthlaðna vegg tóftarinnar. Horft er til suðvesturs.

Skálar 3280-350

Hlutverk: Sjóbúð

Tegund: Tóft

Hættumat: Mikil hætta, minjarnar eru á sjávarbakka þar sem landbrots gætir

Staðhættir

Á sjávarbakkannum, 60m norðaustur af íshúsinu [3280-347] er sjóbúð, grafin inn í sjávarbakkann.

Lýsing

Tóftin snýr norðvestur-suðaustur og er 3x1,8m að innanmáli. Veggir eru hlaðnir úr lábörðu grjóti og standa ágætlega og eru mest 120cm háir. Tóftin er opin til suðausturs í átt til sjávar.

Skálar-3280-351

Sérheiti: Bifröst

Hlutverk: Verbúð

Tegund: Húsgrunnur

Hættumat: Hætta vegna nálægðar við sjó

Staðhættir

Á sjávarbakka, 30m suðaustur frá bílaplaninu og austan við salernis-aðstöðuna á Skálum er húsgrunnur.

Lýsing

Grunnurinn er 12x6m að utanmáli og snýr nokkurn veginn austur-vestur. Um er að

Mynd 85. Húsgrunnur [3280-351]. Horft í austur að íshúsinu [3280-347].

ræða einfalda grjóthleðslu undan vegg en vesturendinn er grjóthlaðin upphækkun. Grunnurinn er grasi gróinn en sér í steina í hleðsla.

Aðrar upplýsingar

Á uppdrætti af Skálum er þessi grunnur merktur sem húsið Bifröst og þar voru sjóbúðir. Húsið var síðar endurbyggt á Þórshöfn af Guðmundi Guðbrandssyni. Húsið var um tíma notað til kennslu og var þá kennt í stofunni (Sif Jóhannesdóttir og Fanney Kristjánsdóttir, 2008, 12). Bifröst var meðal eigna Haföldunnar hf. sem boðnar voru upp að kröfu Útvegsbanka Íslands á Seyðisfirði (Friðrik G. Olgeirsson, 2000, bls. 49)

Mynd 86. Bryggjan [3280-352] á Skálum. Horft er til suðausturs.

Skálar 3280-352

Hlutverk: Bryggja

Tegund: Steinsteypa

Staðhættir

Í fjörunni, Suðvestan við enda vegarins sem liggur að Skálum er steinsteyppt bryggja.

Lýsing

Steinsteyppt bryggja, 25m löng (mæld af loftmynd) og tæpir 4m á breidd. Ytri endi bryggjunnar er í fjörunni og nær ekki út í sjó. Innri endinn er upp á landi.

Aðrar upplýsingar

Í öðru bindi Langnesinga sögu (bls. 37) segir: „Á bakkanum ofan við Hnallinn lét Jóhann því næst byggja steypa bryggju sem var 26 metrar á lengd og 4 metrar á breidd. Hún var 8 metra há, jafnhá bakkabrúninni og hæðarmunur hennar og sjávarins var mikill. Á bryggjunni var gufuspilið boltað niður og framan við hana, niðri á malarkambinum í fjöruborðinu, var járnmastur steypst fast. Á því var hreyfanleg bóma til að hífa upp fisk, lýsi og annan varning úr bátum. Á bryggjunni tóku vagnar við vörum og fiski. Þeir gengu á teinum sem lágu uppí skemmu og salthús.“ Ekki var hægt að leggja við bryggjuna en fiskur og aðrar vörur voru hífðar upp með bómu. Á ljósmynd á bls. 49 í öðru bindi Langnesinga sögu sjást einhver mannvirki í fjörunni, sitthvoru megin bryggjunnar en ómögulegt að segja hvaða tilgangi þau þjónuðu.

Mynd 87. Brimbrjótur [3280-354]. Horft er til norðurs og sést í bryggjuna [3280-352] í fjörunni til vinstri. Á milli þeirra var landingin [3280-353].

Skálar 3280-353

Hlutverk: Landing

Tegund: Heimild

Staðhættir og lýsing

Hnallur heitir sker sem er suður af bryggjunni [3280-352] á Skálum og var aðallendingin austan við hann. Þar sjást engin ummerki en landingin var staðsett samkvæmt lýsingu úr heimildum.

Aðrar upplýsingar

„Lendingin við Hnallinn var mest notaða landingin. Upp af skerinu var á hverju vori rudd vör en á veturnum fylltist hún af stórgrýti í brimum. Þar höfðu uppsátur eins margir bátar og hægt var

að koma fyrir, oftast á bilinu 20-30 bátar. Þeir voru settir þar upp og niður daglega og komið fyrir í tveimur röðum, jafnvel þremur þegar mest var um útgerð.“ (Friðrik G. Olgeirsson, 2000, bls. 37).

Skálar 3280-354

Hlutverk: Varnargarður

Tegund: Steinsteypa

Hættumat: Hætta, minjarnar skaga út í sjó og verða fyrir ágangi sjávar

Staðhættir

Hnallur heitir sker sem er suður af bryggjunni [3280-352] á Skálum og árið 1929 var gerður steypdur brimbrjótur út í skerið.

Lýsing

Það sem eftir er af brimbrjótum er steypdur garður út í skerið, 32m langur og 2,5m breiður. Allt trévirki sem nefnt er í heimild hér að neðan er horfið. Í steypunni er gróf möl og lábarið grjót sem mun hafa komið alla leið frá Skálabjargi sbr. heimild hér að neðan.

Aðrar upplýsingar

„Árið 1926 veitti Alþingi nokkra fjármuni til verksins en vinna við brimbrjótinn hófst þó ekki fyrr en vorið 1929. Var gerð hans aðallega kostuð af ríkissjóði og Sauðaneshreppi en einnig studdu Fiskifélag Íslands og sýslusjóður Norður-Þingeyinga framkvæmdirnar. [...] Undir garðinn, sem var um 60 metrar á lengd og þriggja metra breiður, var jafnað með pokasteypu og hann síðan steypdur þar ofan á. Var öldubrjóturinn allt að þrír metrar á hæð. Norðan hans var sett grjót. Þetta var erfið vinna því tæki og verkfæri voru frumstæð og menn máttu þola mikla vosbúð. Allur sandur í steypuna var sóttur til Skoruvíkur, um fjögurra kílómetra leið norður yfir nesið, og möl var sótt suður að Skálabjargi. Þetta báru verkamenn í pokum á bakinu og tók marga daga. [...] Eðlilega þótti mönnum nýi brimbrjóturinn hafa skilað byggðinni á Skálum langt áleiðis í framfaraátt og sumarið 1929 ríkti almenn gleði í byggðinni. En svo komu haust- og vetrarbrimin og þá byrjaði sjórinn að bera grjót yfir garðinn og svo fór að lónið innan hans fylltist og landingin spilltist. [...] Árið 1932 var því gripið til þess ráðs að garðurinn var hækkaður þannig að reistir voru trébúkkar ofan á hann og þeir fylltir grjóti og steinsteypu. Framkvæmdir þessar komu ekki að gagni og mönnum varð sú staðreynd ljós að miklu umfangsmeiri og dýrari hafnarmannvirkja væri þörf á Skálaum til að standast álag veðurs og sjávarbrims.“ (Friðrik G. Olgeirsson, 2000, bls. 41-42). Um landinguna segir í örnefnaskrá Skála (bls. 1) segir „Þar eða neðar var svo landingin, og meðan mest var um að vera var byggður brimbrjótur út á svonefndan Hnall, sem var sker þar fram af“.

Skálar 3280-355

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Í brekku, vestan og ofan við húsgrunn Sólbakka er hlaðin innsiglingarvarða.

Lýsing

Varðan er stæðileg, hlaðin úr grjóti í múr. Toppurinn er alveg múrhúðaður. Grunnmál vörðunnar er 180cm og hæð yfir tveir metrar. Varðan hefur verið gulmáluð að framan.

Mynd 88. Innsiglingarvarða [3280-356] ofan við Skála. Horft er til norðnorðausturs.

Skálar 3280-356

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Austan við veginn niður að Skálum, ofan túna er innsiglingarvarða.

Lýsing

Varðan er stæðileg og 180cm há, hlaðin í múr. Efst á henni er sæti mót sjó þar sem komið var fyrir ljósi. Varðan hefur verið gulmáluð að framan.

Mynd 89. Innsiglingarvarða á Skálum. Horft er til norðvesturs í átt að gamla bæjarstæði Skála (3280-355).

Skálar 3280-357

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Steinsteypa, húsgrunnur?

Staðhættir

Gróin steipt plata, hugsanlega húsgrunnur eða steipt plan, er 15m norður af bryggjunni [3280-352].

Lýsing

Steipta platan er 13m frá austri til vesturs og 7m frá norðri til suðurs og er 15-20cm há. Eingöngu sést í steinsteypu til suðausturs en

Mynd 90. Húsgrunnur? [3280-357]. Horft er til norðvesturs.

mannvirkið að öðru leyti gróið. Framan eða norðan við er 30-40cm niðurgröftur báðu megin.

Skálar 3280-358

Hlutverk: Leið

Tegund: Hleðsla

Staðhættir

Frá norðvesturhorni bryggjunnar [3280-352] og að mögulegum húsgrunni [3280-359] er lág en breið hleðsla.

Lýsing

Hleðslan er 15m löng frá norðri til suðurs og 2m á breidd. Hæð er rétt um 10-15cm og er mannvirkið gróið en sést í mikið af grjóti.

Mynd 91. Hlaðinn vegur [3280-358]. Horft er til norðurs.

Aðrar upplýsingar

Ekki er ólíklegt að þarna sé járnbrautarspor það sem getið er um í samantekt um Skála á Langanesi (bls. 17-18) legið en í skýrslunni segir: „Á sínum tíma var fiskurinn fluttur í spurvagni frá bryggjunni í frystihúsið. Ef vel er að gáð má enn finna sporið fyrir vagninn.“ (Sif Jóhannesdóttir og Fanney Kristjánsdóttir, 2008). Þó var ekki hægt að sjá neitt spor innan um grjótið í upphækkuninni.

Skálar 3280-359

Hlutverk: Frystihús

Tegund: Húsgrunnur

Staðhættir

Steinsteyptur húsgrunnur frystihúss er 30m norður af bryggjunni.

Lýsing

Grunnurinn er 14,5m frá austri til vesturs og 5,5m frá norðri til suðurs. Grunnurinn skiptist í fimm hólf og hann er frekar heillegur, að hluta orðinn mosagróinn.

Aðrar upplýsingar

„Sumarið 1923 var mikið framkvæmdasumar hjá Jóhanni. Hann byrjaði á því að byggja 14,5x5,30 metra timburhús á steiptum grunni fyrir frystivélarnar. Það stóð á bakkanum vestan við söltunarstöð Öldufélagsins. Í því voru frysti- og geymsluklefar til að frysta beitusíld og geyma. Vélarnar voru knúðar með dísilvél. Frystihús þetta var annað í röð þeirra vélfrystihúsa sem byggð voru í landinu en hefur gleymst í sögu fyrstu frystihúsanna, líklegast vegna þess að vélarnar voru ekki fluttar til landsins af skráðri verslun.“ (Friðrik G. Olgeirsson, 2000, 37).

Mynd 92. Húsgrunnur frystihússins [3280-359]. Horft er til norðvesturs.

Skálar 3280-360

Hlutverk: Veita

Tegund: Niðurgröftur

Staðhættir

Skurður liggur til suðausturs, frá vatninu Kringlu sem er á hæðunum norðvestan við bæjarstæðið á Skálum, og í átt að Skálum.

Lýsing

Skurðurinn er handgrafinn og 500m langur. Hann endar rúmlega 60m norður af gamla bæjarstæðinu á Skálum. Skurðurinn er 50-70cm djúpur

Aðrar upplýsingar

Hugsanlegt er að skurðurinn sé vatnsstokkur sem gerður var til þess að leiða vatn til kælinga á vélum frystihússins eins og getið er hér: „Guðmundur Guðbrandsson byggði ásamt fleiri Skálabúum vatnsstokk frá Arnarvatni til að kæla vélarnar.“ (Sif Jóhannesdóttir og Fanney Kristjánsdóttir, 2008, bls. 17). Skurðurinn er liggur þó ekki frá Arnarvatni heldur Kringlu sem er á melunum norðaustan við Skála og nær heldur en Arnarvatn.

Mynd 93. Hér sést skurðurinn neðst fyrir miðju, hann liggur svo áfram vinstra megin við Ána og áfram niður í átt að Skálum. Horft er til suðausturs.

Skálar 3280-361

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Húsgrunnur?

Staðhættir

Steinsteyptur húsgrunnur frystihúss er 30m norður af bryggjunni og vestan við hann virðist vera annar húsgrunnur eða plan.

Lýsing

Meintur grunnur er 11m frá austri til vesturs og 5,5m frá norðri til suðurs. Hann er algróinn og hvergi sést í hleðslu eða steypu en þarna virðist vera svæði sem er um 10cm hærra en umhverfið.

Mynd 94. Mögulega húsgrunnur [3280-361]. Horft er til austurs og sést í húsgrunn frystihússins [3280-359] á bakvið.

Skálar 3280-362

Hlutverk: Framræsla

Tegund: Niðurgröftur

Staðhættir

Steinsteyptur húsgrunnur frystihúss er 30m norður af bryggjunni og meðfram honum að norðan er skurður.

Lýsing

Skurðurinn liggur austur-vestur og 35m langur og 60cm djúpur.

Mynd 95. Til vinstri er grunnur frystihússins [3280-359] og skurður [3280-362] fyrir miðri mynd.

Skálar 3280-364

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Húsgrunnur

Staðhættir

Norðan og norðaustan við grunn frystihússins er aflöng, stór tóft [3280-363] og ofan á henni er steypur húsgrunnur.

Lýsing

Hrunnurinn er 5x4,5m að utanmáli, gróinn grasi en steypur veggur sést til suðurs. Grunnurinn er 40-60cm hár.

Mynd 96. Húsgrunnur [3280-364]. Horft er til norðvesturs.

Skálar 3280-365

Hlutverk: Bræðsluhús

Tegund: Steinsteypa

Hættumat: Minjarnar eru fram á sjávarbakka þar sem landbrots gætir

Staðhættir

Steyptur grunnur á sjávarbakkanum 5,5m austur af bryggjunni.

Lýsing

Mannvirkið er 10m frá austri til vesturs og 2,5m frá norðri til suðurs. Til austurs er steypur grunnur, 110cm hár. Til vesturs er stór járnþottur sem notaður var til lýsisvinnslu. Veggirnir umhverfis þottinn eru grjóthlaðnir í múr. Fast norður af járnþottinum er kringlótt steinsteyppt þúst, 100cm að þvermáli og 5-10cm há. Óvíst er hvað þetta er en væntanlega tengt bræðslukerjunum.

Aðrar upplýsingar

Í samantekt um Skála á Langanesi (bls. 16) segir: „Pottar þessir voru notaðir til að bræða lifur. Kynt var undir þeim með rekaviði.“ (Sif Jóhannesdóttir og Fanney Kristjánsdóttir, 2008, 16). Hugsanlega er þetta bræðsluskúr með tveimur innmúruðum bræðslupottum og einum meðalalýsispotti sem tilheyrði Haföldunni hf. og boðin voru upp að kröfu Útvegsbanka Íslands á Seyðisfirði (Friðrik G. Olgeirsson, 2000, bls. 49).

Mynd 97. Lifur var brædd í pottum [3280-365]. Horft er til suðausturs.

Mynd 98. Leifar grútarkars [3280-366]. Horft er til austurs.

Skálar 3280-366

Hlutverk: Ker

Tegund: Tréverk

Staðhættir

Austur af norðurenda bryggjunnar eru leifar tveggja kerja.

Lýsing

Austara keríð er 7,5m austur af bryggjunni. Það er 1,7m í þvermál og er torf og grjót í botni þess. Það er úr timbri en bara nokkrir stafir enn standandi en nokkrir liggja

umhverfis keríð, restin er horfin. Hæð er 1,1m. Þegar skráning fór fram hékk björgunarhringur á kerinu.

Aðrar upplýsingar

Í samantekt um Skála á Langanesi (bls. 16) segir: „Keríð eða grútarkeríð, þar var úrgangurinn sem kom þegar fiskilifrin var brædd settur.“ (Sif Jóhannesdóttir og Fanney Kristjánsdóttir,

2008). Kerin sjást á ljósmynd frá 1963 sem birt er í II. bindi Langnesinga sögu (Friðrik G. Olgeirsson, 2000, bls. 50).

Mynd 99. Hluti úr einum staf er eftir af kerinu [3280-367] en grunnmál þess er greinilegt. Horft er til austurs.

Skálar 3280-367

Hlutverk: Ker

Tegund: Tréverk

Staðhættir

Austur af norðurenda bryggjunnar eru leifar tveggja kerja.

Lýsing

Vestara keríð er 2m austur af bryggjunni. Það er örlítið minna en hitt, 1,5m í þvermál en timbrið er allt horfið nema hluti af einum staf. Grunnur kersins er greinilegur um 10m hár og grasi gróinn.

Aðrar upplýsingar

Í samantekt um Skála á Langanesi (bls. 16) segir: „Keríð eða grútarkeríð, þar var úrgangurinn sem kom þegar fiskilifrin var brædd settur.“ (Sif Jóhannesdóttir og Fanney Kristjánsdóttir, 2008).

Kerin sjást á ljósmynd frá 1963 sem birt er í II. bindi

Langnesinga sögu (Friðrik G. Olgeirsson, 2000, bls. 50).

Skálar 3280-368

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Niðurgröftur

Staðhættir

Til norðausturs frá norðurenda bryggjunnar er 30m langur skurður sem endar uppi við bílaplanið.

Lýsing

Skurðurinn er 30-50cm djúpur og breikkar þegar nær dregur bílaplaninu. Í norðausturenda skurðarins eru tveir samsíða rekaviðabolir sem liggja þvert yfir skurðinn, hlutverk er ekki ljóst, þetta gæti þó hafa verið göngubrú yfir skurðinn.

Mynd 100. Skurður [3280-368] liggur til norðausturs frá bryggjunni.

Skálar 3280-369

Hlutverk: Óþekkt, brú?

Tegund: Tréverk

Staðhættir

Til norðausturs frá norðurenda bryggjunnar er 30m langur skurður sem endar uppi við bílaplanið og í norðausturendanum eru tveir samsíða rekaviðabolir.

Lýsing

Rekaviðarbolirnir eru 150cm á lengd og 20-30cm háir. Þeir liggja ofan í skurðinum og eru nánast algrónir grasi. Hlutverk er óljóst en þetta gæti hafa verið göngubrú yfir skurðinn.

Mynd 101. Tveir samsíða rekaviðabolir [3280-369].

Skálar 3280-370

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Niðurgröftur

Staðhættir

Til norðausturs frá norðurenda bryggjunnar er 30m langur skurður sem endar uppi við bílaplanið og við norðaustur enda hans er niðurgröftur.

Lýsing

Niðurgröfturinn er 10-60cm djúpur að innan en utan með er 10cm há útbrún sem er um 80cm breið. Hlutverk er óljóst. Mögulega er þetta niðurgröftur tóft frekar en bara niðurgröftur.

Mynd 102. Niðurgröftur [3280-370] við enda skurðar [3280-368].

Skálar 3280-371

Sérheiti: Bankahúsloftið

Hlutverk: Fiskverkunarhús
(söltunarhús)

Tegund: Húsgrunnur

Hættumat: Mikil hætta, vegna landbrots

Staðhættir

Grunnur Bankahússloftsins er 10m vestur af bryggjunni og stóð húsið á sjávarbakkanum.

Mynd 103. Bankahúsloftið [3280-371]. Horft er til suðausturs.

Lýsing

Húsið snéri austur-vestur og er grunnurinn 9,5x7m að utanmáli. Veggir eru steinsteyptir, sumir hrundir en aðrar standa ágætlega og eru hæstir um 2m. Í miðjum grunninum er steyppt gryfja full af vatni. Í henni er grjóti.

Aðrar upplýsingar

Bankahússloftið var söltunarhús en það gegndi einnig fleiri hlutverkum. Á efri hæðinni voru böll eftir að Sólbakki fór, þar voru sýnd leikrit og haldnar jólatrésskemmtanir. Síðar var beitt á loftinu og voru það gjarnan börnin á Skálum sem sáu um beitninguna (Sif Jóhannesdóttir og Fanney Kristjánsdóttir, 2008, 8-9). Niðurgrafin steyppt gryfja er í gólfi hússins og að sögn heimildamanns, Georgs Ragnarssonar, var hún notuð þegar verið var að saga timbur með stórviðarsög. Stóð þá maður niðri og annar uppi og þar voru m.a. söguð þunn borð sem notuð voru til að smíða eða gera við báta (SÁM 24/4936-4939, fylgiskjal 1).

Skálar 3280-372

Hlutverk: Óþekkt, verbúð

Tegund: Húsgrunnur

Hættumat: Hætta vegna nálægðar við sjávarbakka en húsið hefur að hluta hrunið niður brekkuna

Staðhættir

Grunnur Bankahússloftsins [3280-371] er 10m vestur af bryggjunni og vestan hans, alveg fram á sjávarbakka, er annar húsgrunnur.

Mynd 104. Húsgrunnur [3280-372] á sjávarbakkanum. Horft er til vestnorðvesturs.

Lýsing

Húsgrunnurinn liggur nokkurn veginn austur-vestur og er 11x7m að utanmáli. Veggir eru steinsteyptir og mikið hrundir. Notast hefur verið við fjörmöl í steypuna. Húsið er að hluta til bygg inn í brekku. Vestast í grunninum er grill, að hluta til hlaðið úr grjóti.

Aðrar upplýsingar

Á ljósmynd af Skálum frá 1943 þar sést þetta hús og um það segir „Lengst til vinstri er bragginn þar sem vermenn bjuggu.“ (Friðrik G. Olgeirsson, 2000, bls. 49). Á myndinni sést að húsið er á tveimur hæðum og á því strompur. Þessi bygging er ekki á ljósmynd frá því um 1930 sem birt er á bls. 34 í II. bindi Langnesinga sögu. Þetta gæti verið verbúð Þorsteins Jónssonar.

Mynd 105. Húsgrunnur [3280-373] á sjávarbakkanum. Horft er til vestnorðvesturs.

Skálar 3280-373

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Húsgrunnur, hleðsla

Hættumat: Mikil hætta vegna nálægðar við sjávarbakka

Staðhættir

Grunnur Bankahússloftsins [3280-371] er 10m vestur af bryggjunni og vestan hans, alveg fram á sjávarbakka, er annar húsgrunnur [3280-372]. Vestan þess húss er hefur staðið mannvirki hvers hlutverk er óljóst.

Lýsing

Til vesturs frá vesturgafli húsgrunnar [3280-372] er grjóthleðsla, að hluta í múr, meðfram brekkubrún. Önnur hleðsla er í bakkanum þar neðan við (sjá meðfylgjandi mynd) og er hún hlaðin úr grjóti í múr, tæplega 4m á lengd. Síðan er stakur stöpull eða veggþútur, 7m suðvestar, hlaðinn úr grjóti í múr. Hæð hans er á að giska 120cm. Þetta virðist vera mannvirki sem sést á ljósmynd frá 1943 og fjallað er um hér að neðan.

Aðrar upplýsingar

Á ljósmynd af Skálum frá 1943 þar sést þetta hús og um það segir „Lengst til vinstri er bragginn þar sem vermenn bjuggu.“ (Friðrik G. Olgeirsson, 2000, bls. 49). Á myndinni sést að húsið er á tveimur hæðum og vestan við það er grunnur eða steipt þró, sem er væntanlega leifar þess mannvirkis sem hér er lýst. Það hefur verið mun umfangsmeira en þær leifar sem nú eru eftir. Þetta mannvirki er ekki á ljósmynd frá því um 1930 sem birt er á bls. 34 í II. bindi Langnesinga sögu.

Skálar 3280-292

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Tóft

Hættumat: Hætta, vegna nálægðar við sjávarbakka

Staðhættir

Á sjávarbakka, 7m vestan við húsgrunn [3280-373] er lítil tóft.

Lýsing

Tóftin er niðurgráfin og útbrún aðeins 10-30cm breið. Innanmál er um 80x80cm og dýpt er 10-30cm.

Mynd 106. Tóft [3280-292]. Horft er til vesturs.

Skálar 3280-374**Hlutverk:** Óþekkt**Tegund:** Niðurgröftur**Staðhættir**

Í kverkinni milli vega [3280-295] og [3280-331].

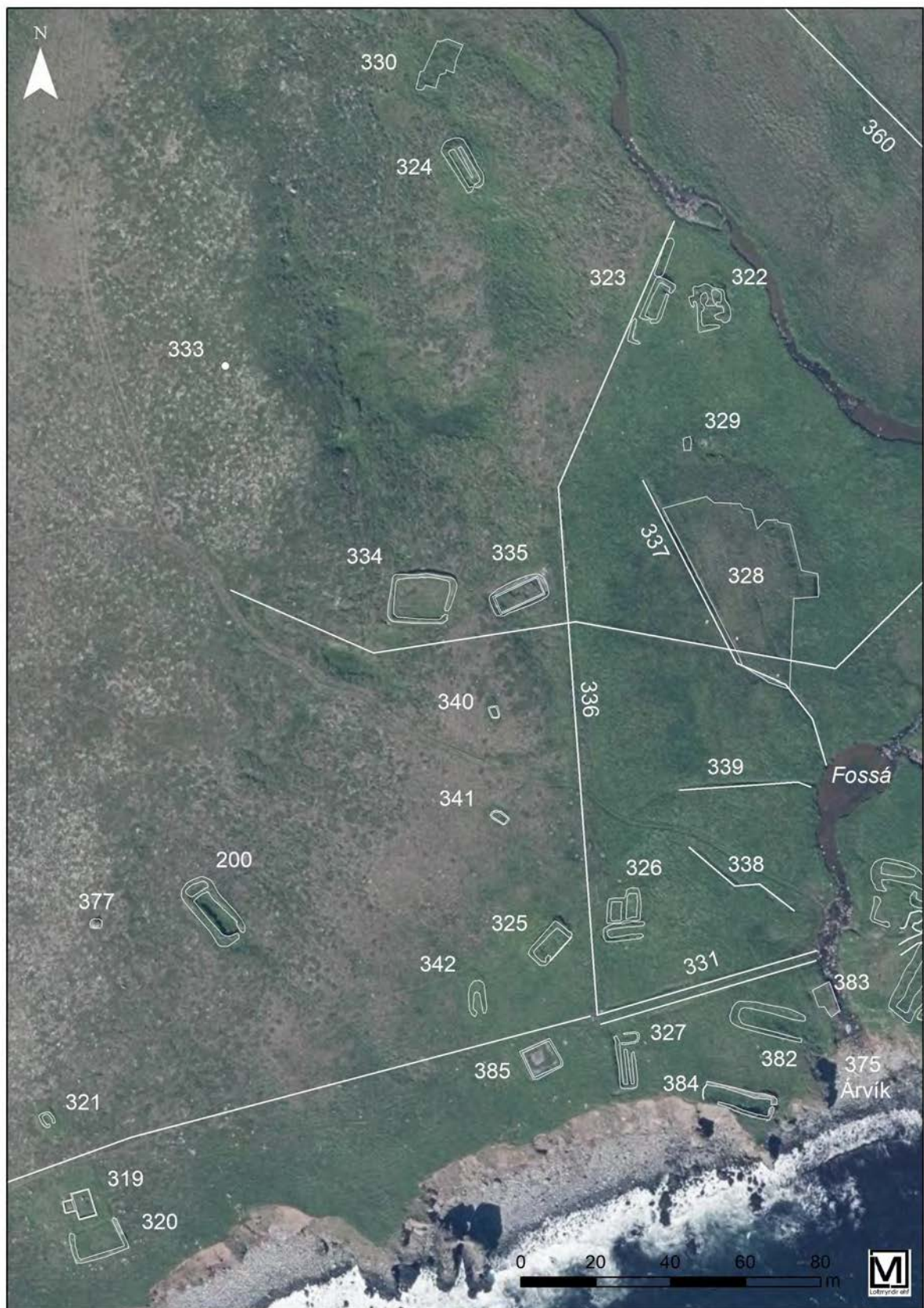
Lýsing

Niðurgröfturinn er um 2m í þvermál með 10cm hárri og 80-90cm breiðri útbrún. Dýpt niðurgraftarins er 40cm og í henni er fullt stórum steinum. Hlutverk er óljóst.

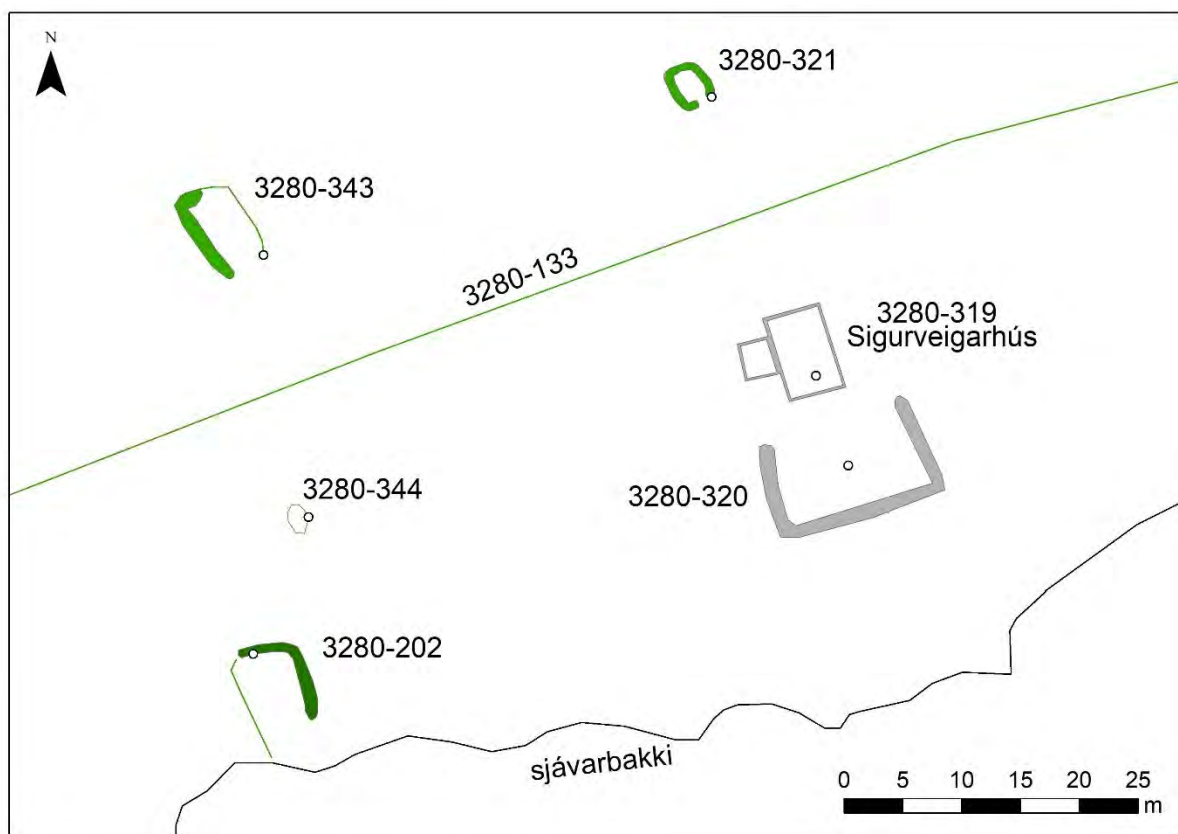

Mynd 107. Gryfja [3280-374]. Horft er til norðvesturs.

Minjar vestan Fossár

Mynd 108. Yfirlistmynd af minjum vestan Fossár.

Mynd 109. Yfirlitsmynd af minjum í nágrenni Sigurveigarhúss [3280-319].

Skálar-3280-319

Sérheiti: Sigurveigarhús,

Björns Brimarshús

Hlutverk: Híbýli

Tegund: Húsgrunnur

Byggingarár: 1925

Staðhættir

Á sjávarbakka, tæplega 190m vestsuðvestur af Fossánni er steypdur húsgrunnur.

Lýsing

Húsið nýr norðnorðvestur-

suðsuðaustur og er 7,7x5m að utanmáli og annað minna hús eða herbergi áfast að vestan sem er 3x3m.. Norðan við húsgrunninn er upphækkaður pallur eða sétt. Steyptir veggir eru mest 80cm háir.

Aðrar upplýsingar

„Árið 1925 byggðu hjónin Björn Sæmundsson Brimar og Sigurveig G. Sverrisdóttir þriggja herbergja einbýlishús úr timbri. Í fyrstu festist ekkert sérstakt nafn við húsið en seinna var að

Mynd 110. Húsgrunnur Sigurveigarhúss [3280-319] til hægri og blómgarðurinn [3280-320] til vinstri. Horft er til vestsuðvesturs.

kallað Sigurveigarhús. Björn var sjómaður, sonur hjónanna í því húsi sem næst verður nefnt [Odda] .“ (Friðrik G. Olgeirsson, 2000, 33). Í samantekt um Skálaþorp segir að fyrsti blómgarður á Langanesi hafi verið ræktaður við Sigurveigarhús (Sif Jóhannesdóttir og Fanney Kristjánsdóttir, 2000, bls. 12).

Skálar-3280-320

Hlutverk: Skrúðgarður

Tegund: Hleðsla

Staðhættir

Á sjávarbakka, tæplega 190m vestsuðvestur af Fossánni er steypur húsgrunnur [3280-319] og sunnan við hann er hlaðinn garður og innan hans var blómgarður.

Lýsing

Blómgarðurinn hefur verið 13x7m. Hann er í hallanum sunnan við lóðina sem er

Mynd 111. Vegghleðsla [3280-320]. Horft til norðvesturs.

nokkuð hærri. Hlaðið garðlag er að austan, sunnan og vestan. Það er hlaðið úr grjóti og sjást hleðslur en þær eru þó að hluta grónar. Veggurinn er 30-60cm hár og 70cm breiður.

Aðrar upplýsingar

Í samantekt um Skálaþorp segir að fyrsti blómgarður á Langanesi hafi verið ræktaður við Sigurveigarhús (Sif Jóhannesdóttir og Fanney Kristjánsdóttir, 2000, bls. 12).

Mynd 112. Tóft [3280-321]. Horft til suðsuðausturs.

Skálar 3280-321

Hlutverk: Óþekkt, útihús

Tegund: Tóft

Staðhættir

Í brekku, rúmlega 50m norður af sjávarbakka og 20m norðnorðvestur af grunni Sigurveigarhúss/Björns Brimarshúss [3280-319] er tóft.

Lýsing

Tóftin er 4x3,5m að utanmáli og snýr norðnorðvestur-suðsuðaustur. Hún er grjóthlaðin en algróin grasi. Veggir eru

20-40cm háir og 50cm breiðir.

Aðrar upplýsingar

Ekki er ólíklegt að þetta sé lítið útihús sem tilheyrir hafi íbúum Sigurveigarhúss.

Mynd 113. Bæjartóft [3280-322] fyrir miðri mynd og útihús [3280-323]. Hægra megin við húsin er Áin. Horft er til norðvesturs.

Skálar 3280-322

Sérheiti: Laufás

Hlutverk: Híbýli

Tegund: Tóft

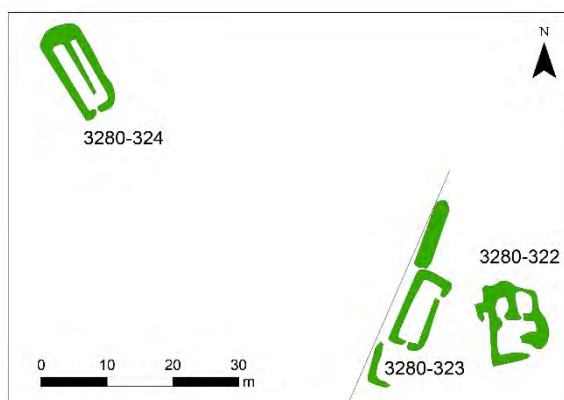
Byggingarár: Ca. 1920

Staðhættir

Bæjartóft er á vesturbakka Fossár, 200m norður af sjávarbakkanum þar sem áin fellur í Árvík.

Lýsing

Tóftin snýr norður-suður og er 12x8m að utanmáli. Veggir eru mjög hrundir og erfitt að greina veggjaskipan og innganga en herbergin virðast hafa verið að minnsta kosti fjögur og dyr hafa vitað til suðurs. Veggir eru grasi grónir en sér í grjóthleðslur bæði í inn og útveggjum. Veggir eru 30-120cm háir og mest 1,5m á breidd.

Mynd 114. Til vinstri er teikning af tóftum Laufáss og nærliggjandi útihúsa [3280-323 og 324] en til hægri er horft ofan á bæjartóftina [3280-322].

Aðrar upplýsingar

„Laufás var lítill bær úr torfi og timbri. Þar voru til húsa Jónas Albertsson sjómaður og verkamaður, kona hans, Sælaug Siggeirsdóttir, og ein dóttir. Þau höfðu átt heima á Skálum aðeins í eitt ár og líklegast byggðu þau Laufás vorið 1920.“ (Friðrik G. Olgeirsson, 2000, 31).

Skálar 3280-323

Hlutverk: Útihús

Tegund: Tóft

Staðhættir

Bæjartóft Laufáss [3280-322] er á vesturbakka Fossár, 200m norður af sjávarbakkanum vestan við Árvík og 7m vestan við hana er útihúsatóft.

Lýsing

Tóftin snýr norðnorðaustur-suðsuðvestur og er 12x5m að utanmáli. Veggir eru grasi grónir og hleðslur standa vel. Dyr hafa verið til austurs en einnig er gat á suðurgafli en gæti verið vegna hruns. Veggir eru 50-130cm háir og 100cm breiðir. Grjóthlaðinn veggur liggur til suðurs frá tóftinni, 6m langur og 40cm hár. Annar veggur liggur til norðurs frá tóftinni að Fossánni en hann er gróinn, 10m langur og 20-30cm hár.

Mynd 115. Útihúsatóft [3280-323]. Horft er til norðnorðausturs. Til vinstri sést í enda grjóthlaðna veggjarins.

Skálar 3280-324

Hlutverk: Fjárhús

Tegund: Tóft

Staðhættir

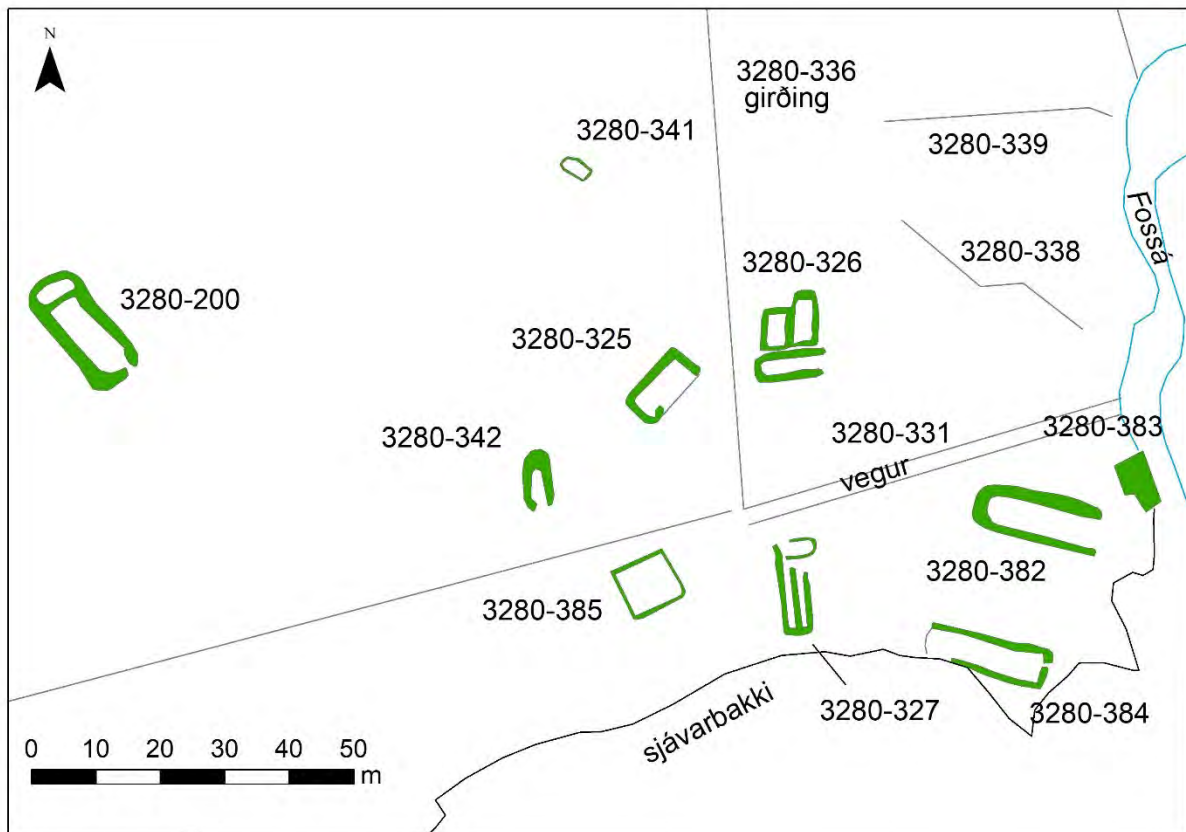
Fjárhústóft er 40m vestur af Fossánni og um 70m norðvestur af bæjartóftum Laufáss [3280-322].

Lýsing

Fjárhústóftin er með hlöðnum garða, 14x6m að utanmáli. Hún snýr norðvestur-suðaustur og hafa dyr vitað í suðaustur. Tóftin er vel gróin, veggir 80-250cm háir og metri á breidd. Þekjan er hrunin og liggur í tóftinni og sér í eina stoð.

Mynd 116. Fjárhústóft [3280-324]. Horft er til suðausturs.

Mynd 117. Yfirlitstekning af minjum við sjó, vestan Fossár.

Mynd 118. Stefánshús [3280-385] til vinstri og mögulega Kríustaðir [3280-325] ofarlega til hægri. Horft er til norðvesturs.

Skálar 3280-325

Sérheiti: Kríustaðir?

Hlutverk: Híbýli

Tegund: Tóft

Staðhættir

Í brekku, 65m vestur af Fossánni og tæplega 20m norður af grunni Stefánshús er tóft.

Lýsing

Tóftin snýr norðaustur-suðvestur og er 11,5x6m að utanmáli. Vegghleðslur eru hrundar og þekjan liggur ofan í tóftinni.

Mynd 119. Tóft [3280-325]. Horft er til norðausturs.

Veggir eru algrónir, 40-130cm háir og metri á breidd. Langveggur mót suðaustri er lægstur og þar hefur hugsanlega verið timburþil. Dyr eru ekki greinanlegar en hafa væntanlega verið til suðausturs.

Aðrar upplýsingar

Þetta eru mögulega Kríustaðir miðað við lýsingu heimildamanna sem segja að Kríustaðir hafi verið upp á hól og Stefánshúsið rétt fyrir sunnan (SÁM 24/4936-4939, fylgiskjal 3). „Fyrirtækið Aldan hf. lét byggja tvö íbúðarhús og eina verbúð í Árvík um 1920, auk atvinnuhúsnæðis. Eftir því sem best verður séð var búið að byggja annað íbúðarhúsanna fyrir 1920. Þar var lítill torfbær með einni timburhlið og var hann um tíma kallaður Kríustaðir en líka mörgum öðrum nöfnum meðan þar var búið.“ (Friðrik G. Olgeirsson, 2000, 32). Í skýrslu um *Eyðiporpið Skála á Langanesi* eftir Sif Jóhannesdóttur og Fanneyju Kristjánsdóttur (bls. 18) segir: „Lítill torfbær með einni timburhlið. Kríustaðir eru uppi á hólnum hinu megin við lækinn gengt Bakka. Þar bjuggu Svanfríður Helgadóttir og Benedikt.“

Skálar-3280-326

Sérheiti:

Strandhöfn?

Hlutverk: Óþekkt, híbýli?

Tegund: Tóft, dældir

Staðhættir

Tæplega 50m vestur af Fossánni og 40m norður af sjávarbakkanum er tóft.

Mynd 120. Tóft [3280-326]. Horft í norðvestur.

Lýsing

Tóftin snýr austur-vestur og er 12,5x10,5m að utanmáli. Hún er þrískipt, tvær tóftir að norðan sem snúa norður-suður og ein þvert á þær sunnanvert. Vestur hluti tóftar er að hluta grafinn inn í brekku. Hún er að mestu gróin en sér í grjóthleðslur á nokkrum stöðum. Veggir eru 10-40cm háir og metri á tæplega metri á breidd. Veggir eru lægri í tóftunum sem eru til norðurs.

Aðrar upplýsingar

Þetta eru mögulega Strandhöfn miðað við lýsingu heimildamanna sem segja að Kríustaðir og Strandhöfn hafi verið ofan við Stefánshús (SÁM 24/4936-4939, fylgiskjal 3). „Strandhöfn er syðsti bærinn í byggðinni, þar bjó um tíma Guðmundur Guðbrandsson og Kristín Daníelsdóttir. Bærinn var lítill torfbær með timburstafni og var efniviðurinn í húsið fenginn úr skipi sem strandaði við Bjargána.“ (Sif Jóhannesdóttir og Fanney Kristjánsdóttir, 2008, bls. 18).

Mynd 121. Fjárhústóft [3280-327] til vinstri og verbúðartóft [3280-384] til hægri.

Skálar-3280-327

Hlutverk: Fjárhús

Tegund: Tóft

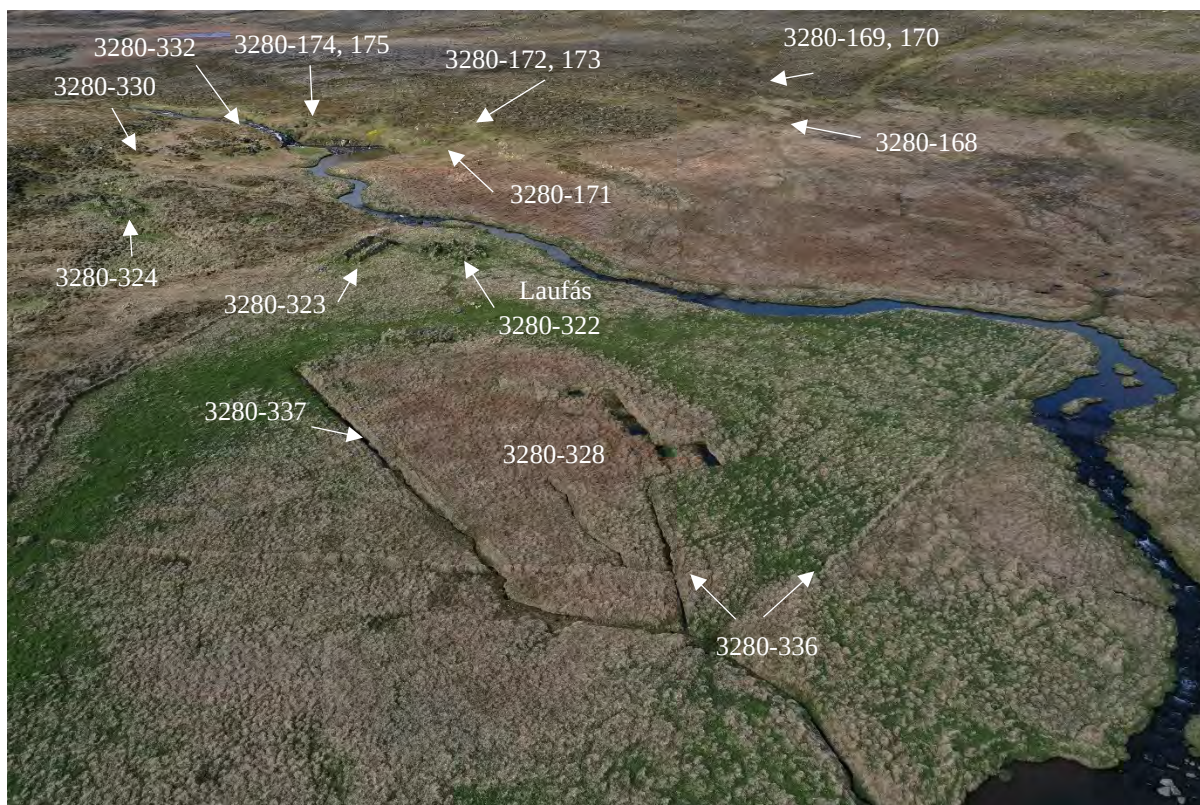
Hættumat: Hætta, minjarnar eru um metra frá sjávarbakka.

Staðhættir

Á sjávarbakka, tæplega 50m vestur af Árvík er fjárhústóft.

Lýsing

Tóftin snýr norður-suður, 15,5x6,5m að utanmáli. Norðanvert er heytóft en fjárhús með garða sunnan við. Veggir eru 20-70cm háir. Þeir eru hæstir til vesturs en lægri til norðurs og austurs. Grjóthlaðinn en gróinn garði er fyrir miðri tóft. Veggbreidd er 1,3-1,6m.

Mynd 122. Yfirlitsmynd yfir minjar á austur- og vesturbakka Fossár.

Skálar 3280-328

Hlutverk: Mógrafir

Tegund: Niðurgröftur

Staðhættir

Vestan Fossár, 110m norður frá sjó eru stórar mógrafir.

Lýsing

Mógrafirnar eru 1100m² að flatarmáli, 20-40cm djúpar að jafnaði en svo eru dýpri grafir inn á milli, sumar með vatni.

Mynd 123. Mógrafir [3280-328]. Horft er til norðnorðvesturs.

Skálar 3280-329

Hlutverk: Mótóft

Tegund: Tóft

Staðhættir

Vestan Fossár, 110m norður frá sjó eru stórar mógrafir og 13m norðan þeirra er upphlaðin mótóft.

Lýsing

Tóftin er 3x1,8m að utanmáli og snýr norður-suður. Hún er flöt að ofan, hlaðin úr stórum steinum. Hæð er 70cm. Austur frá tóftinni er hrúga af stóru grjóti.

Mynd 124. Grjóthlaðin mótóft [3280-329]. Horft er til norðausturs.

Skálar 3280-330

Hlutverk: Mógröf

Tegund: Niðurgröftur

Staðhættir

Fjárhústóft [3280-324] er 40m vestur af Fossánni og 250m norður frá sjávarbakkanum og 13m norðan við hana er mógröf.

Lýsing

Mógröfin er 84m² að flatarmáli.

Mynd 125. Vinstri myndin er af vegi [3280-331] yfir Saurvætu en á hægri mynd er sami vegur á milli Saurvætu og Fossár.

Skálar 3280-331

Hlutverk: Leið

Tegund: Gata, vegur

Hættumat: Hætta, vegna landbrots, þar sem hann liggur næst bjargbrúninni neðan við bæjartóft Skála.

Staðhættir og lýsing

Frá Skálaþorpi liggur bílvegur til vesturs og að Fossá. Vegurinn liggur á bjargbrúninni sunnan við gamla Skálabæinn [3280-148 og 149] og endar við hana. Steyptur kantur er meðfram hluta vegarins á þessum kafla sem er rétt um 290m langur. Vegurinn heldur áfram vestan Fossár, liggur yfir mýrarsvæðið Saurvætuna og inn að Innri-Saurvætuhygg. Sá hluti er rúmlega kílómetri að lengd. Hann er á köflum ruddur og er uppbyggður þar sem hann liggur yfir Saurvætuna. Frá Innri-Saurvætuhygg liggja gömlu göturnar [3280-133] í framhaldi frá veginun að grafreitnum og áfram til vesturs í átt að Kumblavík.

Mynd 126. Vegurinn er orðinn tæpur sunnan við bæjarstæði Skála. Horft er til norðvesturs.

Skálar 3280-332

Hlutverk: Mylla

Tegund: Tóft

Staðhættir

Á vesturbakka Fossár, 320m norður frá sjávarbakka er myllutóft.

Lýsing

Frá Fossánni liggur 40m langur aðrennslisskurður til suðausturs að myllutóftinni og annar 20m langur skurður frá henni til suðurs. Tóftin er

Mynd 127. Myllutóft [3280-332] á vesturbakka Fossár. Horft til norðvesturs.

4x3m að utanmáli og stendur í brekku. Veggir eru hlaðnir úr nokkuð stóru grjóti og standa hleðslur vel. Hlaðið op er í neðst í vegg við norðaustur horn þar sem vatni hefur verið veitt í mylluna og op er einnig við suðaustur horn út úr myllunni. Grjóthleðslur standa ágætlega að hluta og sér í grjót en tóftin annars vaxin lyngi og suðaustur veggur er grasi vaxinn. Tóftin er 2x1,5m að innamáli. Veggir 40-200cm háir og 70cm breiðir.

Skálar 3280-333

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Á lyngi gróinni brekkubrún, 85m suðaustur af Kringlu, sem er vatnið á hæðinni norðvestur af Skálum er lítil varða.

Lýsing

Varðan samanstendur af örfáum steinum sem er raðað hverjum ofan á annan. Hæð er 30cm.

Mynd 128. Lítil varða [3280-333]. Horft er til austsuðausturs

Mynd 129. Yfirlitsmynd af minjum [3280-334 til hægri og 335 til vinstri]. Ofan við minjarnar sést í hleðslu undan girðingu [3280-336] Horft er til suðvesturs.

Skálar 3280-334

Hlutverk: Matjurtagarður

Tegund: Hleðsla

Staðhættir

Matjurtagarður er í brekku mót suðri, 145m norður af sjávarbakkanum og 140m vestur af Fossánni.

Lýsing

Stæðilegur garður afmarkar ferkantað svæði, líklega matjurtagarð sem er 14x11m að innanmáli. Veggir eru grjóthlaðnir 50-90cm háir og 80cm breiðir. Þeir standa þokkalega vel. Hlið hefur verið til austurs.

Aðrar upplýsingar

Þetta gæti verið rófnagarður sem var í eigu eigenda Bakka. Georg Ragnarsson getur þess m.a. að vinsælt hafi verið að stela rófum úr garðinum (SÁM 24/4936-4939, fylgiskjal 1).

Mynd 130. Matjurtagarður [3280-334]. Horft er til suðausturs.

Skálar 3280-335

Hlutverk: Óþekkt, íshús?

Tegund: Tóft

Staðhættir

Matjurtagarður [3280-334] er í brekku mót suðri, 145m norður af sjávarbakkanum og 140m vestur af Fossánni og 10m austan við hann er niðurgrafin tóft eða grunnur húss.

Lýsing

Tóftin er niðurgrafin og mest 2m á dýpt. Hún snýr austnorðaustur-vestsuðvestur og er 12x4m að innanmáli. Veggir eru grjóthlaðnir, 0,5-1,7m háir og 0,5-2m breiðir.

Aðrar upplýsingar

Tóftin er töluvert niðurgrafin og er mögulega íshústóft.

Mynd 131. Tóft [3280-335]. Horft er til norðausturs.

Skálar 3280-336

Hlutverk: Vörslugarður, nátthagi

Tegund: Hleðsla

Staðhættir

Hleðsla undan girðingu, liggur frá Fossánni, fyrst til suðvesturs, svo vestur yfir suðurenda mógrafa [3280-328] og áfram til vesturs, sunnan við matjurtagarð [3280-334] og hlaðinn grunn og [3280-335]. Önnur hleðsla liggur þvert á hina frá norðri til suðurs að vegi [3280-331].

Lýsing

Hleðslan er 235m löng frá vestri til austurs og 220m frá norðri til suðurs. Hæð og breidd eru um 20-30cm. Hún er að minnsta kosti að hluta til grjóthlaðin en annars gróin.

Aðrar upplýsingar

Þessi girðing gæt verið nátthagi sem að Guðbjörg Guðmundsdóttir nefnir í viðtali sem tekið var 2008 (SÁM 24/4936-4939, fylgiskjal 2).

Mynd 132. Hleðsla [3280-336]. Horft er til austsuðausturs.

Skálar 3280-337

Hlutverk: Framræsla

Tegund: Niðurgröftur

Staðhættir og lýsing

Skurður liggur í túni, vestan Fossár. Hann liggur frá norðvestri til suðausturs, meðfram vesturbrún mógrafa [3280-328] og endar við Fossána. Hann er 93m á lengd.

Skálar 3280-338

Hlutverk: Framræsla

Tegund: Niðurgröftur

Staðhættir og lýsing

Skurður liggur í túninu, vestan Fossár, 12m norðan við veg [3280-331]. Hann liggur frá norðvestri til suðausturs, með dálitlum hlykk og er 35m langur.

Skálar 3280-339

Hlutverk: Framræsla

Tegund: Niðurgröftur

Staðhættir og lýsing

Skurður liggur í túninu, vestan Fossár. Hann liggur í stefnuna vestur-austur og endar við Fossá. Hann er 35m langur.

Skálar 3280-340

Hlutverk: Mótóft

Tegund: Tóft

Staðhættir

Um 110m vestur frá Fossánni og 110m norður frá sjó er tóft og önnur svipuð 25m sunnar [3280-341].

Lýsing

Tóftin snýr norður-suður, 3x2m að utanmáli. Hún er gróin, veggir 10-30cm háir og 30cm breiðir, þeir eru algrónir og svolítið þýfðir.

Aðrar upplýsingar

Tóftin er 65m suðvestur frá mógröfum [3280-328] og er þessleg að geta verið mótóft.

Mynd 133. Tóft [3280-340]. Horft er til suðvesturs.

Skálar 3280-341

Hlutverk: Mótóft

Tegund: Tóft

Staðhættir

Um 80m vestur frá Fossánni og 80m norður frá sjó er tóft og önnur 25m norðar [3280-340].

Lýsing

Tóftin snýr norðvestur-suðaustur og er 4,5x2,5m að utanmáli. Algróin og veggir 10-20cm háir og 20-30cm breiðir.

Aðrar upplýsingar

Tóftin er 75m suðvestur frá mógröfum [3280-328] og er þessleg að geta verið mótóft.

Mynd 134. Mótóft [3280-341]. Horft er til suðausturs.

Skálar 3280-342

Hlutverk: Útihús?

Tegund: Tóft

Staðhættir

Tæplega 14m norðvestur frá grunni Stefánshúss [3280-385] er tóft.

Lýsing

Tóftin snýr norður-suður og er 9x4,5m að utanmáli. Veggir eru jarðsokknir og algrónir, um 50cm að hæð og 1m að þykkt. Dyr hafa verið á suður skammvegg.

Mynd 135. Útihús [3280-342], í baksýn eru mögulegir Kríustaðir [3280-325]

Aðrar upplýsingar

Tóftin er gamallegri en tóftir frá þorpstímanum og kann að vera frá bænum Skálum.

Skálar-3280-343

Hlutverk: Óþekkt, útihús?

Tegund: Tóft

Staðhættir

Í grónu dragi, 45m norðnorðaustur af háum sjávarbakka og 40m norðvestur af grunni Sigurveigarhúss [3280-343] er tóft.

Lýsing

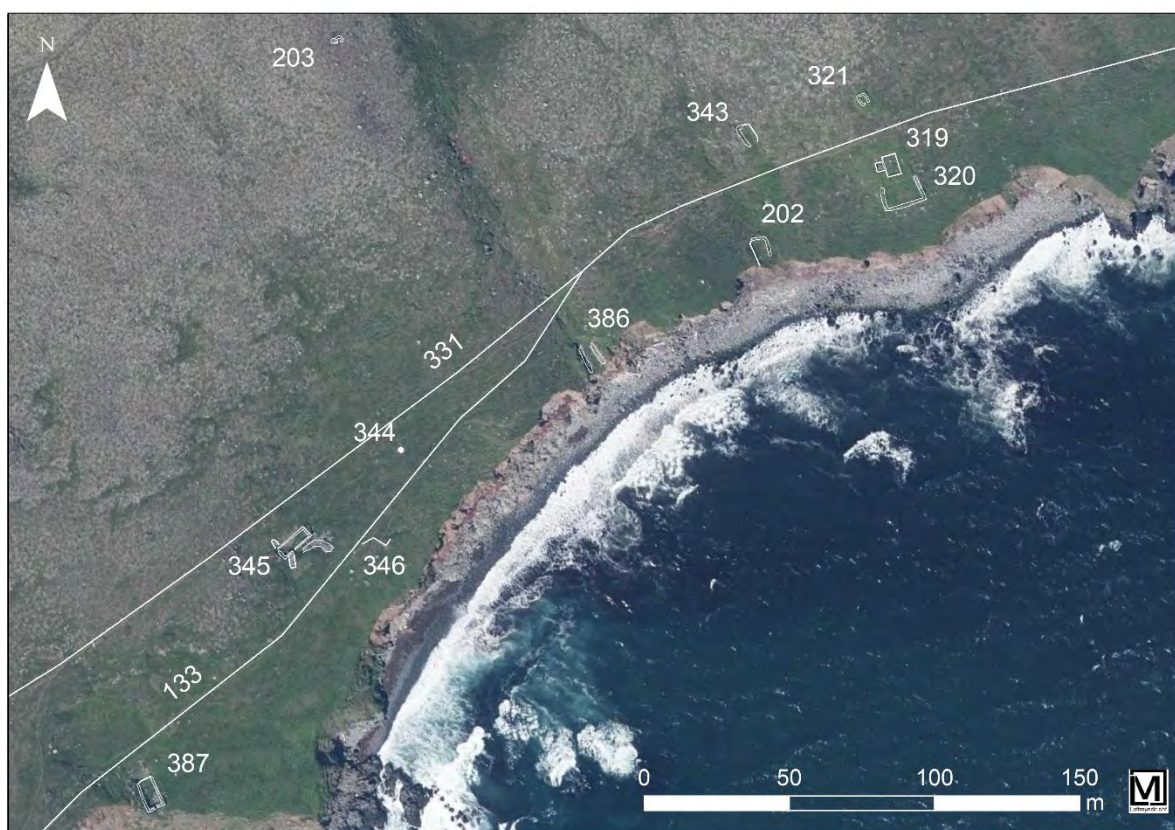
Tóftin liggur norðvestur-suðausturs og er 6,5x3,5m að innanmáli. Tóftin er byggð upp við brekku sem gegnir hlutverki norðaustur veggjar. Veggir um 50cm breiðir og 20cm háir, grónir mosa og lyngi. Hlutverk er óljóst.

Aðrar upplýsingar

Tóftin er jarðsokkin og algróin og kann að vera eldri en þorpstíminn.

Mynd 136. Tóft [3280-343]. Horft til suðausturs. Ofarlega til vinstri sést í grunn Sigurveigarhúss [3280-319].

Mynd 137. Yfirlitsmynd af minjum vestan Fossár og inn að flóa sem nefnist Saurvæta.

Skálar-3280-344

Hlutverk: Brunnur

Tegund: Niðurgröftur

Staðhættir

Rúmlega 40m norðnorðaustur frá húsgrunni [3280-345] er niðurgröftur með hleðslu.

Lýsing

Niðurgröfturinn er um 70cm djúpur og grasi gróinn í botninn.

Mynd 138. Brunnur [3280-344]. Horft er til austurs í átt að Skálum.

Skálar-3280-345

Hlutverk: Óþekkt, híbýli?

Tegund: Húsgrunnur

Staðhættir

Grjóthlaðinn húsgrunnur er í brekku, 36m norðvestur af bjargbrún og 430m vestsuðvestur frá Árvík.

Mynd 139. Grjóthlaðinn húsgrunnur [3280-345]. Horft er til norðnorðvesturs. Grjóthleðsla í norðurhorni byggingar stendur vel en annars eru veggir mikið hrundir.

Lýsing

Grunnurinn er 12,5x4,5m að utanmáli og snýr norðaustur-suðvestur. Grafið hefur verið í brekkuna fyrir norðvesturvegg og hluta norðurveggjar. Grjóthleðslur er 50-270cm háar og 70cm breiðar. Þær standa vel á köflum, einkum norðaustur hluti tóftar, en sums staðar eru þær nánast eða alveg hrundar. Á framhlið, til suðausturs, hafa verið dyr og gluggi.

Aðrar upplýsingar

Óvíst er hvaða hús þetta hefur verið og hvort það hafi verið híbýli eða tengt útgerðinni þó svo að hið fyrra virðist sennilegt.

Skálar-3280-346

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Hleðsla

Staðhættir

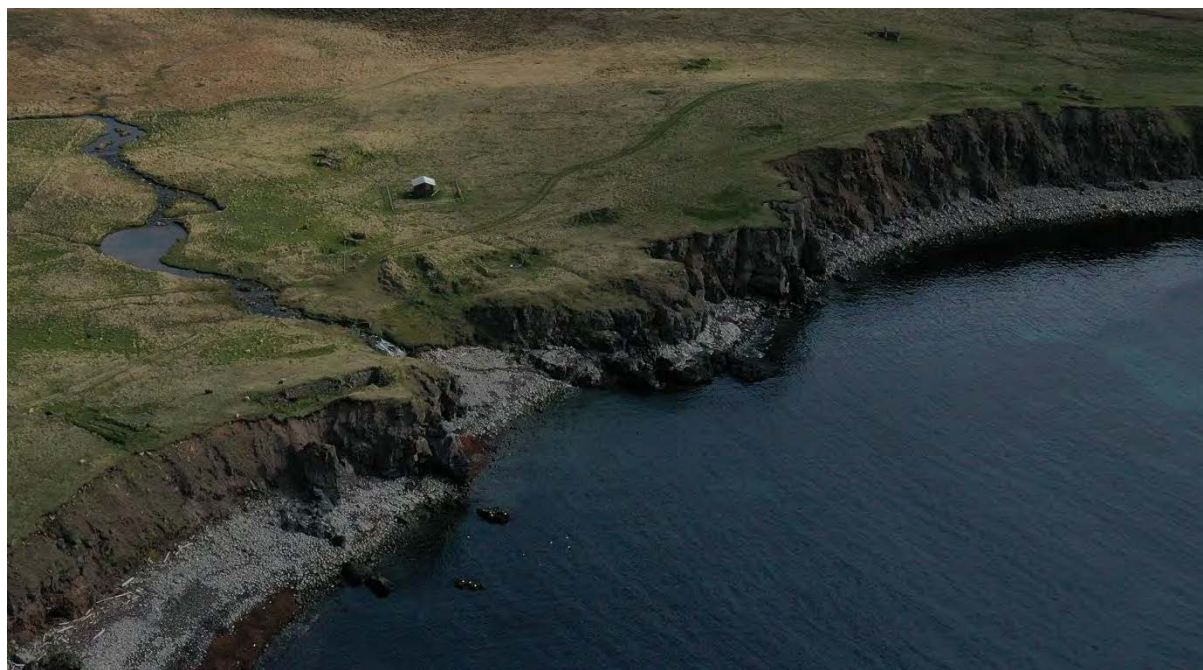
Í brekku, 18m suðaustur af tóft [3280-345] og 15m norðvestur af háum sjávarbökkum er einföld grjótlögn sem endar í upphlöðnum stalli.

Lýsing

Hleðslan er 9m löng og liggur frá vestri til austurs með vinkli til norðurs. Hleðslan er 10-30cm há og í austri endar hún í upphlöðnum stalli sem er 50cm hár og um 2x2m að flatarmáli. Hlutverk er óþekkt.

Mynd 140. Hleðsla [3280-346]. Horft er til norðurs.

Mynd 141. Lending var í Árvík, þar sem Fossá rennur til sjávar og þrautalending austan (hægra megin á mynd). Horft er til norðvesturs. Fjöldi minja er við og upp af Árvíkinni.

Skálar 3280-375

Hlutverk: Lending

Tegund: Heimild

Staðhættir og lýsing

Árvík heitir þar sem Áin rennur í sjóinn og þar mun hafa verið lending. Þetta er rúmlega 160m vestur af gamla bæjarhólnum [3280-148] á Skálum. Þar sjást engin ummerki en lendingin var staðsett samkvæmt lýsingu úr heimildum.

Aðrar upplýsingar

„Jóhann sá um að byggja hús fyrir starfseminu í Árvíkinni og laga þar til svo lenda mætti um sumarið.“ (LII, bls. 36).

Skálar 3280-376

Hlutverk: Lending

Tegund: Heimild

Staðhættir og lýsing

Samkvæmt heimildum var lending neðan við svonefnt Lambhúsnef. Þar sást engin ummerki en lendingin var staðsett samkvæmt lýsingu úr heimildum. Þarna eru tveir smá básar og óvíst hvort er um að ræða og mögulegt að 20-40m skekkja sé á hnitpunkti.

Aðrar upplýsingar

„Þriðja lendingin var í bás undir Bæjarbjarginu, austan við ána. Á þeim stað komust aðeins fjórir bátar fyrir og það voru oftast Færeyingar sem lentu bátum sínum þar. .“ (Friðrik G. Olgeirsson, 2000, bls. 36). Um þessa lendingu segir í örnefnaskrá Skála (bls. 2) segir „Vestur af bæ og túni er Lambhúsnef. Inn af víkinni niður af því er fjara, þar heitir Bás. Þar er þrautalendingin hér“.

Mynd 142. Innsiglingararða [3280-377]. Horft er til norðvesturs.

Skálar 3280-377

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Hleðsla

Staðhættir

Innsiglingarvarða er í brekku vestnorðvestur af Árvíkinni og 26m vestur af stekkjartóft [3280-200].

Lýsing

Varðan er hlaðin í múr og er hleðslan mót sjó í ágætu standi en hinu megin er hún úr lagi gengin. Hæð er um 130cm. Varðan var gulmáluð að framan.

Mynd 143. Tóft [3280-378] og íshústóft [3280-381] í baksýn. Horft er til norðvesturs.

en líklega verið torf efst. Þeir eru 30-90cm háir og 70-90cm breiðir. Hlutverk er óvíst en líklega í tengslum við snjóhúsið.

Skálar 3280-378

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Tóft

Staðhættir

Upp af Árvíkinni og á austurbakka Árinnar er stór aflöng tóft snjóhúss og austan við suðurenda hennar er lítil kofatóft.

Lýsing

Tóftin er 3,5x2,5m að utanmáli og snýr vestnorðvestur-austsuðaustur. Hún er hálf niðurgrafin. Veggir eru grjóthlaðnir

Mynd 144. Tóft [3280-379]. Horft er til vesturs og sér í Fossá á bakvið tóftina.

Skálar 3280-379

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Tóft

Staðhættir

Á austurbakka Fossár, 30m norður af Árvík er stór tóft.

Lýsing

Tóftin er 18m löng frá norðri til suðurs og 14m frá austri til vesturs. Tóftin virðist niðurgrafin. Veggir eru algrónir og 30-80cm háir. Nyrst virðist vera aflöng tóft og síðan virðast þrjú til fjögur

önnur hólf en erfitt er að túlka útlit tóftarinnar og hlutverk er óljóst.

Mynd 145. Íshústóft [3280-381]. Horft er til suðvesturs.

Skálar 3280-381

Hlutverk: Íshús

Tegund: Tóft

Hættumat: Mikil hætta, minjarnar eru á sjávarbakka

Staðhættir

Upp af Árvíkinni og á austurbakka Árinnar er stór aflöng tóft snjóhúss.

Lýsing

Tóftin er 20x80m að utanmáli og snýr norðnorðaustur-suðsuðvestur. Hún er nokkuð niðurgrafin og veggir eru

grjóthlaðnir og háir og virkjamiklir. Þeir eru 30-200cm að innan og 220cm breiðir. Að utan eru veggir mest 110cm. Tóftin er grasi gróin en sér í grjóthleðslur víða og eru þær töluvert hrundar.

Aðrar upplýsingar

Ekki kemur fram í heimildum hver átti þetta íshús en í samantekt um Skálaþorp segir að þetta sé eitt af fjölmörgum íshúsum sem byggð voru á Skálum, þau voru fyllt af snjó á vetrum sem seldur var útgerðamönnum á sumrin (Sif Jóhannesdóttir og Fanney Kristjánsdóttir, 2008, bls. 13).

Mynd 146. Tóft [3280-382]. Horft er til suðurs.

Skálar-3280-382

Hlutverk: Íshús, sjóhús, sjóbúð

Tegund: Tóft

Hættumat: Mikil hætta, minjarnar eru á sjávarbakka

Staðhættir

Norðvestur og upp af Árvíkinni er stór aflöng tóft.

Lýsing

Tóftin snýr vestnorðvestur-austsuðaustur og er 19,5x7,5m að utanmáli. Hún er niðurgrafin og veggir algrónir. Vegg hæð að innan er 20-100cm. Hlutverk er ekki fulljóst en þetta hefur vafalaust tengst útgerðinni og gæti verið eitt af þeim íshúsum sem nefnd eru í heimildum en einnig sjóbúð eða sjóhús.

Aðrar upplýsingar

Í viðtali við Guðbjörgu og Gunnar Guðmundsbörn og Ásdísi Lúðvíksdóttur og Maríu Friðriksdóttur kemur fram að við ána hafi verið fiskihús og við það plan yfir ána frá húsinu. Á þessu plani var gert að fiskinum (SÁM 24/4936-4939, fylgiskjal 3).

Mynd 147. Grjóthlaðnir veggir [3280-383] sitthvoru megin Árinnar.

Skálar-3280-383

Hlutverk: Fiskplan, brú

Tegund: Hleðsla

Hættumat: hætta vegna nálægðar við vatnsfall

Staðhættir

Neðst í Ánni, þar sem hún rennur ofan í Árvík er foss og ofan við hann, beggja vegna ár eru grjóthlaðnir veggir og steypdur grunnur á vestur bakka árinna.

Lýsing

Steypdur grunnur, 6,7x4m að utanmáli og

snýr norðnorðvestur-suðsuðaustur. Austan undir honum er grjóthleðsla sem er 100-120cm há og næstum 8m löng. Gegnt henni austan ár 3,5m löng hleðsla sem er um 80cm há. Líklega eru þetta leifar af planinu sem var yfir ána og er getið hér að neðan.

Aðrar upplýsingar

Í viðtali við Guðbjörgu og Gunnar Guðmundsbörn og Ásdísi Lúðvíksdóttur og Maríu Friðriksdóttur kemur fram að við ána hafi verið fiskihús og við það plan yfir ána frá húsinu. Á þessu plani var gert að fiskinum (SÁM 24/4936-4939, fylgiskjal 3). Georg Ragnarsson getur þess að brú hafi verið yfir ána úr timbri og með hlöðnum stólpum (SÁM 24/4936-4939, fylgiskjal 1). Ekki fundust aðrir hlaðnir stólpar við ána og verður að teljast líklegt að þar sé verið að tala um sama mannvirki.

Mynd 148. Grjóthlaðinn kjallari verbúðar [3280-384] vestan við Árvík. Horft er til suðvesturs. Á myndinni sést glögglega hvar fylling hefur hrunið úr sjávarbakkanum og hluti tóftarinnar með.

Skálar 3280-384

Hlutverk: Verbúð

Tegund: Tóft

Hættumat: Mikil hættu vegna landbrots, minjarnar standa fremst á sjávarbakka og þegar hefur brotið af þeim.

Staðhættir

Fremst á sjávarbakka vestan við Árvíkina er aflöng, stór tóft, hlaðinn kjallari, sem merkt er verbúð.

Lýsing

Tóftin eða kjallarinn er niður grafinn og liggur á klettabrún. Hún er 20m frá vestri til austurs og 6m frá norðri til suðurs. Dyr eru til austurs og opnast í átt til sjávar.

Aðrar upplýsingar

„Fyrirtækið Aldan hf. lét byggja tvö íbúðarhús og eina verbúð í Árvík um 1920, auk atvinnuhúsnæðis.“ (Friðrik G. Olgeirsson, 2000, 32).

Mynd 149. Grunnur Stefánshúss [3280-385] er lengst til hægri og grunnur [3280-325] til vinstri. Horft er til austurs.

Skálar-3280-385

Sérheiti: Stefánshús

Hlutverk: Verbúð, híbýli

Tegund: Húsgrunnur

Staðhættir

Grjóthlaðinn húsgrunnur er tæplega 70m vestur af Árvíkinni og 12m norður frá háum sjávarbakka.

Lýsing

Grunnurinn er grjóthlaðinn 20-50cm hár og 60cm breiður. Hleðslur eru að hluta grasi og mosa grónar. Í miðjum grunninum er ferköntuð grjótlögn. Grunnurinn er 7,7x7,1m að stærð.

Aðrar upplýsingar

Samkvæmt heimildum var Stefánshús verbúð, byggð af Stefáni Th. Stefánssyni (Sif Jóhannesdóttir og Fanney Kristjánsdóttir, 2008, bls. 14). Í 2. bindi Langnesinga sögu (Friðrik G. Olgeirsson, 2000, bls. 35-36) eru hjónin Hans Maríus Hansen og Halldóra Helgadóttir sögð til heimilis í Stefánshúsi árið 1930. Hvort húsið var bæði verbúð og íbúðarhús eða hvort annað Stefánshús var á Skálum er óvíst en líklega er þó um sama hús að ræða.

Skálar-3280-386

Hlutverk: Íshús

Tegund: Tóft

Hættumat: Mikil hætta. Tóftin er að hrynja fyrir björg.

Staðhættir

Á bjargbrún, 320m vestsuðvestur af Fossá og Árvík er tóft.

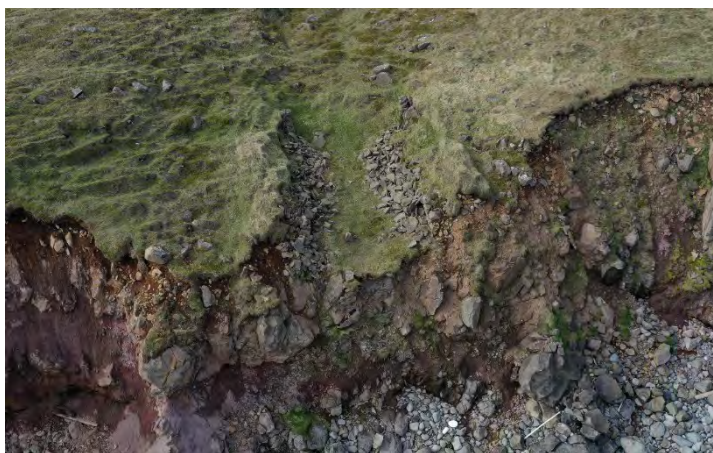
Lýsing

Tóftin er niðurgráfin í sjávarbakkann og eru veggir að austan og vestan hlaðnir úr stóru

grjóti en ekki sést hleðsla til norðurs. Tóftin er opin til suðurs þar sem sjávarbakkinn hefur hrunið niður og framendi tóftar með. Vegghæð er um 2,5m og eru hleðslur næstum alveg hrundar nema í norðausturhorni tóftar.

Aðrar upplýsingar

Þetta gæti verið sjóhús í eigu Hans Maríusar Hansen sem Guðbjörg Guðmundsdóttir og Georg Ragnarsson geta um í viðtölum sem tekin voru 2008 (SÁM 24/4936-4939, fylgiskjal 1 og 2).

Mynd 150. Horft til norðurs á tóft [3280-386]. Á myndinni sést vel hvernig tóftin er að hrynja fram af brúninni.

Mynd 151. Horft til norðurs á tóft [3280-387] á sjávarbakkanum. Efst til hægri sést í húsgrunn [3280-345].

Skálar-3280-387**Hlutverk:** Íshús?**Tegund:** Tóft**Hættumat:** Mikil hættu. Tóftin er fram á bjargbrún.**Staðhættir**

Á bjargbrún, 530m vestsuðvestur af Fossá og Árvík er tóft.

Lýsing

Tóftin er niðurgráfin og veggir grjóthlaðnir að innan. Til norðnorðvesturs er hún grafin inn í brekkuna. Utanmál er 10x6m og snýr tóftin norðnorðvestur-suðsuðaustur.

Skálar 3280-389**Hlutverk:** Brú**Tegund:** Heimild**Staðhættir og lýsing**

Í heimild hér að neðan er þess getið að brú hafi verið á Skálá og getur heimildamaður auk þess í viðtali frá 2008 að brú hafi verið yfir ána. Brúardekkið mun hafa verið úr tré en undir því hlaðnir stólpar. Engin brú er í dag og ekki sáust ummerki um hana en líklegast að hún hafi verið þar sem vegur [3280-331] liggur að ánni.

Aðrar upplýsingar

Í I. bindi Langnesinga sögu segir: „Fyrsta brúin kom á Skálá [hér er líklega átt við Fossá] árið 1832.“ (Friðrik G. Olgeirsson, 1998, bls. 265). Óvíst er hvort þessi brú var á sama stað og trébrúin sem Georg Ragnarsson getur um og nefnd er hér að ofan (SÁM 24/4936-4939, fylgiskjal 1).

Skálar 3280-390**Hlutverk:** Leið**Tegund:** Gata**Staðhættir og lýsing**

Akvegur liggur frá Skálum og að Camp Greely sem var syðst á Heimari-Tófuöxl sem er norðaustur af bæjarstæðinu á Skálum. Hluti þessa vegar er enn notaður í dag þegar ekið er framhjá Tófuöxlinni og niður að Skálum. Vegalengdin frá Skálum og upp að minjum herstöðvarinnar er rétt rúmur kílómetri.

Aðrar upplýsingar

Í II. bindi Langnesinga sögu segir: „Hermennirnir gerðu götur um braggahverfið og lögðu veg niður í þorp. Þeir hjuggu grjót og hellulögðu göturnar og hluta vegarins svo brautir þessar urðu sléttar og þægilegar yfirferðar. Sjást þess enn merki og finnst vel þegar keyrður er síðasti spölurinn frá Skoruvík til Skála, nú meira en hálfri öld seinna.“ (Friðrik G. Olgeirsson, 2000, bls. 47.)

Skálar 3280-391

Hlutverk: Leið

Tegund: Gata

Staðhættir og lýsing

Gatan á milli Skála og Skoruvíkur um Vatnadal var ekki gengin í heild sinni sumarið 2024 en hlutar leiðarinnar voru skráðir á vettvangi. Að öðru leyti var gatan skráð af loftmynd þar sem hún sést yfirleitt ágætlega. Um 1,6km eru frá Skálum og að merkjum við Skoruvík. Óvíst er hvar göturnar lágu nákvæmlega frá Skálabænum en hugsanlega hafa þær legið á svipuðum stað og akvegurinn.

Aðrar upplýsingar

Í I. bindi Langnesinga sögu segir: „Þaðan var farið úr nesið að norðanverðu meðfram ströndinni út að Skoruvík. Þaðan var farið um Vatnadal að Skálum. Austurströnd Langaness var mun erfiðari yfirferðar en norðurströndin því hún er hálendari. Frá Skálum var farið með ströndinni til Kumblavíkur, löng og erfið leið, og svo áfram að Hrollaugsstöðum.“ (Friðrik G. Olgeirsson, 1998, bls. 264).

Skálar, Kumblavík, Hrollausstaðir 3280-133 (áður skráð með Hrollaugsstöðum og Kumblavík).

Hlutverk: Leið

Tegund: Gata

Staðhættir og lýsing

Leiðin á milli Hrollausstaða og Skála lá að mestu meðfram ströndinni og þar er nú merkt gönguleið sem fylgir gömlu götunum að mestu leyti. Fáar vörður eru á þessari leið en ein brú var skráð, sem yfir svokallaða Húsdalskeldu. Göturnar voru að hluta skráðar á vettvangi og að hluta af loftmynd og sjást þær víðast ágætlega. Heildarlengd uppmældra gatna, frá Hrollaugsstöðum að Skálum, er 9,8km.

Aðrar upplýsingar

„Austurströnd Langaness var mun erfiðari yfirferðar en norðurströndin því hún er hálendari. Frá Skálum var farið með ströndinni til Kumblavíkur, löng og erfið leið, og svo áfram að Hrollaugsstöðum. Þaðan mátti bæði fara norður með austanverðu Heiðarfjalli yfir nesið að Heiði og upp á Hrollausstaðafjall, um Kálfshvamm við austurenda Heiðarfjalls að Eiði. Þóttu leiðir þessar langar og erfiðar.“ (Friðrik G. Olgeirsson, 1998, bls. 264).

Óstaðsett hús

Eins og fram hefur komið er getið um nokkur hús í heimildum sem ekki var hægt að tengja við ákveðnar minjar. Þessi hús eru þó að líkindum flest eða öll með í skráningunni og því er þeim ekki gefið sérstakt númer heldur eru þau listuð upp hér að neðan.

1.

Sérheiti: Þorvaldsstaðir, Valdahús, Valdakofi, Jónasarhús

Byggingarár: 1916

Staðsetning

Þetta hús stóð að líkindum í túni austan vegarins að Skálum.

Aðrar upplýsingar

„Annar formaður, Þorvaldur Kr. Kristjánsson, bjó á Þorvaldsstöðum með Hallbjörgu Daníelsdóttur og þremur börnum. Þau komu að Skálum sama árið og Líforíus, 1914. Hús þetta var 8,78x3,76 metrar, torfveggir á þrjá vegu en ein timburhlið og timburstafnar ofan við bita. Það var byggt árið 1916 og eigandi þess í fyrstu var Þorsteinn Arnljótsson kaupmaður á Þórshöfn en að fáum árum liðnum keypti Þorvaldur bæinn. Hann stóð hjá Helgimundarbæ.“ (Friðrik G. Olgeirsson, 2000, 31).

2.

Sérheiti: Glæsibær, Helguhús, Helgu- og Stefánshús

Byggingarár: 1914?

Staðsetning

Þetta hús stóð að líkindum í túni austan vegarins að Skálum.

Aðrar upplýsingar

„Í Glæsibæ bjó Líforíus Siggeirsson formaður. Ráðskona hans var Helga Stefánsdóttir og þau áttu eitt barn. Líforíus kom árið 1914. Húsið var lítil torf- og timburbygging.“ (Friðrik G. Olgeirsson, 2000, 31). Stefánshús var meðal eigna Haföldunnar hf. sem boðnar voru upp að kröfu Útvegsbanka Íslands á Seyðisfirði (Friðrik G. Olgeirsson, 2000, bls. 49).

3.

Sérheiti: Sigguhús

Staðsetning

Óvíst er hvar Sigguhús stóð.

Aðrar upplýsingar

„Húsaráðandi í Sigguhúsi árið 1930 var Jóhanna Sigríður Stefánsdóttir. Hún var systir Jóhanns Skálabónða. Jóhann bóndi og Guðmundur Guðbrandsson eru sagðir hafa byrjað að byggja húsið að morgni dags og að kvöldi sama dags hafi Sigríður flutt í húsið. Fyrir hafði víst verið smá húsgrunnur.“ (Sif Jóhannesdóttir og Fanney Kristjánsdóttir, 2008, bls. 20).

4.

Sérheiti: Gustuk

Staðsetning

Óvíst er hvar Gustuk stóð.

Aðrar upplýsingar

„Lítil tóft fyrir neðan Jónshús. Nafnið er komið til af því að eitt sinn kom fátækt fólk í Skálar og vildu setjast að. Allir Skálabúar lögðu þá eitthvað til þannig að fólkið gæti byggt sér þetta hús.“ (Sif Jóhannesdóttir og Fanney Kristjánsdóttir, 2008, bls. 21).

5.

Sérheiti: Sigurðarstaðir

Staðsetning:

Óvíst er hvar húsið stóð.

Aðrar upplýsingar

Talið með eignum Haföldunnar sem voru á uppboði 1937 (Friðrik G. Olgeirsson, 2000, bls. 49).

6.

Sérheiti: Skálholt

Staðsetning:

Óvíst er hvar húsið stóð.

Aðrar upplýsingar

Í 2. bindi Langnesinga sögu segir að í Skálholti hafi búið tvær fjölskyldur en ekki getið um staðsetningu (Friðrik G. Olgeirsson, 2000, bls. 30).

7.

Sérheiti: Öldufélagshúsið

Staðsetning:

Eitt af húsunum sem stóð í Árvík en óvíst hvert þeirra.

Aðrar upplýsingar

„Fyrirtækið Aldan hf. lét byggja tvö íbúðarhús og eina verbúð í Árvík um 1920, auk atvinnuhúsnæðis. [... Hitt Ölduhúsið var timburhús á steiptum kjallara, 8x7,53 metrar að stærð.“ (Friðrik G. Olgeirsson, 2000, 32).

8.

Sérheiti: Árvík

Byggingarár: 1916

Staðsetning:

Eitt af húsunum sem er í Árvík en óvíst hvert þeirra.

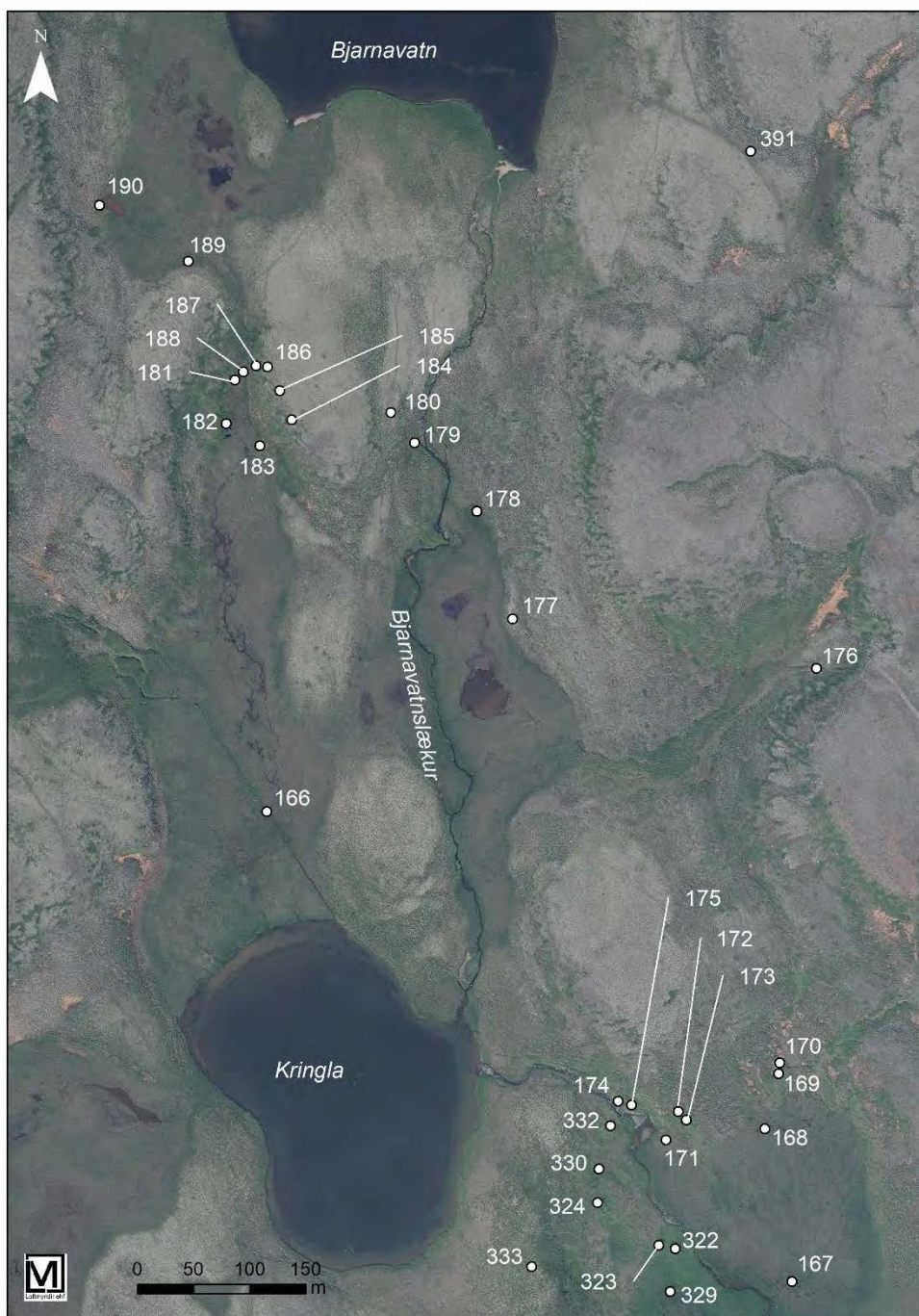
Aðrar upplýsingar

„Árvík var vestast í Skálabyggðinni, rétt vestan við Skálaá þar sem hún fellur fram af bakkanum. Þar var lending eins og eins og við Hnallinn og þar var nýlega byrjað að byggja sjóhús og íbúðarhús. Sá sem átti heima í Árvík var Færeyingurinn Hans Maríus Hansen útgerðarmaður. Kona hans hét Halldóra Helgadóttir. Þau áttu tvö börn en einnig var hjá þeim vinnukonan Kristín Daníelsdóttir með eins árs barn sitt. Hans Maríus og Halldóra höfðu búið að Skálaum frá árinu 1914. Árið 1916 byggðu þau þetta hús. Það var 7,53x4,36 metrar, portbyggt timburhús með fjórum herbergjum.“ (Friðrik G. Olgeirsson, 2000, 32). Húsið Öfund [3280-315] var líka kallað Árvík en það stendur austan við ána og passar því ekki við þessa lýsingu.

Minjar í úthögum

Minjar norðan bæjar

Norðvestur af gamla bæjarstæðinu á Skálum er flói sem nefnist Vík og norðvestan hans vatn sem heitir Kringla. Í flóanum eru mógrafir og mótóftir og enn fleiri norðar á heiðinni, upp undir og í kringum Bjarnavatn, sem er nokkuð stórt vatn sem liggur á merkjum Skála og Skoruvíkur. Mógrafir eru víða í landi Skála, en fram kemur í fasteignamati frá 1930 að mótak hafi ekki verið gott (Hérþing. PE1-2-5, Skálar, nr. 27).

Mynd 152. Yfirlitsmynd af minjum norðan bæjarstæðisins á Skálum, frá Kringlu að Bjarnavatni.

Skálar 3280-166

Sérheiti: Þjófaskot

Hlutverk: Fráveita, veita

Tegund: Skurður

Staðhættir

Meðfram austanverðum Kringluflóa, 700m norðvestur af bæ er handgrafinn skurður.

Lýsing

Þjófaskot er handgrafinn skurður, 230m að lengd og liggur hann austur með Kringluflóa, frá norðvestri til suðausturs. Í suðaustri endar hann við Kringlu.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá Skála (bls. 2) segir: „Í kring um Kringlu er svo Kringluflói. Fyrir ofan Kringluflóa efst er Þjófaskot, skurður í dalnum. Hann er niðurgraffinn.“ Í viðtali frá 2008 talar Guðbjörg Guðmundsdóttir um að vatni til kælingar á frystihúsinu hafi verið veitt úr Arnardalsvatni en skurðurinn liggur frá Kringlu. Annar skurður liggur þó frá læk úr Arnardalsvatni að Kringlu og spurning hvort vatni hafi verið veitt á milli vatnanna en Guðbjörg nefnir það að Kringla hafi átt það til að þorna um sumartímann (SÁM 24/4936-4939, fylgiskjal 2). Því gæti skurðurinn verið vatnsveita frekar en framræsla.

Skálar 3280-167

Hlutverk: Mógrafir

Tegund: Niðurgröftur

Staðhættir

Norðvestur frá gamla bæjarstæðinu og austan við Fossána er flói sem í örnefnaskrá er nefndur Vík (Skálar, bls. 2). Í þessum flóa eru nokkrar mógrafir og ofan hans eru mótóftir.

Lýsing

Neðst í flóanum, fast austan við Fossána er *Mynd 153. Mógrafir [3280-167]. Horft er til suðausturs.* 650m² svæði með nokkrum mógröfum í sem flestar eru fullar af vatni. Dýpt þeirra grafa sem voru skoðaðar var mest um 30cm.

Skálar 3280-168

Hlutverk: Mógrafir

Tegund: Niðurgröftur

Staðhættir

Norðvestur frá gamla bæjarstæðinu og austan við Fossána er flói sem í örnefnaskrá er nefndur Vík (Skálar, bls. 2). Í þessum flóa eru nokkrar mógrafir og ofan hans eru mótóftir.

Lýsing

Nyrst of efst í flóanum eru þrjár mógrafir nálægt hver annarri. Þær eru samtals 330m² en ekki mjög djúpar, 20-40cm. Vatn er í nokkrum þeirra.

Mynd 154. Mógrafir [3280-168]. Horft er til vesturs.

Skálar 3280-169

Hlutverk: Mótóft

Tegund: Tóft

Staðhættir

Norðvestur frá gamla bæjarstæðinu og austan við Fossána er flói sem í örnefnaskrá er nefndur Vík (Skálar, bls. 2). Í þessum flóa eru nokkrar mógrafir og ofan hans eru mótóftir. Í smá halla, 40m norðan við mógrafir [3280-168] eru tvær mótóftir.

Lýsing

Syðri mótóftin er 4x2m að utanmáli. Hún snýr nálega norður-suður og er tvískipt. Veggir eru 10-40cm háir og þykkt veggja er 40-60cm. Tóftin er algróin, grasi, lyngi og mosa.

Mynd 155. Mótóft [3280-169]. Horft er til norðnorðvesturs.

Skálar 3280-170

Hlutverk: Mótóft

Tegund: Tóft

Staðhættir

Norðvestur frá gamla bæjarstæðinu og austan við Fossána er flói sem í örnefnaskrá er nefndur Vík (Skálar, bls. 2). Í þessum flóa eru nokkrar mógrafir og ofan hans eru mótóftir. Í smá halla, 40m norðan við mógrafir [3280-168] eru tvær mótóftir.

Mynd 156. Mótóft [3280-170]. Horft er til norðnorðvesturs.

Lýsing

Nyrðri tóftin snýr norðvestur-suðaustur og er 2,5x1,5m að utanmáli. Veggir eru algrónir lyngi og smá grasi og tóftin er gamalleg. Veggir eru 20-30cm háir að innan en 30-50cm að utan.

Skálar 3280-171

Hlutverk: Mógröf

Tegund: Niðurgröftur

Staðhættir

Norðvestur frá gamla bæjarstæðinu og austan við Fossána er flói sem í örnefnaskrá er nefndur Vík (Skálar, bls. 2). Nyrst og vestast í flóanum, á bökkum Fossár er mógröf og tvær mótóftir norðan þeirra.

Lýsing

Mógröfin er 470m² og ekki nema 20-40cm djúp.

Aðrar upplýsingar

Skurður [3280-360] liggur í gegnum mógrafirnar.

Skálar 3280-172

Hlutverk: Mótóft

Tegund: Tóft

Staðhættir

Norðvestur frá gamla bæjarstæðinu og austan við Fossána er flói sem í örnefnaskrá er nefndur Vík (Skálar, bls. 2). Nyrst og vestast í flóanum, á bökkum Fossár er mógröf [3280-171] og tvær mótóftir norðan þeirra.

Lýsing

Vestari tóftin er í halla og snýr

norðnorðaustur-suðsuðvestur. Hún er 4x2,5m að utanmáli. Veggir eru 20-40cm háir og 50cm breiðir. Tóftin er grasi og mosa gróin.

Mynd 157. Mótóft [3280-172]. Horft er til suðurs.

Skálar 3280-173

Hlutverk: Mótóft

Tegund: Tóft

Staðhættir

Norðvestur frá gamla bæjarstæðinu og austan við Fossána er flói sem í örnefnaskrá er nefndur Vík (Skálar, bls. 2). Nyrst og vestast í flóanum, á bökkum Fossár er mógröf [3280-171] og tvær mótóftir norðan þeirra.

Lýsing

Austari tóftin er lyngi gróin og liggur samsíða brekkunni. Hún er aflöng, 4,5x2,5m að utanmáli. Veggir að nokkru orðnir þýfðir.

Mynd 158. Mótóft [3280-173]. Horft er til norðvesturs.

Skálar 3280-174

Hlutverk: Mótóft

Tegund: Tóft

Staðhættir

Smá foss er í Fossánni þar sem hún beygir til suðurs, 130m austur frá vatninu Kringlu. Norðan við fossinn er smá flöt og á henni mótóft og þrjár litlar mógrafir [3280-175].

Lýsing

Mótóftin er rétt ofan við árbakkann, 2x1m að utanmáli og snýr norðvestur-suðaustur. Hún er algróin grasi og lyngi og 10-30cm há.

Mynd 159. Mótóft [3280-174]. Horft er til suðsuðaustur.

Skálar 3280-175

Hlutverk: Mógrafir

Tegund: Tóft

Staðhættir

Smá foss er í Fossánni þar sem hún beygir til suðurs, 130m austur frá Kringlu. Norðan við fossinn er smá flöt og á henni mótóft [3280-174] og þrjár litlar mógrafir.

Lýsing

Mógrafirnar eru tæplega 30m² að stærð og 20-30cm djúpar.

Mynd 160. Litlar mógrafir [3280-175] á flöt við Fossána. Horft er til suðausturs.

Mynd 161. Vegur [3280-176]. Horft er til vesturs.

Skálar 3280-176

Hlutverk: Leið

Tegund: Hleðsla

Staðhættir

Um 720m norður af gamla bæjarstæðinu á Skálum er upp hlaðinn vegur sem liggur frá austri til vesturs niður í lítinn dal og er framhald af ruddri slóð sem er á mel ofan og austan dalsins.

Lýsing

Upphlaðni vegurinn er 94m að lengd og liggur á ská niður brekku. Hann er hlaðinn úr torfi og grjóti og hefur torfið verið stungið upp meðfram honum. Hann er 20-70cm hár og hleðslan svolítið hrunin. Breiddin er 2-3m en við dalbotninn mjókkar hann og hefur varla verið akfær þar. Framhald er af veginum uppi á melnum ofan

við dalinn og er sá hluti ruddur. Frá upphlaðna veginum liggur sá ruddi til suðausturs, er 175m langur og nær að akveginum niður að Skálum.

Aðrar upplýsingar

Hlutverk vegarins er óljóst þar sem engin mannvirki fundust í dalnum en líklegast er að hann tengist herbúðunum Camp Greely, sem eru 350m austar.

Skálar 3280-177

Hlutverk: Hey-, mótóft, smalakofi

Tegund: Tóft

Staðhættir

Vatnið sem er norðvestan við bæjarstæðið á Skálum heitir Kringla, í það rennur lækur úr Bjarnavatni, sem er norðar, og heitir hann Bjarnavatnslækur. Á milli vatnanna eru mógrafir og mótóftir og líklega heytóft. Hey- eða mótóft er 400m suður af Bjarnavatni og 95m austur af Bjarnavatnslæk.

Mynd 162. Tóft [3280-177]. Horft er til suðausturs.

Lýsing

Tóftin er ferhyrnd, 3x3m að utanmáli og lyngi gróin. Hún er að mestu úr torfi en grjót er í hleðslunni vestanverðri.

Aðrar upplýsingar

Tóftin er á austurbakka flóa sem í eru nokkrar smá tjarnir. Mógrafir voru ekki sjáanlegar en þó gæti hafa verið tekið mór þarna en einnig er mögulegt að þarna hafi verið heyjað.

Skálar 3280-178

Hlutverk: Beitarhús, heytóft

Tegund: Tóft

Staðhættir

Vatnið sem er norðvestan við bæjarstæðið á Skálum heitir Kringla, í það rennur lækur úr Bjarnavatni, sem er norðar, og heitir hann Bjarnavatnslækur. Á milli vatnanna eru mógrafir og mótóftir og líklega heystæði. Norðan við flóa sem er austan við Bjarnavatnslæk er tóft, hugsanlega beitarhús.

Mynd 163. Tóft [3280-178]. Horft er til norðausturs.

Lýsing

Tóftin er ferhyrnd, 3x3m að utanmáli og lyngi gróin. Hún er að mestu úr torfi en grjót er í hleðslunni til vesturs eins og sést á meðfylgjandi mynd. Veggir eru algrónir grasi og mosa, 40-90cm háir og 100cm breiðir. Hleðslur standa ágætlega nema í austurvegg sem er nokkuð hruninn.

Aðrar upplýsingar

Hlutverk er óvíst en tóftin virðist of vegleg til að vera heytóft en mögulegt er að þarna hafi verið beitarhús frá Skálum þó þess sé ekki getið í heimildum.

Skálar 3280-179

Hlutverk: Mógröf

Tegund: Niðurgröftur

Staðhættir

Vatnið sem er norðvestan við bæjarstæðið á Skálum heitir Kringla, í það rennur lækur úr Bjarnavatni, sem er norðar, og heitir hann Bjarnavatnslækur. Á milli vatnanna eru mógrafir og mótóftir og líklega heytóft. Mógröf er á vesturbakka Bjarnavatnslækjar, 290m suður af suðurbakka Bjarnavatns.

Mynd 164. Mógröf [3280-179]. Horft er til suðurs. Til vinstri á mynd er Bjarnavatnslækur.

Lýsing

Mógröfin er 130m² að flatarmáli og 20-60cm djúp.

Skálar 3280-180

Hlutverk: Mótóft

Tegund: Tóft

Staðhættir

Vatnið sem er norðvestan við bæjarstæðið á Skálum heitir Kringla, í það rennur lækur úr Bjarnavatni, sem er norðar, og heitir hann Bjarnavatnslækur. Á milli vatnanna eru mógrafir og mótóftir og líklega heytóft. Mógröf er á vesturbakka Bjarnavatnslækjar, 290m suður af suðurbakka Bjarnavatns og 25m norðvestur af henni er mótóft.

Lýsing

Tóftin er algróin mosa og lyngi og virkar gömul. Veggir eru 50cm breiðir og 10-30cm háir.

Mynd 165. Mótóft [3280-180]. Horft er til suðvesturs og sést Bjarnavatnslækur ofan við tóftina.

Skálar 3280-181

Hlutverk: Mógröf

Tegund: Niðurgröftur

Staðhættir

Vatnið sem er norðvestan við bæjarstæðið á Skálum heitir Kringla og norðan þess er Bjarnavatn sem er mun stærra. Norðan við Kringlu er Kringluflóí og á milli hans og suðvesturhorns Bjarnavatns eru tvær mógrafir og mótóftir.

Lýsing

Nyrðri mógröfin er 160m² að flatarmáli og er vatn í þeim. Þær eru mest 60cm djúpar.

Mynd 166. Horft til suðurs yfir mógrafir [3280-181].

Skálar 3280-182

Hlutverk: Mógröf

Tegund: Niðurgröftur

Staðhættir

Vatnið sem er norðvestan við bæjarstæðið á Skálum heitir Kringla og norðan þess er Bjarnavatn sem er mun stærra. Norðan við Kringlu er Kringluflóí og á milli hans og suðvesturhorns Bjarnavatns eru tvær mógrafir og mótóftir.

Lýsing

Syðri mógröfin er 250m² að flatarmáli, ca. 20-30cm djúpar en nokkrar dýpri grafir.

Skálar 3280-183

Hlutverk: Mótóft

Tegund: Tóft

Staðhættir

Vatnið sem er norðvestan við bæjarstæðið á Skálum heitir Kringla og norðan þess er Bjarnavatn sem er mun stærra. Norðan við Kringlu er Kringluflóí og á milli hans og suðvesturhorns Bjarnavatns eru tvær mógrafir og mótóftir. Mótóft er 20m suðaustur af mógröf [3280-182].

Mynd 167. Mótóft [3280-183]. Horf er til suðsuðvesturs.

Lýsing

Tóftin er tvískipt, 4x2,5m að utanmáli og snýr norðnorðaustur-suðsuðvesturs. Hún er regluleg að lögun og gróin grasi, mosa og lyngi. Veggir eru 20-40cm háir og veggþykkt er 30-50cm.

Skálar 3280-184

Hlutverk: Mótóft

Tegund: Tóft

Staðhættir

Vatnið sem er norðvestan við bæjarstæðið á Skálum heitir Kringla og norðan þess er Bjarnavatn sem er mun stærra. Norðan við Kringlu er Kringluflóí og á milli hans og suðvesturhorns Bjarnavatns eru tvær mógrafir og mótóftir. Mótóft er í brekku, 45 austur af mógröf [3280-182].

Mynd 168. Tóft [3280-184]. Horft er norðvesturs.

Lýsing

Tóftin er 3x2m að utanmáli og er hlaðin upp undir smá bakka. Veggir algrónir grasi og mosa, 20-40cm háir og 50-80cm breiðir.

Skálar 3280-185

Hlutverk: Mótóft

Tegund: Tóft

Staðhættir

Vatnið sem er norðvestan við bæjarstæðið á Skálum heitir Kringla og norðan þess er Bjarnavatn sem er mun stærra. Norðan við Kringlu er Kringluflói og á milli hans og suðvesturhorns Bjarnavatns eru tvær mógrafir og mótóftir. Mótóft er 45m norðaustur af mógröf [3280-181].

Mynd 169. Tóft [3280-185]. Horft er til vestsuðvesturs.

Lýsing

Tóftin er fremst á melbrún. Hún er regluleg að lögun, snýr norðaustur-suðvestur og er 3,5x2,5m að utanmáli. Veggir eru grónir grasi, lyngi og mosa, 20-40cm háir og 40-50cm breiðir.

Mynd 170. Mótóft [3280-186]. Horft er til suðvesturs.

Skálar 3280-186

Hlutverk: Mótóft

Tegund: Tóft

Staðhættir

Vatnið sem er norðvestan við bæjarstæðið á Skálum heitir Kringla og norðan þess er Bjarnavatn sem er mun stærra. Norðan við Kringlu er Kringluflói og á milli hans og suðvesturhorns Bjarnavatns eru tvær mógrafir og mótóftir. Mótóft er 25m austur af norðurenda mógrafar [3280-181].

Lýsing

Tóftin er í brekku og er neðri hluti hennar verr farinn. Utanmál er 4x2m og tóftin snýr austur-vestur. Veggir eru grasi og lyngi grónir, 10-30cm háir og 40-50cm breiðir.

Skálar 3280-187

Hlutverk: Mótóft

Tegund: Tóft

Staðhættir

Vatnið sem er norðvestan við bæjarstæðið á Skálum heitir Kringla og norðan þess er Bjarnavatn sem er mun stærra. Norðan við Kringlu er Kringluflói og á milli hans og suðvesturhorns Bjarnavatns eru tvær mógrafir og mótóftir. Mótóft er 30m norðnorðaustur af norðurenda mógrafar [3280-181].

Mynd 171. Mótóft [3280-187]. Horft er til vesturs.

Lýsing

Tóftin snýr norður-suður, samsíða brekkunni sem hún er í. Veggir eru 5-25cm háir og 40-50cm breiðir. Tóftin er algróin grasi og mosa.

Skálar 3280-188

Hlutverk: Mótóft

Tegund: Þúst

Staðhættir

Vatnið sem er norðvestan við bæjarstæðið á Skálum heitir Kringla og norðan þess er Bjarnavatn sem er mun stærra. Norðan við Kringlu er Kringluflói og á milli hans og suðvesturhorns Bjarnavatns eru tvær mógrafir og mótóftir. Þúst er 6m frá norðausturhorni mógrafar [3280-181].

Mynd 172. Þúst [3280-188]. Horft er til austurs.

Lýsing

Þústin er 4x2m að utanmáli og snýr norður-suður. Hún er ekki með reglulegu tóftarlagi eins og fyrrskráðar mótóftir en þarna hefur samt að líkindum verið þurrkaður mór. Hæð er 20-30cm og þústin er grasi gróin.

Skálar 3280-189

Hlutverk: Heytóft

Tegund: Tóft

Staðhættir

Við suðvesturhorn Bjarnavatns er flói og í honum nokkrar litlar tjarnir. Í útjaðri flóans eru tvær tóftir, líklega heytóftir.

Lýsing

Austari tóftin snýr austur-vestur og liggur neðan undir brekkur. Tóftin fellur vel að landslagi. Veggir eru þýfðir og 30cm háir, algrónir. Efni í tóftina hefur verið stungið meðfram henni og er vatn í því enda flóinn vel blautur.

Mynd 173. Heytóft [3280-189]. Horft er til vestnorðvesturs.

Skálar 3280-190

Hlutverk: Heytóft?

Tegund: Tóft

Staðhættir

Við suðvesturhorn Bjarnavatns er flói og í honum nokkrar litlar tjarnir. Í útjaðri flóans eru tvær tóftir, líklega heytóftir.

Lýsing

Vestari tóftin er 3,5x2,5m að utanmáli. Veggir eru þýfðir og grónir grasi mosa og lyngi. Hæð veggja er 20-40cm og breidd 40-50cm.

Mynd 174. Tóft [3280-190]. Horft er til suðausturs.

Skálar-3280-203

Hlutverk: Byrgi, smalakofi?

Tegund: Hleðsla

Staðhættir

Í grýttum móa um 450m beint vestur af bæ á Skálum og um 135m ofan við bílvegin inn að grafreitnum er hrúnið grjóthbyrgi.

Lýsing

Veggir eru grjóthlaðnir austan við stóran náttúru stein. Veggheðslan er hrúnin og liggur stór flöt steinhella ofan á henni, hún er mest 30cm há. Innanmál byrgisins hefur verið 1,4x1m og dyr hafa snúið til suðurs.

Mynd 175. Grjóthbyrgi [3280-203]. Horft er til norðurs.

Skálar-3280-204

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Í grýttum móa um 650m beint vestur af bæ á Skálum og um 260m ofan við bílveginn inn að grafreitnum er hrunin varða.

Lýsing

Varðan hefur verið óvönduð, einungis nokkrir steinar að hæð. Hún er nú hrunin og að nokkru horfin í gróður.

Mynd 176. Hrunin varða [3280-204]. Horft er til vesturs.

Skálar-3280-205

Hlutverk: Mótóft, heytóft?

Tegund: Tóft

Staðhættir

Tóft er í móa, um 660m suðvestur af Skálabæ, tæplega 30m suður af veginum inn í grafreitinn.

Lýsing

Tóftin snýr norður-suður og er 3,5x2m að utanmáli. Veggir eru óverulegir, um 30cm á hæð og 40cm á breidd. Í suðvesturhorni tóftarinnar er hleðsla sem myndar hólfa ca 1x1m að stærð. Byggt ofan á tóftina. Hlutverk óvíst, mögulega lítil smalatóft.

Mynd 177. Mótóft [3280-205] austan við Saurvætu. Horft í vestur.

Minjar ofan og austan bæjar

Heimari-Tófuöxl heitir norðaustur af Skálum og þar var herstöðin Camp Greely. Á brúninni norðvestan við bæjarstæðið og út með nesinu eru nokkrar smávörður og grjóthrúgur austur að Miðeyri

Skálar 3280-191

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Á brekkubrúninni norðan og ofan Skála, 60-90m austur af veginum eru þrjár vörður með stuttu millibili.

Lýsing

Vestasta varðan er fram á brekkubrún. Hún er 130x140cm að grunnmáli og 110cm há. Fremur stórt grjótt er í hleðslunni.

Mynd 178. Varða [3280-191]. Horft er til suðurs.

Skálar 3280-192

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Á brekkubrúninni norðan og ofan Skála, 60-90m austur af veginum eru þrjár vörður með stuttu millibili.

Lýsing

Varða númer tvö að vestan er bara smá vörðubrot, rétt um 30cm há og 80x50cm að grunnmáli.

Mynd 179. Smá vörðubrot [3280-192]. Horft er til suðvesturs.

Skálar 3280-193

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Á brekkubrúninni norðan og ofan Skála, 60-90m austur af veginum eru þrjár vörður með stuttu millibili.

Lýsing

Hleðslan í vörðu þrjú er óvönduð. Hún er 80x80cm að grunnmáli, 50cm há og hol að innan.

Mynd 180. Varða [3280-193]. Horft er til suðvesturs.

Skálar 3280-194

Hlutverk: Kennimark?

Tegund: Grjóthrúga

Staðhættir

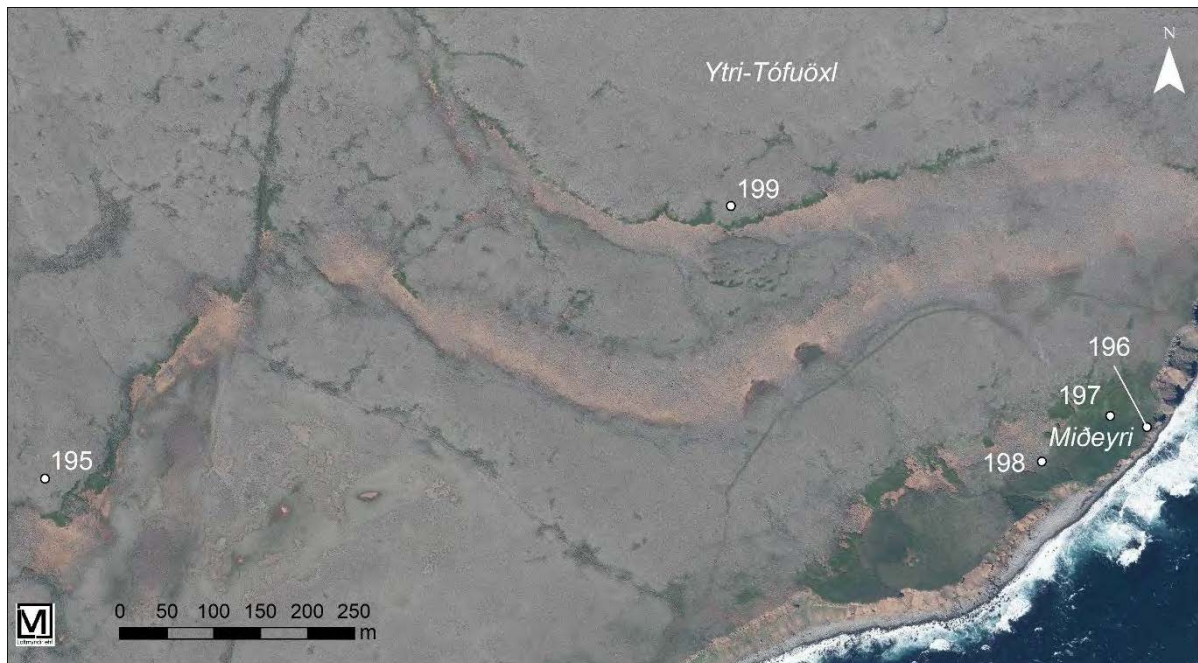
Á brekkubrúninni norðan og ofan Skála, 60-90m austur af veginum eru þrjár vörður með stuttu millibili og 10m austan við austustu vörðuna er grjóthrúga, hugsanlega fallin varða.

Lýsing

Grjóthrúgan er 70x50cm að grunnmáli og mest 30cm að hæð.

Mynd 182. Grjóthrúga [3280-194] á brekkubrún. Horft er til vesturs.

Mynd 181. Minjar á Miðeyri og nágrenni.

Skálar 3280-195

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Þúst, hleðsla

Staðhættir

Um 1,7km norðaustur frá túninu á Skálum er þúst.

Lýsing

Þústin er stór og vel greinileg, 2x1,4m að grunnmáli og 60cm há. Hún er að miklu leyti gróin en efst á henni eru grjóthellur sem virðist staflað upp, auk þess sem nokkur slíkum hellum virðist vera raðað utan á þústinni.

Mynd 183. Þúst [3280-195]. Nokkrum steinum er raðað á toppinn og síðan eru grjót hellur utan með þústinni. Horft er til norðausturs.

Skálar 3280-196

Hlutverk: Heytóft

Tegund: Þúst

Staðhættir

Miðeyri er gróin eyri, 2,5km norðvestur frá túninu á Skálum og á henni eru tóftir, líklega heytóft.

Lýsing

Fremst, við sjávarbakkann er lítil tóft sem snýr norður-suður, 2,5x1,5m að utanmáli. Veggir eru grasi og lyngi grónir, 10-30cm háir og 40-50cm breiðir.

Mynd 184. Heytóft [3280-196]. Horft er til suðurs.

Skálar 3280-197

Hlutverk: Heytóft

Tegund: Þúst

Staðhættir

Miðeyri er gróin eyri, 2,5km norðvestur frá túninu á Skálum og á henni eru tóftir, líklega heytóft.

Lýsing

Norðarlega á eyrinni er heytóft sem snýr norður-suður. Hún er 3x2m að utanmáli og grasi og lyngi gróin. Veggir eru þýfðir, 20-30cm háir og 30-40cm breiðir.

Mynd 185. Heytóft [3280-197]. Horft er til suðvesturs.

Skálar 3280-198

Hlutverk: Heytóft

Tegund: Þúst

Staðhættir

Miðeyri er gróin eyri, 2,5km norðvestur frá túninu á Skálum og á henni eru tóftir, líklega heytóft.

Lýsing

Vestast á eyrinni er stór þúst, líklega heytóft. Hún snýr norðvestur-suðaustur og er 2,5x2m að utanmáli.

Mynd 186. Þúst [3280-198]. Horft til austnorðausturs.

Skálar 3280-199

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Syðst á Ytri-Tófuöxl, ofan Miðeyrar er varða.

Lýsing

Varðan stendur á brekkubrún og er stæðileg og um 120cm há.

Mynd 187. Varða [3280-199]. Horft til norðurs.

Minjar í nágrenni Saurvætu – vestan Fossár

Mynd 188. Yfirlitsmynd af minjum í og við Saurvætu.

Skálar-3280-262

Hlutverk: Girðing

Tegund: Hleðsla

Staðhættir

Við austurbrún Saurvætu, 730m suðvestur frá Fossánni er hleðsla undan girðingu.

Lýsing

Hleðslan afmarkar tún á þrjá vegu. Að norðan er hún tæplega 30m frá vestri til austurs og 60m löng frá norðri-suðurs. Að sunnan er hún 55m löng frá austri til vesturs og endar við mógrafir [3280-262]. Hún er greinilegust að austan og þar sést í einfalda til tvöfalda grjótröð.

Aðrar upplýsingar

Girðingin hefur afmarkað smá túnblett sem er austast í Saurvætunni og afmarkast með skurði að vestan. Hvort túnið tilheyrði Skálabændum eða íbúum þorpsins er ekki víst.

Mynd 189. Hleðsla [3280-262] undan girðingu. Horft til suðurs.

Skálar-3280-263**Hlutverk:** Framræsla**Tegund:** Niðurgröftur**Staðhættir**

Við austurbrún Saurvætu, 730m suðvestur frá Fossánni er hleðsla undan girðingu. Hún afmarkar norður, austur og vestur útmörk túns en að vestan er skurður.

Lýsing

Skurðurinn er rúmlega 70m langur og liggur norðnorðaustur-vestsuðvestur.

Skálar-3280-264**Hlutverk:** Framræsla**Tegund:** Niðurgröftur**Staðhættir**

Við austurbrún Saurvætu, 730m suðvestur frá Fossánni er hleðsla undan girðingu. Hún afmarkar norður, austur og vestur útmörk túns en að vestan er skurður. Annar skurður er 60m vestar og liggur frá veginum inn að Skálabjargi og til suðausturs í átt að sjó.

Lýsing

Skurðurinn er 50m langur.

Skálar-3280-206**Hlutverk:** Mótóft**Tegund:** Tóft**Staðhættir**

Tóft í halla austan Saurvætu, 60m norður frá bjargbrún og 33m suðaustur af mógröfum [3280-207].

Lýsing

Tóftin snýr norðaustur-suðvestur og er 5x3m að utanmáli. Veggir eru rétt um 20cm á hæð og um 30cm á breidd.

Mynd 190. Móftóft [3280-206]. Saurvæta í baksýn, horft í vestur.

Skálar-3280-207

Hlutverk: Mógröf

Tegund: Niðurgroftur

Staðhættir

Vegslóðinn sem liggur frá Skálum og í átt að grafreitnum liggur yfir mógröf, sem er austast í Saurvætu (sbr. Örnefnaskrá Skála, bls. 3).

Lýsing

Mógröfin er um 590m² að flatarmáli. Hún er 3m frá norðnorðvestri til suðsuðausturs og 22m frá vestsuðvestri til austsuðausturs.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá Skála (bls. 3) segir: „Upp af Stekkjarbás heitir Saurvætuhyggur, og inn af honum heitir Saurvæta. Það er fen.“

Mynd 191. Mógrafir [3280-207]. Horft til norðvesturs.

Skálar-3280-208

Hlutverk: Mótóft

Tegund: Tóft

Staðhættir

Mótóft er suðaustanvert á grónum mel, 20m vestur af norðurenda mógrafar [3280-207].

Lýsing

Tóftin er 4x3m að utanmáli og snýr norðvestur-suðaustur. Veggir eru 20-30cm háir og 30cm breiðir. Hún er að miklu leyti lyngi vaxin.

Mynd 192. Mótóft [3280-208]. Horft til suðvesturs.

Skálar-3280-209

Hlutverk: Mógröf

Tegund: Niðurgroftur

Staðhættir

Fremst á háum sjávarbakka, neðst í svæði sem kallað er Saurvæta, 940m suðvestur frá bæjarstæði Skála er mógröf.

Lýsing

Mógröfin er 540m² að flatarmáli.

Skálar-3280-210

Hlutverk: Mótóft

Tegund: Tóft

Staðhættir

Á háum sjávarbakka, 12m vestur af mógröfum [3280-209] er mótóft.

Lýsing

Tóftin er 4x2,5m að utanmáli og snýr norðvestur-suðausturs. Tóftin er grasi gróin, veggir 10-20cm háir og 40cm breiðir.

Mynd 193. Mótóft [3280-210] á sjávarbakka. Horft er til suðausturs.

Skálar-3280-211

Hlutverk: Mógröf

Tegund: Niðurgröftur

Staðhættir

Sunnan við götuna frá Skálum að Skálabjarg, tæplega 120m frá endanum á vegslóðinni og 60m norður af sjó er mógröf.

Lýsing

Mógröfin er um 1100m² að flatarmáli. Hún er 60m frá norðri til suðurs og mest um 30m breið. Lækur liggur frá henni og nær suður á sjávarbakkann. Tvær stakar mógrafir eru norðvestur af þeirri stóru, önnur er 5m² en hin 16m².

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá Skála (bls. 3) segir: „Upp af Stekkjarbás heitir Saurvætuhyggur, og inn af honum heitir Saurvæta. Það er fen.“

Skálar-3280-212

Hlutverk: Mótóft

Tegund: Tóft

Staðhættir

Mótóft er 30m austur af suðurenda mógrafa [3280-211] og 30m norðvestur af bjargbrún.

Lýsing

Tóftin er tæplega 8x4m að utanmáli og snýr norðvestur-suðaustur.

Mynd 194. Mótóft [3280-212]. Horft til suðurs.

Skálar-3280-213

Hlutverk: Mógröf

Tegund: Niðurgröftur

Staðhættir

Um 150m upp af austur enda Skálabjargs, austan undir Ytri-Saurvætuhygg er mógröf.

Lýsing

Mógröfin er 145m² að flatarmáli. Hún er 17m frá austri til vesturs og 12m frá norðri til suðurs.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá Skála (bls. 3) segir: „Upp af

Stekkjarbás heitir Saurvætuhyggur, og inn af honum heitir Saurvæta. Það er fen.“

Mynd 195. Fremst á mynd er mótóft [3280-214] og til hægri eru mógrafir [3280-213]. Horft er til suðausturs.

Skálar-3280-214

Hlutverk: Mótóft

Tegund: Tóft

Staðhættir

Mótóft er 5m norður af mógröfum [3280-213], austur undir Ytri-Saurvætuhygg.

Lýsing

Tóftin snýr austur-vestur og er 5x3m að utanmáli. Veggir standa á upphækkun eru um 30cm þykkir og 20cm á hæð.

Skálar-3280-215

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Á melhygg vestan Saurvætu, Innri Saurvætuhygg, er vel standandi varða.

Lýsing

Varðan er stæðileg, 70cm að grunnmáli og 2,3m á hæð.

Mynd 196. Varða [3280-215]. Horft er til austur.

Skálar-3280-216

Hlutverk: Óþekkt, smalabyrgi?

Tegund: Hleðsla

Staðhættir

Efst á mel vestan Saurvætu eru leifar grjóthlaðins byrgis.

Lýsing

Byrgið er hlaðið á þrjá vegu en opið til suðurs. Hleðslan er óvönduð, um 60cm á hæð og 40cm á breidd.

Aðrar upplýsingar

Gæti einnig verið skotbyrgi.

Mynd 197. Hleðsla [3280-216]. Horft til norðausturs.

Skálar-3280-217

Hlutverk: Mógröf

Tegund: Niðurgröftur

Staðhættir

Norðan og vestan umfangsmikla mýri, Saurvætu, eru tvær mógrafir.

Lýsing

Mógrafirnar eru tvær og 16m á milli þeirra. Þær eru samtals 120m² að flatarmáli.

Mynd 198. Mógrafir [3280-217]. Horft til austnorðausturs.

Skálar-3280-218

Hlutverk: Mógröf

Tegund: Niðurgröftur

Staðhættir

Norðan og vestan við umfangsmikla mýri (Saurvætu) er mógröf [3280-217] og 70m til norðausturs, er önnur gröf, töluvert stærri. Norðan hennar eru þrjár mótóftir.

Lýsing

Mógröfin er 310m² að flatarmáli og snýr hún norðaustur-suðvestur.

Mynd 199. Mógrafir [3280-218]. Horft til norðausturs.

Skálar-3280-219

Hlutverk: Mótóft

Tegund: Tóft

Staðhættir

Þrjár mótóftir eru á bökkum mógrafar [3280-218]. Stærsta tóftin liggur ofan grafarinnar á norðvesturbakka hennar.

Lýsing

Tóftin er 9x3,5m að utanmáli og snýr norðvestur-suðaustur. Veggir eru þýfðir, 30-40cm háir og 30cm breiðir.

Skálar-3280-220

Hlutverk: Mótóft

Tegund: Tóft

Staðhættir

Norðan við mógröf [3280-218] er mótóft.

Lýsing

Tóftin er 5,5x2,5m að utanmáli og snýr norðvestur-suðaustur. Veggir eru 70cm breiðir og 30-40cm háir.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá Skála (bls. 3) segir: „Upp af Stekkjarbás heitir Saurvætuhyggur, og inn af honum heitir Saurvæta. Það er fen. [...] Upp af Saurvætu er Arnardalskjaftur. Þar upp af er svo dalur, sem heitir Arnardalur.“

Skálar-3280-221

Hlutverk: Mótóft

Tegund: Tóft

Staðhættir

Austan við mógröf [3280-218] er mótóft.

Lýsing

Tóftin er 4,5x2m að utanmáli og snýr norðvestur-suðaustur. Veggir eru 40cm háir. Tóftin er mjög hlaupin í þúfur.

Mynd 200. Mótóft [3280-221]. Horft er til suðurs.

Skálar-3280-222

Hlutverk: Mógröf

Tegund: Niðurgröftur

Staðhættir

Nyrst og efst í Saurvætu er stór mógröf og fjórar mótóftir við hana.

Lýsing

Mógröfin er 34m frá norðaustri til suðvesturs og 27m frá norðvestri til suðausturs. Hún er 1000m² að flatarmáli.

Mynd 201. Mógröf [3280-222] og mótóft [3280-223]. Horft er til suðausturs.

Skálar-3280-223

Hlutverk: Mótóft

Tegund: Tóft

Staðhættir

Nyrst og efst í Saurvætu er stór mógröf [3280-222] og fjórar mótóftir við hana. Mótóft (mynd 70) er í norðaustur jaðri mógrafarinnar.

Lýsing

Mótóftin er 4,5x2,5m að utanmáli og snýr norðaustur-suðvestur.

Skálar-3280-224

Hlutverk: Mótóft

Tegund: Tóft

Staðhættir

Nyrst og efst í Saurvætu er stór mógröf [3280-222] og 20m suðaustan hennar eru þrjár mótóftir í hnappi.

Lýsing

Nyrsta mótóftin snýr austnorðaustur-vestsuðvestur og er 5x3,5m að utanmáli. Veggir eu um 30cm á breidd og 30cm á hæð.

Tóftin stendur á nokkurri upphækkun sem bendir til endurbygginga. Hún er lyngi vaxin.

Mynd 202. Tóft [3280-224] horft í suðvestur.

Skálar-3280-225**Hlutverk:** Mótóft**Tegund:** Tóft**Staðhættir**

Nyrst og efst í Saurvætu er stór mógröf [3280-222] og 20m suðaustan hennar eru þrjár mótóftir í hnapp.

Lýsing

Syðsta mótóftin snýr nánast norður-suður og er 4x2,5m að utanmáli. Veggir eru mjög hlaupnir í þúfur og óglöggir.

Mynd 203. Mótóft [3280-225]. Horft í suðvestur.

Skálar-3280-226**Hlutverk:** Mótóft**Tegund:** Tóft**Staðhættir**

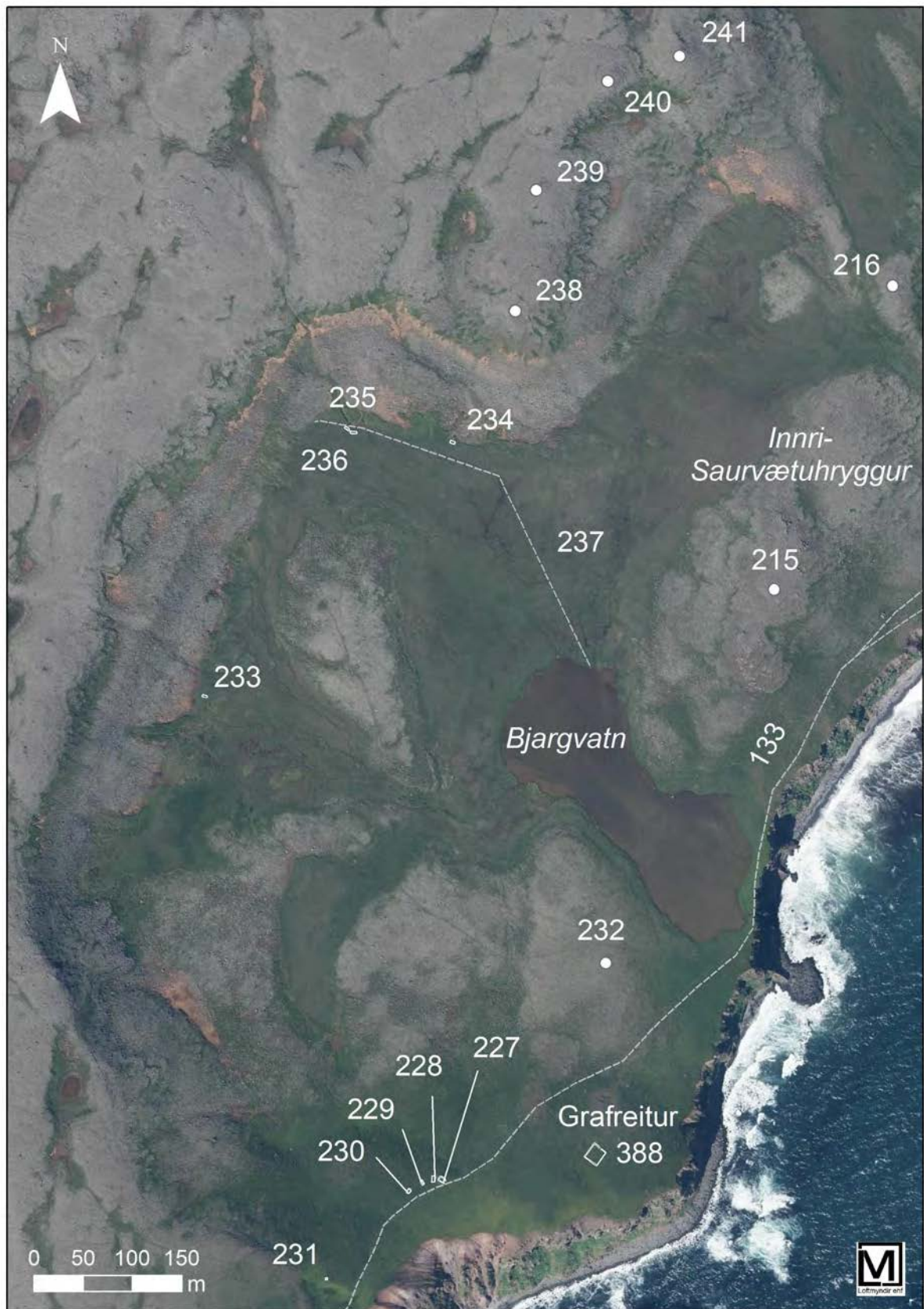
Nyrst og efst í Saurvætu er stór mógröf [3280-222] og 20m suðaustan hennar eru þrjár mótóftir í hnapp.

Lýsing

Mótóftin sem er fyrir miðju snýr austnorðaustur-vestsuðvestur og er 4,4x3m að utanmáli.

Mynd 204. Mótóft [3280-226]. Horft í suðvestur.

Mynd 205. Minjar í nágrenni Bjargvatns.

Mynd 206. Grafreiturrinn [3280-388] á Skálum er í aflíðandi brekku, 1,8km frá Skálum.

Skálar 3280-388

Hlutverk: Grafreitur

Tegund: Grafreitur, hleðsla

Staðhættir

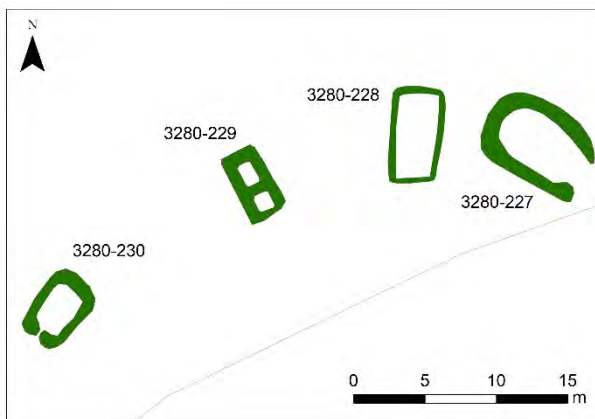
Grafreitur er í aflíðandi brekku, 1,8km (í beinni loftlínu) frá gamla bæjarstæðinu á Skálum.

Lýsing

Innanmál garðsins er 15x13,5m. Utan um hann er lágt hlaðið garðlag og girðing ofan á því. Hlið er á garðinum til norðausturs og er horft heim að Skálum.

Aðrar upplýsingar

Árið 1924 var gerður grafreitur á Skálbjargi. Alls eru grafnir 22 í grafreitnum, þar af tveir eftir að ábúð lauk á Skálum. Tveir einstaklingar voru greftraðir í garðinum eftir að ábúð á Skálum lauk. Síðustu einstaklingar sem jarðsettir voru á Skálum eru Ásdís Hansen Lúðvíksdóttir frá Skálum (1919) og Jónatan Jóhann Stefánsson (2022) (Friðrik G. Olgeirsson, 2000, bls. 46; Heimasíða Kirkjugarðasambands Íslands, www.gardur.is). Í viðtali við Ásdísi Lúðvíksdóttur og Maríu Friðriksdóttur frá Skálum segja þær frá jarðaför afa síns, Hans Maríusar Hansen sem lést 1952. Var þá höfð húskveðja heima, kistan síðan sett á hestakerru og keyrt inn að grafreitnum (SÁM 24/4936-4939, fylgiskjal 4).

Mynd 207. Teikningin til vinstri sýnir tóftir [3280-227 - 230]. Á myndinni til hægri er tóft [3280-227]. Horft er til norðausturs.

Skálar 3280-227

Hlutverk: Óþekkt, heytóft

Tegund: Tóft

Staðhættir

Í brekkunni, vestur af grafreitnum [3280-388] á Skálabjargi eru fjórar tóftir í röð.

Lýsing

Austasta tóftin er stærst. Hún snýr vestnorðvestur-austsuðaustur og er 8x5,5m að utanmáli. Tóftin stendur á upphækkun og er líklega byggð á eldri minjum. Veggir eru mjög hrundir og erfitt að meta veggþykkt en vegg hæð er 30-50cm. Op er á tóftinni til suðausturs. Tóftin er algróin grasi og dálitlu lyngi.

Aðrar upplýsingar

Tóftin virðist of virkjamikil til að geta verið heytóft þó það sé ekki útilokað.

Skálar 3280-228

Hlutverk: Óþekkt, heytóft?

Tegund: Tóft

Staðhættir

Í brekkunni, vestur af grafreitnum [3280-388] á Skálabjargi eru fjórar tóftir í röð.

Lýsing

Önnur tóftin að austan snýr norður-suður og er 6,5x3m að utanmáli. Veggir eru óverulegir 10-40cm háir og 40cm breiðir. Veggir eru algrónir, grasi og lyngi og tóftin er fornleg að sjá.

Aðrar upplýsingar

Tóftin líkist einna helst heytóft þó svo að svæðið ofan Skálabjargs sé ekki sérlega grösugt.

Mynd 208. Tóft [3280-228]. Horft er til norðnorðausturs og sést í Bjargavatn í baksýn.

Mynd 209. Tóft [3280-229]. Horft til norðurs.

Skálar 3280-229

Hlutverk: Óþekkt, heytóft?

Tegund: Tóft

Staðhættir

Í brekkunni, vestur af grafreitnum [3280-388] á Skálabjargi eru fjórar tóftir í röð.

Lýsing

Þriðja tóftin frá austri og virðist vera tvískipt. Hún snýr norðvestur-suðaustur og er 5x2,5m að utanmáli. Veggir eru 10-20cm háir og 30cm breiðir. Vaxnir, grasi, mosa og lyngi.

Aðrar upplýsingar

Tóftin líkist einna helst heytóft þó svo að svæðið ofan Skálabjargs sé ekki sérlega grösugt.

Skálar 3280-230

Hlutverk: Óþekkt, heytóft?

Tegund: Tóft

Staðhættir

Í brekkunni, vestur af grafreitnum [3280-388] á Skálabjargi eru fjórar tóftir í röð.

Lýsing

Vestasta tóftin snýr norðaustur-suðvestur og er 5x3,5m að utanmáli. Veggir eru 10-20cm háir og 40cm breiðir. Tóftin er vaxin grasi, mosa og lyngi. Torfið í veggina hefur verið stungið upp meðfram tóftinni.

Aðrar upplýsingar

Tóftin líkist einna helst heytóft þó svo að svæðið ofan Skálabjargs sé ekki sérlega grösugt.

Mynd 210. Tóft [3280-230]. Horft er til norðausturs, Bjargavatn í baksýn.

Skálar 3280-231

Hlutverk: Smalakofi

Tegund: Tóft

Staðhættir

Á brekkubrún, 290m suðvestur frá grafreitnum [3280-388] á Skálabjargi er kofatóft, líklega smalakofi.

Lýsing

Tóftin er 2,5m í þvermál. Veggir eru 10-30cm háir og 50cm breiðir, algrónir, grasi, mosa og lyngi.

Mynd 211. Kofatóft [3280-231]. Horft er til austnorðausturs.

Skálar 3280-232

Hlutverk: Smalakofi, skotbyrgi?

Tegund: Hleðsla

Staðhættir

Á grónum mel, 70m suðaustur frá suðvesturenda Bjargvatns og 190m norður af grafreit [3280-388] Skála er hlaðið grjóthyrgi.

Lýsing

Tóftin snýr austur-vestur, hlaðin á þrjá vegu en opin í austur í átt að Bjargsvatni.

Utanmál er 2x1,7m, hæð veggja mest 50cm og veggbreidd 40cm. Veggir eru hlaðnir úr flötu grjóti og eru mest fimm raðir standandi.

Aðrar upplýsingar

Mögulega skotbyrgi eða smalakofi.

Mynd 212. Hlaðið grjóthyrgi [3280-232]. Horft er til suðvesturs.

Skálar 3280-233

Hlutverk: Heytóft

Tegund: Tóft

Staðhættir

Upp undir brekku, tæplega 300m vestur af norðurenda Bjargvatns er heytóft.

Lýsing

Tóftin snýr austur-vestur og er 5,5x2,5m að utanmáli. Veggir eru 10-30cm háir og 50m breiðir. Hún er næstum algróin lyngi.

Mynd 213. Heytóft [3280-233]. Horft í suður.

Aðrar upplýsingar

Ekki eru greinilegar mógrafir í nágrenni við tóftina og því mögulegt að þetta sé frekar heytóft en mótóft.

Skálar 3280-234

Hlutverk: Heytóft

Tegund: Tóft

Staðhættir

Sunnan undir brekku, tæplega 250m norðnorðvestur frá norðurenda Bjargvatns og 15m norðan við skurð [3280-237] er tóft.

Lýsing

Tóftin er 5,5x3m að utanmáli og snýr nálega austur-vestur.

Aðrar upplýsingar

Ekki eru greinilegar mógrafir í nágrenni við tóftina og því líklegra að þetta sé heytóft en mótóft.

Mynd 214. Heytóft [3280-234]. Horft í suður.

Skálar 3280-235

Hlutverk: Mótóft, heytóft

Tegund: Tóft

Staðhættir

Á suðurbakka skurðar [3280-237], rúmlega 300m norðvestur frá norðurenda Bjargvatns er tvær tóftir hlið við hlið.

Lýsing

Vestari tóftin er 6x2,5m að utanmáli.

Veggir eru þýfðir og grasi, mosa og lyngi grónir. Þeir eru 20-40cm háir og 40cm breiðir.

Aðrar upplýsingar

Ekki eru greinilegar mógrafir í nágrenni við tóftina og því líklegra að þetta sé heytóft en mótóft.

Mynd 215. Tóft [3280-235]. Horft er til austsuðausturs.

Skálar 3280-236

Hlutverk: Mótóft, heytóft

Tegund: Tóft

Staðhættir

Á suðurbakka skurðar [3280-237], rúmlega 300m norðvestur frá norðurenda Bjargvatns eru tvær tóftir hlið við hlið.

Lýsing

Austari tóftin er 7x2,5m að utanmáli og liggur austur-vestur. Veggir eru 10-30cm háir og 40cm breiðir. Þeir eru grasi og mosa grónir og nokkuð þýfðir.

Aðrar upplýsingar

Ekki eru greinilegar mógrafir í nágrenni við tóftina og því líklegra að þetta sé heytóft en mótóft.

Mynd 216. Heytóft [3280-236]. Horft til austurs.

Skálar 3280-237

Hlutverk: Framræsla

Tegund: Niðurgroftur

Staðhættir og lýsing

Um 400m langur skurður liggur að norðurenda Bjargvatns. Fyrsti hlutinn er 190m langur og liggur frá tóftum [3280-235, 236] til vestsuðvesturs þar sem skurðurinn beygir til suðausturs í átt að vatninu.

Mynd 217. Skurður [3280-237]. Horft til suðsuðausturs yfir Bjargvatn.

Skálar 3280-238

Hlutverk: Kennimark

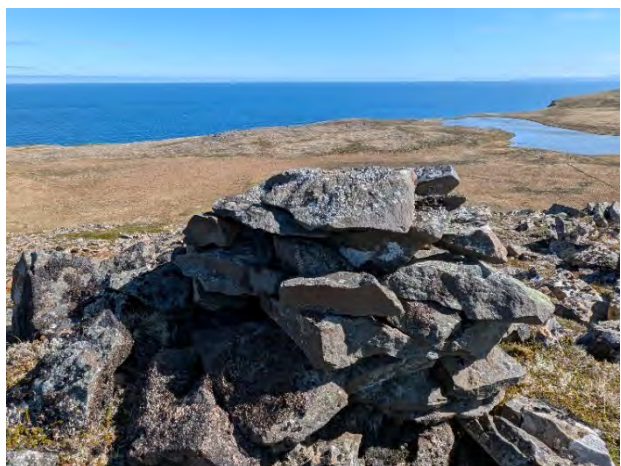
Tegund: Varða

Staðhættir

Á heiðarbrún, 360m norður og upp af norðurenda Bjargvatns er varða.

Lýsing

Varðan er 50cm há og hleðslan óvönduð en stendur ágætlega.

Mynd 218. Varða [3280-238]. Horft er til suðsuðausturs.

Skálar 3280-239

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Á heiðarbrún, 480m norður og upp af norðurenda Bjargvatns er varða.

Lýsing

Varðan er hlaðin á steini. Hún er 60cm breið og 80cm há. Ágætlega hlaðin og stendur vel.

Mynd 219. Varða [3280-239]. Horft til norðvesturs.

Skálar 3280-240

Hlutverk: Kennimark, byrgi?

Tegund: Varða, hleðsla

Staðhættir

Á heiðarbrún, 585m norður og upp af norðurenda Bjargvatns er grjóthleðsla, á litlum grjóthól.

Lýsing

Ferhyrnd grjóthleðsla er ofan á náttúrulegum hól fremst á brekkubrún. Hleðslan er um 2x3m að utarmáli en hrunin og gróin og erfitt að greina nákvæma lögun. Gæti verið hrúnið grjótbýrgi.

Mynd 220. Grjóthleðsla [3280-240] á náttúrulegu hól. Horft er til suðurs, Bjargvatn hægra megin við hólninn.

Skálar-3280-241

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Uppi á heiðarbrún vestan mynnis Arnardals.

Lýsing

Varðan, sem er stæðileg, er 1x1,5m að grunnmáli og 2m á hæð.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá Skála (bls. 3) segir: „Upp af Stekkjarbás heitir Saurvætuhyggur, og inn af honum heitir Saurvæta. Það er fen. [...] Upp af Saurvætu er Arnardalskjaftur. Þar upp af er svo dalur, sem heitir Arnardalur.“

Mynd 221. Varða [3280-241]. Horft í suður

Skálar-3280-242

Hlutverk: Heytóft

Tegund: Tóft

Staðhættir

Vestanvert í Arnardal (Örnefnaskrá Skála, bls. 3), er tóft, líklega heytóft frekar en mótóft.

Lýsing

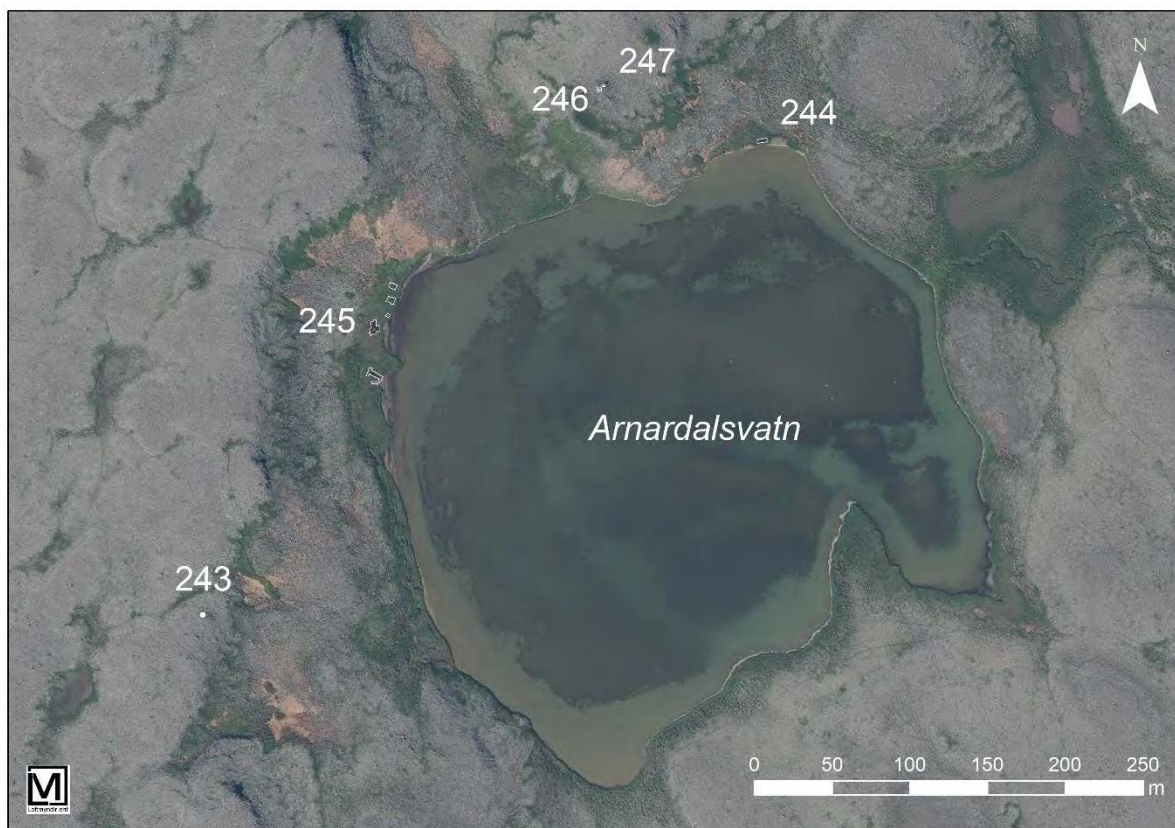
Tóftin snýr norðvestur-suðaustur, 7x4,5m að utanmáli. Veggir eru 10-40cm háir og 40cm breiðir. Veggir eru að hluta lyngi grónir.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá Skála (bls. 3) segir: „Upp af Stekkjarbás heitir Saurvætuhyggur, og inn af honum heitir Saurvæta. Það er fen. [...] Upp af Saurvætu er Arnardalskjaftur. Þar upp af er svo dalur, sem heitir Arnardalur.“ Mógrafir og mótóftir eru bæði ofan og neðan við dalinn en engar sjáanlegar í dalnum sjálfum og því er mögulegt að þetta sé heystæði frekar en mótóft.

Mynd 222. Tóft [3280-242]. Horft er til austurs, þvert yfir Arnardal en nafnið á tjörninni er óþekkt.

Mynd 223. Yfirlitsmynd af minjum umhverfis Arnardalsvatn.

Skálar-3280-243

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Norðan við Arnardal er nokkuð stórt vatn sem ekki er nefnt í örnefnaskrá Skála en heitir mögulega Arnardalsvatn (efra?)⁴⁰ Á lítt grónun melhrygg suðvestan vatnsins er varða.

Lýsing

Varðan stendur nokkuð vel, um 80cm há og 60cm breið í grunninn.

Mynd 224. Varða [3280-243]. Horft í vestur.

Skálar-3280-244

Hlutverk: Mógröf

Tegund: Niðurgröftur

Staðhættir

Norðan við Arnardal er nokkuð stórt vatn sem ekki er nefnt í örnefnaskrá Skála en heitir mögulega Arnardalsvatn efra. Á vatnsbökkunum, norðan og norðvestan vatnsins eru mógrafir.

Lýsing

Stök mógröf er á norðurbakka vatnsins, 6m löng frá austri til vesturs og 1,8m frá norðri til suðurs.

Skálar-3280-245

Hlutverk: Mógröf

Tegund: Niðurgröftur

Staðhættir

Norðan við Arnardal er nokkuð stórt vatn sem ekki er nefnt í örnefnaskrá Skála en heitir mögulega Arnardalsvatn efra. Á vatnabökkunum norðvestan við vatnið eru fimm mógrafir. Vatn er í þremur syðstu gröfunum.

Mynd 225. Syðsta mógröfin [3280-245] á austurbakka Arnardalsvatns Horft er til austurs.

⁴⁰ Í örnefnaskrá Skoruvíkur er getið um Neðra-Arnarhólsvatn og virðist það vera Arnardalsvatn sem getið er í örnefnaskrá Skála. Sunnan þess er nafnlaust vatn, stærra, sem gæti þá mögulega verið Efra-Arnarhóls/Arnardalsvatn.

Lýsing

Mógrafirnar eru fimm á 65m löngu svæði frá norðri til suðurs og eru skráðar saman hérna sem eitt mógrafarsvæði en samanlagt eru þær 120m². Vatn er í þremur syðstu gröfunum.

Skálar-3280-246

Hlutverk: Byrgi

Tegund: Hleðsla

Staðhættir

Norðan við Arnardal er nokkuð stórt vatn sem ekki er nefnt í örnefnaskrá Skála en heitir mögulega Arnardalsvatn efra. Norðan þess er nokkuð stæðilegur hóll og á honum grjóthlaðið byrgi og varða.

Lýsing

Grjótbyrgið er ágætlega hlaðið og standa hleðslur þokkalega. Veggir eru 20-60cm háir, mest 8 raðir af fremur þunnu hellugrjóti. Veggbreidd er 40-70cm. Innanmál tóftar er 1,4x1,2m. Dyr snúa til vesturs.

Mynd 226. Grjótbyrgi [3280-246]. Horft til vesturs.

Skálar-3280-247

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Norðan við dal Arnardal er nokkuð stórt vatn sem ekki er nefnt í örnefnaskrá Skála en heitir mögulega Arnardalsvatn (efra?). Norðan þess er hóll og á honum grjóthlaðið byrgi [3280-247] og varða tæplega tveimur metrum norðaustan þess.

Lýsing

Varðan er prýðilega vel hlaðin og stendur fremst á smá klöpp. Hún er hlaðin úr flötu grjóti sem gnægð er af í nágrenninu. Hún er um 120cm há.

Mynd 227. Byrgi [3280-246] til vinstri og varða [3280-247] til hægri.

Skálar 3280-248

Hlutverk: Kennimark, byrgi

Tegund: Varða, hleðsla

Staðhættir

Vestast í landi Skála eru tvær heytóftir og nokkrar hleðslur. Ein hleðslanna er annaðhvort smá varða eða hrunið byrgi.

Lýsing

Byrgið er hlaðið er upp við nokkra stóra steina og í hleðslunni er hólkur úr kopar.

Grunnmál er 90x50cm en hæð mest 40cm.

Aðrar upplýsingar

Hugsanlega tengist þessi hleðsla veru hersins á Langanesi en hún er einnig í námunda við götur [3280-133] sem liggja milli Kumblavíkur og Skála.

Mynd 228. Varða eða hrunið byrgi [3280-248]. Horft er til norðurs.

Skálar 3280-249

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Vestast í landi Skála eru tvær heytóftir og nokkrar hleðslur. Ein hleðslanna, stæðileg varða er á brekkubrún, rétt ofan við götur 3280-133.

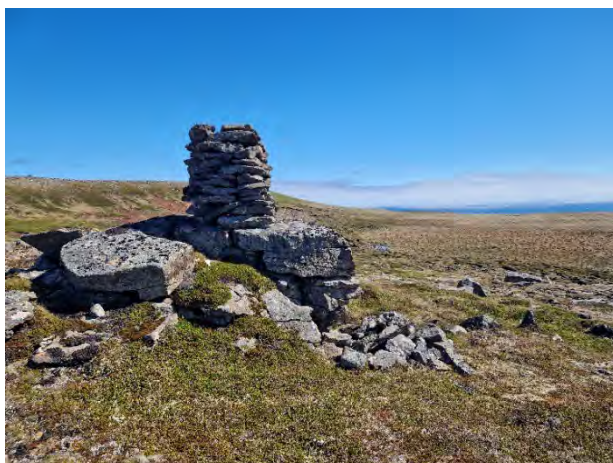
Lýsing

Varðan stendur vel, er hlaðin á stórum steini og er 80x70cm að grunnmáli og 80cm há.

Suður undir vörðunni er grjóthrúga, hugsanlega hrunið byrgi eða skjól. Miklar skófir vaxa á vörðunni, einkum austan megin.

Aðrar upplýsingar

Þarna liggja göturnar [3280-133] á milli Skála og Kumbavíkur og er líklegt að varðan tengist þeim.

Mynd 230. Varða [3280-249]. Horft er til austurs.

Skálar 3280-250

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Vestast í landi Skála eru tvær heytóftir og nokkrar hleðslur. Ein hleðslanna, hrúnin varða, er á grónum mel, austan við götur [3280-133].

Lýsing

Það sem eftir stendur er 30cm há hleðsla en umhverfis liggur grjót á víð og dreif.

Mynd 231. Varða [3280-250]. Horft til norðurs. Ofarlega vinstra megin á mynd sést varða [3280-249].

Skálar 3280-251

Hlutverk: Heytóft

Tegund: Tóft

Staðhættir

Vestast í landi Skála eru tvær heytóftir og nokkrar hleðslur. Heytóft liggur 25m norður af brún Skálabjargs. Gönguleiðin milli Skála og Kumblavíkur liggur fast austan við tóftina.

Lýsing

Heytóft, 4,5x3m að utanmáli. Tóftin snýr norðaustur-suðvestur og eru veggir orðnir þýfðir. Hæð er 20-30cm og veggþykkt 40-60cm. Torfið sem notað var í tóftina var stungið upp austan hennar.

Mynd 232. Heytóft [3280-251]. Horft er til norðausturs.

Skálar 3280-252

Hlutverk: Heytóft

Tegund: Tóft

Staðhættir

Staðhættir

Vestast í landi Skála eru tvær heytóftir og nokkrar hleðslur. Heytóft [3280-250] liggur 25m norður af bjargbrún og önnur heytóft er 70m norðaustar. Gönguleiðin milli Skála og Kumblavíkur liggur fast austan við tóftina.

Lýsing

Tóftin er tvískipt, 4,5x2,5m að utanmáli og snýr austur-vestur. Veggir eru 20-40cm háir og 50-60cm breiðir.

Mynd 233. Heytóft [3280-252]. Horft er til vesturs.

Óskráðar minjar

Skálar 3280-253

Sérheiti: Kirkjuhólar

Hlutverk: Kirkja

Tegund: Heimild

Staðhættir

Í örnefnaskrá Skála (bls. 1) segir „Austan eða utan bæjar voru tveir hólar, sem nefndir voru Kirkjuhólar, og utar var Skemmuhóll. Þar hafði staðið fiskiskemma“.

Lýsing

Heimildir eru um kirkju á Skálum og segir í Sýslu- og sóknalýsingum Múlasýsla að munnmæli geti þess að á Fagranesi og Skálum á Langanesi hafi verið „annexkirkjur“ frá Skeggjastaðakirkju, en ekki fylgi munnmælunum hvaða bær hefðu tilheyrt þeim (Finnur N. Karlsson ofl. 2000, bls. 34). Óvíst er hvort Kirkjuhólar voru á bæjarhólnum, austan við hólinn sem bærinn stendur á eða þar sem tóftir Gömlu-Skála eru í dag. Svæðið austan og neðan bæjar er fremur slétt og engar augljósar hólmyndanir en þar er nokkuð af tóftum.

Skálar 3280-254

Sérheiti: Skemmuhóll

Hlutverk: Skemma

Tegund: Heimild

Staðhættir

Í örnefnaskrá Skála (bls. 1) segir „Austan eða utan bæjar voru tveir hólar, sem nefndir voru Kirkjuhólar, og utar var Skemmuhóll. Þar hafði staðið fiskiskemma“.

Lýsing

Óvíst er hvort Kirkjuhólar og Skemmuhóll voru á bæjarhólnum, austan við hólinn sem bærinn stendur á eða þar sem tóftir Gömlu-Skála eru í dag. Svæðið austan og neðan bæjar er fremur slétt og engar augljósar hólmyndanir en þar er nokkuð af tóftum sem vel gætu verið leifar skemmunnar en ekki hægt að fullyrða um það.

Skálar 3280-255

Hlutverk: Beitarhús

Tegund: Heimild

Staðhættir

Í örnefnaskrá Skála (bls. 3) segir „Norður af Bjargdragi er Mjóavatn, en úr Bjargdragi rennur Þýfalækur í Mjóavatn. Norðan lækjarins er Austur-Þýfi. Í því var beitarhús, nú tættur.“

Lýsing

Beitarhúsatóftin var ekki skráð á vettvangi en hún sést glögglega á loftmynd. Tóftin snýr norðnorðaustur-suðsuðvestur og er 13x7m að utanmáli. Lagt er upp með að tóftin verði skráð með Skoruvík en hún er á merkjum Skála og Skoruvíkur.

Skálar 3280-256

Sérheiti: Skálakross

Hlutverk: Landamerki

Tegund: Heimild

Staðhættir

Í örnefnaskrá Skála (bls. 3) segir „Norður af Bjargdragi er Mjóavatn, en úr Bjargdragi rennur Þýfalækur í Mjóavatn. Norðan lækjarins er Austur-Þýfi. Í því var beitarhús, nú tættur. Þar norðar er svo Norður-Þýfi. Norðan þess er Skálakross á merkjum“. „Milli Kumblavíkur og Læknisstaða ræður bein lína í hólma í Hólmatjörn, og úr hólmanum sjónhending í Skálakross (sem er varða upphlaðin til forna í heiðinni)“.

Lýsing

Skálakross sem ýmist er kallaður varða eða þúfa í heimildum er á hornmerkjum Kumblavíkur, Læknisstaða, Skála og Skoruvíkur. Ekki var gengið á þúfuna við vettvangsskráningu sumarið 2024.

Skálar 3280-257

Sérheiti: Arnarhóll

Hlutverk: Sögustaður

Tegund: Heimild

Staðhættir

Í örnefnaskrá Skála (bls. 3) segir „Norður af Arnardal er Arnarhóll. Þar er grafið skip, heilt hafskip“.

Lýsing

Ekki var hægt að segja með vissu hvaða hóll norðan Arnardals er Arnarhóll og því ekki hægt að staðsetja hann með viðunandi nákvæmni.

Skálar 3280-258

Sérheiti: Steinka

Hlutverk: Landamerki

Tegund: Heimild

Staðhættir

Í örnefnaskrá Skála (bls. 2) segir „Þar utar heitir svo Gjögrahorn. Frá því og út að Fonti heitir fjaran Urðir. Í laut fyrir ofan Gjögrin er kofi. Þar hjá Fonti er svo varða á merkjum, sem heitir Steinka“.

Lýsing

Ekki var leitað að Steinku á vettvangi 2024 og er land utan Miðeyrar og að Fonti óskráð.

Skálar 3280-259

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Heimild

Staðhættir

Í örnefnaskrá Skála (bls. 2) segir „Þar utar heitir svo Gjögrahorn. Frá því og út að Fonti heitir fjaran Urðir. Í laut fyrir ofan Gjögrin er kofi. Þar hjá Fonti er svo varða á merkjum, sem heitir Steinka“.

Lýsing

Land utan Miðeyrar var ekki skráð á vettvangi sumarið 2024 og þar með ekki kofinn ofan við Gjögrin.

Skálar 3280-260

Sérheiti: Heimari-Búðir

Hlutverk: Óþekkt, sjóbúðir?

Tegund: Heimild

Staðhættir

Í örnefnaskrá Skála (bls. 2) segir „Úr Landsendabrekku fellur svonefnd Góðalind. Í henni er sérlega gott vatn. Uppi á bakkanum heita þar Tvísteinar. Þar utar er svo smáskora, sem heitir Lambadalur. Þar næst eru Heimari-Búðir og Ytri-Búðir. Neðan þeirra er kölluð Búðafjara“.

Lýsing

Óvíst er hvar Heimari- og Ytri-búðir eru nákvæmlega og hvort að þarna hafi einhvern tíma verið sjóbúðir en engar minjar fundust á þessum slóðum.

Skálar 3280-261

Sérheiti: Ytri-Búðir

Hlutverk: Óþekkt, sjóbúðir?

Tegund: Heimild

Staðhættir

Í örnefnaskrá Skála (bls. 2) segir „Úr Landsendabrekku fellur svonefnd Góðalind. Í henni er sérlega gott vatn. Uppi á bakkanum heita þar Tvísteinar. Þar utar er svo smáskora, sem heitir Lambadalur. Þar næst eru Heimari-Búðir og Ytri-Búðir. Neðan þeirra er kölluð Búðafjara“.

Lýsing

Óvíst er hvar Heimari- og Ytri-búðir eru nákvæmlega og hvort að þarna hafi einhvern tíma verið sjóbúðir en engar minjar fundust á þessum slóðum.

Skálar 3280-389

Hlutverk: Brú

Tegund: Heimild

Staðhættir og lýsing

Í heimild hér að neðan er þess getið að brú hafi verið á Fossá. Engin brú er á ánni í dag og óvíst hvar nákvæmlega þessi fyrsta brú var.

Aðrar upplýsingar

Í I. bindi Langnesinga sögu segir: „Fyrsta brúin kom á Skálá [hér er líklega átt við Fossá] árið 1832.“ (Friðrik G. Olgeirsson, 1998, bls. 265). Georg Ragnarsson getur þess í viðtali frá 2008 að brú hafi verið yfir ána, með hlöðnum stólpum en brúardekkið úr timbri (SÁM 24/4936-4939, fylgiskjal 1). Ekki fundust aðrir stólpar en þeir sem skráðir eru nr. [3280-383] en samkvæmt annarri heimild voru þeir undan fiskiplani sem lá yfir ána. Hugsanlega var þetta plan líka notað sem brú.

Samantekt

Í júní 2024 voru skráðar fornleifar á jörðinni Skálum á austanverðu Langanesi. Á fyrri hluta 20. aldar byggðist lítið útgerðarþorp upp á Skálum og er þar að finna fjölda minja frá þeim tíma. Auk þess eru í Skála landi minjar frá hernámsárunum þar sem herstöðin Camp Greely var ofan við bæinn. Minjar tengdar hersetunni höfðu þó verið skráðar áður og því er ekki fjallað um þær hér.

Alls voru skráðar 245 minjar á Skálum. Af þeim voru fimm minjar sem ekki fundust eða ekki var hægt að staðsetja með viðunandi nákvæmni (óstaðsettar) og heimildir eru um fimm minjar sem voru utan þeirra svæða sem skráð voru 2024.

Tafla 1. Yfirlit yfir fjölda skráðra minja á Skálum.

Jörð	Heildarfjöldi	Hnitsettar	Óstaðsettar	Óskráðar
Skálar	245	235	5	5

Tæplega helmingur þeirra minja sem skráðar voru eru dæmigerðar búsetuminjar frá 19. og 20. öld sem vitna um hefðbundinn búskap og landnýtingu. Í og við túnið er bærinn á bæjarhólnum, útihús í túni og stekkir í námunda túns svo eitthvað sé nefnt. En í úthögum er fjöldi mógrafa, mótófta og heytófta á engjum. Rúmlega helmingur minjanna tilheyrir byggðinni í þorpinu sem varði frá 1910-1945 og er þar um að ræða íbúðarhús, minjar tengdar búskap þorpsbúa auk ýmissa minja tengdum sjósókn og fiskvinnslu.

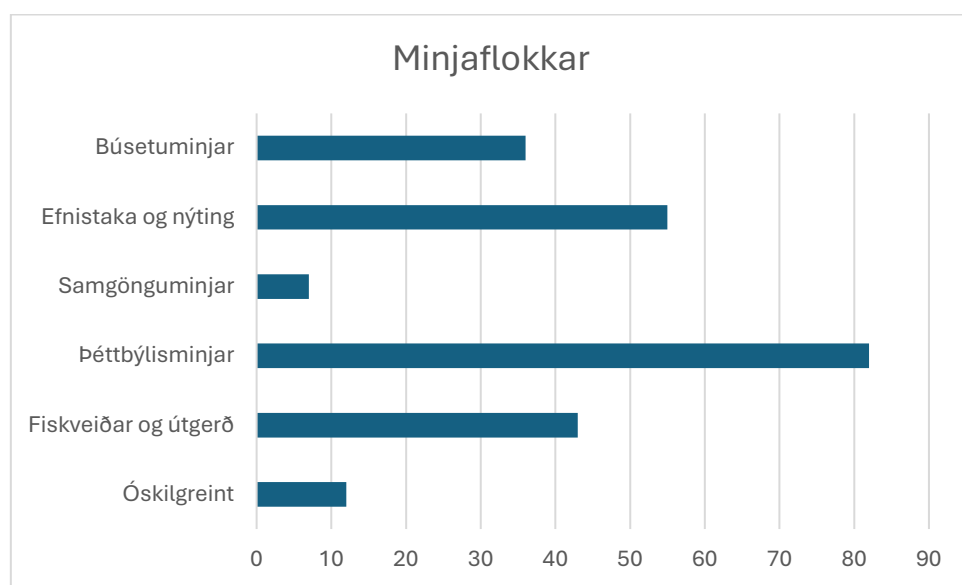
Það er sammerkt með jörðunum sem skráðar voru á austanverðu Langanesi, Skálum, Hrollaugsstöðum og Kumblavík að lítið fannst af eldri minjum sem stafar að stærstum hluta af landþröng. Eldri minjar hafa horfið undir yngri byggingar og grjót úr hleðslum hefur verið nýtt til endurbygginga. Það er helst að í bæjarhólunum megi vænta leifa eldri byggðar og eins voru minjar, s.s. heytóftir og hleðslur í úthögum sem gætu verið eldri. Í töflu 2 er yfirlit yfir ástand minja og eru langflestar þeirra ágætlega varðveittar enda er minjalandslagið að mestu óraskað. Þó má gera ráð fyrir að eitthvað af eldri búsetjuminjum hafi horfið þegar þorpið byggðist upp.

Tafla 2. Ástand minja er flokkað í fjóra flokka skv. stöðlum Minjastofnunar Íslands.

Heillegar	Vel greinanlegar	Greinanlegar	Illgreinanlegar	Ómetið	Sést ekki
11	180	36	4	12	2

Í skýrslunni er reynt að skipta upp minjum sem tilheyrðu bújörðinni Skálum og minjum sem tilheyrðu búskap í þorpinu. Oft er þó ekki hægt að greina þar á milli. Þorpsbúar leigðu tún hjá Skálabónda og stunduðu sjálfsþurftarbúskap meðfram annarri vinnu, voru með kú/kýr og örfáar kindur. Minjar í úthögum sem tengjast landnýtingu, s.s. heyskap og mótekju, hafa vísast tilheyrt búskap á Skálum gegnum tíðina þ.m.t. þorpstímanum.

Mynd 235 sýnir hlutfall minja eftir minjaflokkum. *Þéttbýlisminjar* eru algengastar en í þeim flokki eru íbúðarhús og torfbærir, útihús, brunnar og annað sem tengist búsetu í Skála þorpi. Næstalgengastar eru minjar í flokknum *efnistaka og nýting* en það eru mógrafir, mótóftir og heytóftir. Í flokknum *fiskveiðar og útgerð* eru meðal annars íshús, frystihús, bræðsla, fiskiplön, fsjóbúðir og aðrar minjar tengdar útgerð og fiskvinnslu. *Búsetuminjar* eru þær minjar sem tengjast bújörðinni Skálum, s.s. bæjarhóllinn, útihúsatóftir, beðasléttur og framræsluskurðir auk stekkja og beitarhúsa utan túna. Skil milli þorpsminja og búsetuminja voru ekki alltaf augljós. Reiðleiðir, akvegir og brýr falla í flokkinn *samgönguminjar* og einnig vörður sem stóðu við vegi. Í flokknum óskilgreint eru aðrar minjar, s.s. vörður og aðrar hleðslur þar sem hlutverk er ekki augljóst.

Mynd 234. Fjöldi minja eftir minjaflokkum.

Byggðin á Skálum náði frá Landsenda í austri og langleiðina að flóanum Saurvætu í vestri, um kílómetra langt svæði meðfram sjávarbökkum og bjargbrúnum. Bæjarstæðið var um það bil fyrir miðju svæðisins og stóðu bæjarhúsin frammi á bjargbrún. Gamla heimatúnið var umhverfis bæinn, meðfram bjargbrúninni, en þegar þorpið kom til sögunnar voru gerð tún og túnskikar allt frá Landsenda og að Saurvætu. Akvegurinn að Skálum liggur niður í byggðina, 150m austan við gamla bæjarstæðið og endar rétt ofan við sjávarbakkann, þar sem aðallendingin var á Skálum. Um 170m vestan við gamla bæjarstæðið rennur Fossá í gegn um byggðina, úr vatni sem nefnist Kringla og niður í Árvíkina. Útgerðirnar höfðu sína aðstöðu á tveimur stöðum. Annars vegar við aðallendinguna [3280-353] sem fyrr er getið og hins vegar upp af Árvík, þar sem einnig voru landingar [3280-375 og 376]. Híbýli fólks, sem bæði voru steypt hús, timburhús og torfbærir, voru á víð og dreif um byggðina.

Bæjarstæði Skála

Gamli bærinn [3280-148] stendur eins og áður segir á bjargbrún og er bjargið hæst þar sem bærinn stendur. Austan við bæjartóftirnar eru nokkrar útihúsatóftir [3280-150, 151, 152, 153 og 155]. Vestan bæjar er útihúsatóft [3280-156] og vestan hennar líklega fjárhústöft [3280-157] á svonefndu Lambhúsnefi. Suðvestan við gamla bæinn var reist íbúðarhús sem kallað var Gömlu-Skálar [3280-149] eftir að Nýju- eða Efri-Skálar [3280-303], sem stóðu ofar í túni, voru byggðir árið 1920. Norðaustur af bæjarstæðinu eru vel varðveittar beðasléttur [3280-154].

Byggðin austan Fossár

Austasta túnið á Skálum heitir Landsendatún og þar eru fjárhústöftir og rétt [3280-159, 160, 161, 162 og 163] sem flestar hafa væntanlega tilheyrt Skálum. Einhverjar kunna þó að vera frá þorps tímanum. Landsendatúnið var afgirt [3280-165] og í gegnum það rann lækur sem kom úr Góðulind [3280-158] sem var ein af vatnslindum þorpsins.

Milli Skála bæjar og Landendatúnsins er annað tún og þar stóðu nokkur þeirra íbúðarhúsa og torfbæja sem byggð voru á Skálum á árunum 1910-1930, en meðfram ströndinni voru útgerðarminjarnar. Árið 2008 var farin vettvangsferð með heimildamenn sem höfðu alist upp á Skálum og þeir nafngreindu nokkur húsanna. Hér er stuðst við þær upplýsingar en tóftir og grunnar sumra húsanna eru einnig merkt með skilti. Þær upplýsingar stangast stundum á við aðrar heimildir og er það þá tekið fram í skránni.

Við sjávarbakkann stóð Bifröst, sem var verbúð [3280-351] og þar er húsgrunnur. Þar utar var hús sem heimildamenn kölluðu Hvíta húsið en þar er skilti við tóft [3280-286], sem að lítur frekar út eins og sjóbúð en húsgrunnur. Þar utan við er þó húsgrunnur sem mögulega er þá hið eiginlega Hvíta hús [3280-285]. Enn utar má sjá aurmál Hóla [3280-275], íbúðarhúss sem notað var sem fjós eftir að flutt var úr því og ofar í túninu mótar fyrir grunni hússins Odda [3280-274]. Hvíta húsið og Oddi eru tvö af þremur húsum sem skemmdust vegna tundurdufla sem sprungu í fjörunum framan við Skála. Efst í túninu, austan við veginn er steinsteyptur grunnur íbúðarhússins Hofs [3280-281] og útihúsatóft ofan við það [3280-282]. Í brekkunni ofan við túnið er tóft merkt Helgimundarbær [3280-265]. Miðað við útlit og legu tóftar virðist frekar vera um útihúsatóft að ræða, þó ekki sé hægt að fullyrða það. Neðar í túninu voru fjórir bæir eða hús sem lítið sést eftir af á yfirborði, en sjást á loftmynd frá 1945. Þetta voru líklega Jóelskofi [3280-266] og Tryggvakofi [3280-267] og mögulega Valdahús og Glæsibær [3280-268, 269]. Neðar í túninu var svo steinsteypt hús Tótu- og Ragnars [3280-276] og við það líklega tvö lítil útihús [3280-277 og 278]. Við veginn voru svo Sólvangur [3280-283] og hús Fanneyjar- og Þorláks [3280-284]. Neðan við síðastnefnda húsið var bygging [3280-292] sem sést á loftmynd frá 1945, en er horfin af yfirborði. Þorpsbúar höfðu matjurtagarða og voru þrír

garðar skráðir á svæðinu austan vegar, tveir [3280-271 og 272] uppundir brekku og einn [3280-273] í túninu, rétt hjá Odda [3280-274]. Í túninu eru tvær mógrafir [3280-289 og 290], brunnur [3280-279] og nokkrir framræsluskurðir, en þarna hefur verið mýri áður en túnið var ræst fram.

Á sjávarbakkanum, vestur af bryggjunni [3280-352] er Bankahúsloftið [3280-371]. Það gegndi nokkrum hlutverkum, þar var m.a. saltaður fiskur, á efri hæðinni var beitt og þar voru einnig haldin böll. Í grunni hússins er steipt gryfja og þar mun hafa verið sagaður viður með stórviðarsög. Vestan við Bankahúsloftið er grunnur verbúðar [3280-373] og vestan við hana hleðsla [3280-373], leifar af mannvirki sem er að miklu leyti horfið, og lítil kofatóft [3280-292]. Enn vestar er grunnur íbúðarhússins Sólbakka [3280-293] sem var hið stærsta og glæsilegasta í Skálaborpi. Sólbakka byggðu hjónin Jóhann M. Kristjánsson útgerðarmaður og kona hans Þorgerður Magnúsdóttir. Húsið kom að líkindum upphaflega frá Siglufirði en var síðar flutt á Þórshöfn þar sem það var notað sem samkomuhús. Í Sólbakka var m.a. rekin verslun og fjós var í kjallaranum og þar voru haldin böll og aðrar skemmtanir. Að framan voru bogadregnir gluggar og sést það glögglega á steiptum húsgrunninum.

Ofan við Sólbakka var vegur [3280-331] sem lá í gegnum þorpið, vestur yfir Fossá og langleiðina að grafreitnum á Skálabjargi, sem getið er síðar. Vegurinn er að hluta ruddur og að hluta hlaðinn og steiptur kantur er meðfram honum innan þorpsins. Frá þessum vegi, vestan við tóft [3280-363], liggur heimreið [3280-295] til norðnorðvesturs, langleiðina að húsgrunni [3280-294], sem líklega er Sæból/Jónshús. Norðan við Sæból eru dældir [3280-298], hugsanlega tóftaleifar. Þar norðan við er tóft [3208-299] og þar sést hús á loftmynd frá 1945. Sitthvoru megin við heimreiðina eru framræsluskurðir [3280-297 og 300]. Tæplega 80m norðaustur af Sæbóli stóðu Efri- eða Nýju-Skálar byggðir árið 1920 [3280-303] og umhverfis það eru nokkrar tóftir, líklega flestar útihús [3280-304, 306, 307 og 308] en einnig niðurgroftur [3280-305], mögulega frárennsli frá húsinu. Suðaustan við Nýju-Skála er svo óljós tóft [3280-311] í túni, sem gæti verið eldri en byggðin í þorpinu.

Í túninu vestan við Sæból eru tvær tóftir, önnur [3280-302] gæti annaðhvort verið lítill torfbær eða útihús en hin [3280-301] er mögulega frá því fyrir tíma þorpsins. Norðan við þessar tóftir er langur skurður [3280-360] sem nær upp að Kringlu. Þarna var vatni veitt niður að frystihúsinu til kælingar á frystivélunum. Annar skurður liggur frá Kringlu og áleiðis að Arnardalsvatni og gæti það mögulega verið veita í Kringlu en hún átti að til að þorna á sumrum.

Við aðallendinguna var reist bryggja [3280-352] sem hafði þá sérstöðu að ekki var hægt að leggja við hana bátum, heldur var vörum og afla skipað úr fjörunni og upp á hana með krana. Hafnaraðstaða var engin á Skálum og landingin ekki góð en árið 1929 var gerður brimvarnargarður [3280-354] til að hlífa landingunni en hann virkaði aldrei sem skyldi. Tvær veglegar innsiglingavörður voru austanvert í byggðinni, gulumálaðar að framan og með stalli

fyrir ljós. Önnur [3280-356] var í brekkunni 380m norður af lendingunni en hin [3280-355] 40m suðaustan við bæjarstæðið. Upp af bryggjunni var lifrarbræðsla þar sem lifrin var brædd í járnþottum og síðan geymd í kerjum [3280-365, 366 og 367]. Á sjávarbakkanum austan við lifrarbræðsluna er grunnur ís- og frystihúss [3280-347] og utan þess tvær litlar tóftir sem tengjast útgerðinni [3280-349 og 349]. Þar utar er lítil sjóbúðartóft [3280-350] á sjávarbakkanum, sem er að skemmast af landbroti. Til norðurs frá bryggjunni liggur lág en breið hleðsla [3280-358] eins og upphlaðinn vegur að steiptum grunni eða plani [3280-357] og þar norðan við er grunnur frystihússins [3280-359]. Sporvagn lá á milli frystihússins og bryggjunnar og gætu teinarnir hafa legið eftir fyrrnefndri hleðslu [3280-358] en engin ummerki fundust þó um slíkt. Austan við frystihúsið er steiptur grunnur eða plan [3280-361]. Norðan við frystihúsið er aflöng stór tóft [3280-363] og húsgrunnur [3280-364] ofan á henni að hluta. Hlutverk tóftarinnar er óljóst en líklega er tóftin eldri en byggðin í þorpinu, þar sem húsgrunnurinn er byggður ofan á tóftina. Neðri tóftin gæti verið útihús sem merkt er á túnakorti Skála, en lögun tóftar er þó ekki útihúsaleg.

Upp af sjávarbakkanum austan Fossár voru íbúðarhúsin Bakki [3280-312] og Bethlehem [3280-313] og á milli þeirra virðist grunnur [3280-314] en óvíst hvort þar var bygging eða ekki. Bakki var eitt þriggja húsa sem skemmdist við tundurduflasprengingar. Skurður [3280-393] liggur frá Fossá úr norðri að Bakka, undir veg [3280-331] og undir austur enda hússins og áfram út í sjó. Líklega hefur vatn verið leitt úr ánni í húsið. Þar neðan við, á stalli á sjávarbakkanum er hleðsla [3280-380] en hlutverk hennar er óþekkt. Vestan við Bakka og upp af Árvík er stór íshústóft [3280-381] og lítil tóft við suðurenda hennar [3280-378]. Nokkur íshús voru á Skálum á þorpstímanum og var ísinn notaður til þess að frysta beitu. Fyrir þorpstímann höfðu Færeyingar keypt ís af Langnesinum og því kunna einhverjar tóftanna að vera eldri. Norðan við íshústóftina, ofan vegar, er stórt niðurgrafið mannvirki [3280-379] sem erfitt er að túlka, bæði útlit og hlutverk. Fast austan þess er lítil tóft sem gæti hvorutveggja verið einhverskonar útihús eða lítill torfbær [3280-316]. Austan við þá tóft er brunnur [3280-317]. Um 40m norðaustur af þessum mannvirkjum eru tóftir bæjarins Öfundar sem einnig kallaðist Árvík [3280-315]. Þar eru bæjarhúsin sambyggð fjárhúsum og hugsanlega rétt. Neðst í Fossánni, áður en hún fellur ofan í Árvíkina í litlum fossi, eru grjóthleðslur [3280-383] í árbakkanum, beggja vegna árinna. Upp af hleðslunni í vesturbakkanum er steipt plan og í framhaldi af því hefur verið timburplan sem náði yfir ána og á hleðsluna austan megin. Á þessu plani var gert að fiski. Lending var í Árvík [3280-375] og önnur [3280-376], þrautalending, þar austan við þar sem aðeins var pláss fyrir fjóra báta.

Auk Góðulindar, voru fjórir brunnar skráðir í þorpinu og einn [3280-344] í vesturjaðri byggðarinnar. Steiptur brunnur [3280-279] er í túni, 75m austan vegar og annar grjóthlaðinn [3280-396] 15m vestan við veginn. Síðan eru tveir grjóthlaðnir brunnar austan Fossár, annar á

bakkanum [3280-318] vestur af tóft [3280-315] en hinn [3280-317] fast norðan við veg [3280-331].

Mógrafir voru beggja vegna Fossár [3280-168, 171, 175, 328] og í túni austan við veginn [3280-289 og 290] sem liggur að Skálum. Gera má ráð fyrir að eitthvað af þessum gröfum hafi verið nýttar af íbúum þorpsins.

Byggðin vestan Fossár

Á vesturbakka Fossár, fremst á sjávarbakka, var verbúð [3280-384] og er tóftin að hrynja fram af bakkanum. Líklega hefur verbúðin upphaflega verið eign Öldufélagsins sem hafði aðstöðu sína við Árvíkina. Norðan hennar er aflöng tóft [3280-382], líklega íshús eða sjóhús. Á sjávarbakkanum vestan þessara tófta er fjárhústóft [3280-327] og vestan hennar grunnur Stefánshúss [3280-385], sem var bæði verbúð og íbúðarhús. Þar norðan við eru mögulega húsgrunnar Kríustaða [3280-325] og Strandhafnar [3280-326]. Á milli Kríustaða og Stefánshúss er tóft útihúss [3280-342]. Öldufélagið lét reisa Kríustaði sem var eitt fyrstu húsanna sem byggð voru við Árvíkina. Þar norðan við er framræst tún og í því nokkrir skurðir [3280-337, 338, 339] og stór mógröf [3280-328]. Túnið hefur verið afgirt [3280-336] og þar var nátthagi fyrir fé. Á brekkubrúninni ofan við túnið er lítil varða [3280-333]. Nyrst í túninu, á árbakkanum eru tóftir bæjarins Laufáss [3280-322] og við hann fjárhústóft [3280-323]. Þar norðar er stök mógröf [3280-330] og önnur fjárhústóft [3280-324]. Ofan við Laufás, á vesturbakka Fossár við lítinn foss er vegleg og vel varðveitt myllutóft [3280-332]. Utan og vestan túns er matjurtagarður [3280-334] sem var í eigu fjölskyldunnar á Bakka og þar voru m.a. ræktaðar rófur. Fast austan matjurtagarðsins er tóft [3280-335] með óþekktu hlutverki. Sunnar eru tvær litlar tóftir, líklega mótóftir [3280-340 og 341].

Þarna vestan við tekur við svæði sem kallast Stekkurinn. Þar hefur stekkurinn frá Skálum verið áður og eru þar tvær mögulegar stekkjartóftir [3280-200 og 202]. Þarna gerði síðan Færeyingurinn Hans Maríus Hansen tún sem hélt stekkjarnafninu. Fast vestan við stekkjartóft [3280-377] er vegleg innsiglingarvarða sem hefur verið fyrir innsiglinguna í Árvíkina. Á sjávarbakkanum, neðan við stekkinn og innsiglingarvörðuna er grunnur Sigurveigarhúss [3280-319] og neðan þess hleðsla sem girti af blómagarð [3280-320] framan við húsið. Lítil tóft [3280-321], hugsanlega útihúsatóft, er í brekkunni ofan við húsgrunninn og önnur [3280-343] 40m innar. Rúmlega 110m innan við Sigurveigarhús, fram á sjávarbakka er niðurgrafin tóft, líklega íshústóft [3280-386] og er hún að hrynja fram af bakkanum. Í brekku þar innan við er hlaðinn brunnur [3280-344], hleðsla með óþekktu hlutverki [3280-346] og hlaðinn húsgrunnur [3280-345]. Hlutverk þessa húss er óþekkt og ekkert nafn þekkt á því. Þetta er innsta húsið í byggðinni, utan við eina íshústóft [3280-387] sem er á bjargbrún, tæpum 90m innar. Þar innan við tekur svo við mýri, Saurvætan, sem fjallað verður um síðar.

Minjar í úthögum

Fjöldi mógrafa og mótófta var skráður í landi Skála. Sunnan við Bjarnavatn, sem er á merkjum Skála og Skoruvíkur, eru mógrafarsvæði [3280-179, 181 og 182] með tilheyrandi mótóftum [3280-180, 183-188] og nokkrum heytóftum [3280- 177, 189 og 190]. Þar er einnig að finna tóft, vestan við Bjarnavatnslæk, sem gæti verið af beitarhúsi [3280-178]. Mógrafir [3280-207, 211, 213, 217, 218 og 222] og mótóftir [3280-205, 206, 208, 210, 212, 214, 219-221 og 223-226] eru í Saurvætu, flóa vestur af byggðinni á Skálum og einnig umhverfis Arnardalsvatn sem er norðar. Heytóft [3280-242] er á Arnardalnum og nokkrar heytóftir eru norður [3280-234, 235 og 236] og vestur [3280-233] af Bjargavatni. Grafreitir [3280-388] er út undir Skálabjargi og í honum eru 24 Skálabúar jarðaðir. Grafreitirinn var tekinn í notkun 1924 en síðast var grafið þar árið 2022. Vestur af grafreitnum eru fjórar heytóftir [3280-227, 228, 229 og 230] og lítill smalakofi [3280-231] á brekkubrúninni þar sunnan við.

Heytóftir [3280-251 og 252] eru vestur við merkin á milli Skála og Kumblavíkur og þar eru nokkrar vörður og hleðslur [3280-248, 249 og 250] sem marka leiðina [3280-133] á milli jarðanna. Nokkur grjótbýrgi, líklega flest smalabýrgi eða skotbýrgi voru skráð í landi Skála. Smalabýrgi og varða [3280-246 og] eru norður af Arnardalsvatni og annað býrgi [3280-216] er á mel vestur af Saurvætu. Röð af vörðum og hleðslum [3280-238, 239, 240 og 241] eru á brekkubrún upp af Bjargavatni og vestur af Saurvætu. Önnur röð af smávörðum og hleðslum [3280-191, 192, 193 og 194] er á brúninni ofan við Skála og er óvíst hvort það tengist byggðinni á Skálum eða hvort það eru ummerki eftir hernámsliðið. Þaðan og austur eftir er lítið af minjum [þúst, 3280-195 og varða 199], þar til komið er að Miðeyri en þar eru þrjár nokkuð gamallgar heytóftir/þústir [3280-196, 197 og 198].

Aðrar minjar

Herminjar

Á Heimari-Tófuöxl sem er norðaustur af Skálum eru minjar herstöðvarinnar Camp Greely. Herminjarnar voru skráðar 2018 og fylgja því ekki með í þessari skýrslu (Elín Ósk Hreiðarsdóttir ofl., 2019). Þó var skráður einn upphlaðinn vegur [3280-176] norðvestur af herstöðinni. Mögulega eru einhverjar aðrar minjar sem skráðar voru, tengdar hernáminu, s.s. ýmiskonar hleðslur og býrgi sem finnast víða á austanverðu Langanesi. Hermennirnir lögðu veg [3280-390] frá herstöðinni og niður í þorpið en um Skála fóru allir flutningar til og frá herstöðinni þar sem þangað kom aldrei vegur á meðan jörðin var í byggð.

Leiðir

Leiðin á milli bæja [3280-133] á austanverðu nesinu, lá meðfram sjónum, frá Skálum til Kumblavíkur og þaðan, áfram til Hrollaugsstaða. Frá Skálum að Skoruvík lá leiðin um Vatnadal [3280-391], vestan við akveginn sem nú liggur á milli bæja. Brú [3280-389] var byggð á Fossá árið 1832 en leifar hennar sjást ekki í dag.

Minjar sem fundust ekki

Í Sýslu- og sóknarlýsingum (bls. 34) segir frá ummælum þess efnis að á Skálum hafi verið annexía frá Skeggjastaðakirkju. Líklegt verður að teljast að kirkja hafi verið á Skálum og þá í námunda við bæjarstæðið. Í örnefnaskrá (bls. 1) er getið um Kirkjuhóla og Skemmuhól austan bæjar en örnefnin eru ekki þekkt í dag og engar augljósar hólmyndanir í námunda við bæinn. Í örnefnaskránni (bls. 2) eru nefndar Heimari- og Ytri-Búðir utan við Landsendabrekku. Örnefnin vísa væntanlega til sjóbúða en þarna eru há björg og ekki vænlegt til sjósóknar og minjar fundust ekki á þessu svæði.

Hættumat

Alls voru 25 minjar metnar í hættu eða mikilli hættu og var það í öllum tilvikum vegna landbrots (tafla 3).

Tafla 3. Hættumat minja er flokkað í þrjá flokka skv. stöðlum Minjastofnunar Íslands.

Nr.	Tegund	Hlutverk	Hættumat	Hættuorsök
3280-148	tóft, hóll	híbýli, bæjarhóll	hætta	landbrot
3280-149	tóft, steinsteypa	híbýli, fjós	hætta	landbrot
3280-201	hleðsla	vörslugarður	hætta	landbrot
3280-202	tóft	óþekkt, stekkur	mikil hættu	landbrot
3280-291	hleðsla	brú	hætta	landbrot
3280-292	tóft	óþekkt	hætta	landbrot
3280-327	tóft	fjárhús	hætta	landbrot
3280-331	vegur, gata	leið	hætta	landbrot
3280-347	húsgrunnur	íshús	mikil hættu	landbrot
3280-348	tóft	óþekkt	mikil hættu	landbrot
3280-349	tóft	óþekkt	mikil hættu	landbrot
3280-350	tóft	sjóbúð	mikil hættu	landbrot
3280-351	húsgrunnur	sjóbúð	hætta	landbrot
3280-354	steinsteypa	varnargarður	hætta	landbrot
3280-365	steinsteypa	bræðsluhús	hætta	landbrot
3280-371	húsgrunnur	fiskverkunarhús	mikil hættu	landbrot
3280-372	húsgrunnur	óþekkt, verbúð	mikil hættu	landbrot

3280-373	húsgrunnur, hleðsla	óþekkt	mikil hætta	landbrot
3280-380	hleðsla	óþekkt	hætta	landbrot
3280-381	tóft	íshús	mikil hætta	landbrot
3280-382	tóft	íshús, sjóbúð	mikil hætta	landbrot
3280-383	hleðsla, steinsteypa	fiskplan	hætta	landbrot
3280-384	tóft	verbúð	mikil hætta	landbrot
3280-386	tóft	íshús	mikil hætta	landbrot
3280-387	tóft	íshús	mikil hætta	landbrot

Víða sjást ummerki um landbrot á strandlínu Skála og þegar hefur brotið af nokkrum tóftum sem liggja fremst á sjávarbakkanum. Hluti minjanna á Skálum tengjast útræði og slíkar minjar eru gjarnan staðsettar nálægt sjó og því oft útsettari fyrir landbroti. Meðal þeirra minja sem brotið hefur af er verbúðartóft [3280-384] og íshústóft [3280-386].

Niðurlag

Skálar eru ysta jörð á austanverðu Langanesi en líkt og margar afskekktar jarðir sem hentuðu illa til nútíma búskaparhátta fór jörðin í eyði upp úr miðri 20. öld. Skálum fylgdu ríkuleg hlunnindi svo sem reki, og fugla- og eggjataka í björgum auk þess sem stutt var á gjöful fiskimið. Á Skálum var stundaður hefðbundinn sauðfjárbúskapur auk sjósóknar og annarrar hlunnindanýtingar. Á öndverðri 20. öld byggðist þar upp lítið sjávarþorp í kringum öfluga útgerð. Útgerðin og byggðin henni tengd varði þó aðeins í um 30 ár og lagðist af milli 1940 og 1945. Býlið Skálar fór svo endanlega eyði stuttu eftir að byggðin í þorpinu lagðist af. Svæðið er því nær óraskað af seinni tíma framkvæmdum og mikill fjöldi vel varðveittra minja bera lífsbaráttunni við ysta haf gott vitni.

Töluverður fjöldi ferðamanna kemur að Skálum ár hvert og merkt gönguleið er á milli Skála og Hrollaugsstæða. Á Skálum er skilti með upplýsingum um byggðina og kort. Tilvalið væri að gera búsetulandslaginu enn hærra undir höfði með frekari upplýsingaskiltum og/eða með rafrænum hætti.

Nokkur hluti minjanna sem finna má í skýrslunni fellur ekki enn undir 100 ára skilgreiningu laga um menningarminjar (nr. 80 frá 2012). Minjarnar eru þó mikilvægur hluti af þeirri sérstæðu og vel varðveittu minjaheild sem eyðibyggðin á utanverðu Langanesi er.

Sé sýnt að minjar kunni að verða fyrir skemmdum vegna framkvæmda eða af öðrum orsökum ber að tilkynna það til Minjastofnunar Íslands sem fer með stjórnsýslu minjaverndar á Íslandi.

Heimildaskrá

- Elín Ósk Hreiðarsdóttir, Birna Lárusdóttir og Oscar Aldred (2019). *Fornleifaskráning í Camp Greely, Skálum á Langanesi*. Fornleifastofnun Íslands. Reykjavík. FS729-18071.
- Finnur N. Karlsson, Indriði Gíslason og Páll Pálsson (2000). *Múlasýslur, Sýslu- og sóknalýsingar Hins íslenska bókmenntafélags 1839-1847*. Sögufélag og Örnefnastofnun. Reykjavík.
- Friðrik G. Olgeirsson (1998). *Langnesingasaga I. Saga byggðar á Langanesi frá landnámi til 1918*. Þórshafnarhreppur. Reykjavík.
- Friðrik G. Olgeirsson (2000). *Langnesingasaga II. Saga byggðar á Langanesi frá 1918 til 2000*. Þórshafnarhreppur. Reykjavík.
- Íslenskt fornbréfasafn. *Annað bindi. 1258-1350*. Hið íslenska bókmenntafélag. Kaupmannahöfn, 1893.
- Íslenskt fornbréfasafn. *Fimmta bindi. 1330-1476*. Hið íslenska bókmenntafélag. Kaupmannahöfn og Reykjavík.
- Íslenskt fornbréfasafn. *Fimmtánda bindi. 1567-1570 (og síðar)*. Hið íslenska bókmenntafélag. Reykjavík, 1947-50.
- J. Johnsen (1847). *Jarðatal á Íslandi*. Kaupmannahöfn.
- Ólafur Ólafsson Olavíus, Henckel, O., Ziener, C., Steindór Steindórsson, og Jón Gíslason. (1964). *Ferðabók: landshagir í norðvestur-, norður- og norðaustursýslum Íslands 1775-1777: ásamt ritgerðum Ole Henckels um brennisteinsnám og Christian Zieners um surtarbrand*. Bókfellsútgáfan.
- Sif Jóhannesdóttir og Fanney Kristjánsdóttir (2008). *Eyðiporpið Skálar á Langanesi*. Langanesbyggð og Atvinnuþróunarfélag Þingeyinga.
- Sr. Sigmar I. Torfason (1994). Samtíningur um landnám Gunnólfs og fleira á Langanesi. Í *Múlaping: byggðasögurit Austurlands*. 21, bls. 141-148.
- Land og fólk: byggðasaga Norður-Þingeyinga (1. útgáfa)*. (1985). Þórarinn Þórarinnsson, Kristín Kristjánsdóttir, Brynjar Halldórsson og Runólfur Elentínusson (ritstj.) Búnaðarsamband Norður Þingeyinga. Útgáfustaðar ekki getið.

Óprentaðar heimildir

- Hérþing. PE1-2-5. Sýslunefndargöng Þingeyjarsýsla – Fasteignamat N-Þing, Sauðaneshreppur.
- Fasteignamat 1930. Skálar nr. 27.
- Gjörðabók Fasteignamatsnefndar Norður Þingeyjarsýslu. Fasteignamat 1916-1918 Undirmat 0053v, Skálar, nr. 109.
- SÁM 24/4936-4939. *Eyðiporpið Skálar á Langanesi. Eigindleg viðtöl við fyrrum íbúa þorpsins*. Umsjónarmaður Sif Jóhannesdóttir. Nemi: Fanney Kristjánsdóttir. 2008.
- Fylgiskjal 1: Viðtal við Georg Ragnarsson.

Fylgiskjal 2: Viðtal við Guðbjörgu Guðmundsdóttur

Fylgiskjal 3: Skálaferð með fjórum fyrrum ábúendum.

Fylgiskjal 4: Viðtal við Ásdísi Lúðvíksdóttur, Maríu Friðriksdóttur og Þórunni Þorsteinsdóttur.

Örnefnaskrá sótt á Nafnið.is

Skálar. Ari Gíslason. Örnefnastofnun Íslands.

Túnakort sótt á heimasíðu Þjóðskjalasafns. Sóttar á <https://testbirting.manntal.is/>

Skálar, Sauðaneshreppur, N. Þing. Höfundur og ártal ekki merkt.

Netsíður

Heimasíða Langesbyggðar. Sótt af: <https://www.langanesbyggd.is/upplýsingar/fontur>.

Skoðað 25.11.2024.

Loftmyndasjá Náttúrufræðistofnunar (áður Landmælinga Íslands). Loftmynd, 1945: AMS17-2-1-027. Sótt af <https://loftmyndasja.gis.is/mapview/?application=loftmyndasja>.

Skoðað 12.12.2024.

Lög um menningarminjar sótt á heimasíðu Alþingis. Sótt af:

<https://www.althingi.is/lagas/nuna/2012080.html> Skoðað 26.05.2024.

Undirmat fasteigna sótt á heimasíðu Þjóðskjalasafns Íslands www.heimildir.is

Þjóðskjalasafn Íslands. Manntal. Sótt af: www.manntal.is Skoðað 26.05.2024.

Þjóðskjalasafn Íslands. Sóknarmanntöl. Sauðanessókn. Sóknarmannatal 1829-1831. Sótt af:

<https://salnaregistur.manntal.is/>. Skoðað 12.12.2024.

Wikipedia. Frjálsa alfræðiritið. Sótt af: <https://is.wikipedia.org/wiki/Langesbygg%C3%B0>.

Skoðað 23.12.2024.

Fylgiskjöl

Nokkur örnefni í Skálalandi

Skoruvík

Arnardals-
vatn

Bjarnavatn

Heimari-
Tófuöxl

Ytri-
Tófuöxl

Miðeyri

Arnardals-
vatn efra?

Kringla

Skálar

Fossá

Árvík

Arnardalur

Saurvæta

Bjarg-
vatn

Skálar
Kumblavík

Skálabjarg

0 0,5 1 1,5 km

Skálar 1945

Kringla

Laufás
322

Fossá

Tryggvakofi?

Hof
281

Helgimundarbær?

265

Jóelskofi?

266

Oddi
274

Hólar
275

Tótu-og
Ragnarshús
276

Sólvangur
283

Hús Fanneyjar
og Þorláks
284

Hvíta húsið?
285

Bifröst
351

Sólbakki
293

verbúð
372

Gömlu-Skálar
149

Efri-Skálar
303

Jónshús?
294

Betlehem?
313

Bakki
312

verbúð
384

Strandhöfn?
326

316

314

302

315

Kríustaðir?
325

Stefánshús
385

Sigurveigarhús
319

345

Skálar-yfirlitsmynd

Góðalind
158

282

281

265

272

270

267*

164

268

269

279

288

273

274

162

163

275

291

285

289

286

348

349

350

347

351

392

370

369

368

366

365

lending
353

354

390 vegur

295 vegur

331 vegur

304

306

308

307

310

309

360

302

301

299

298

294

297

300

150

151

154

153

152

149

374

363

364

362

361

359

357

372

358

371

352

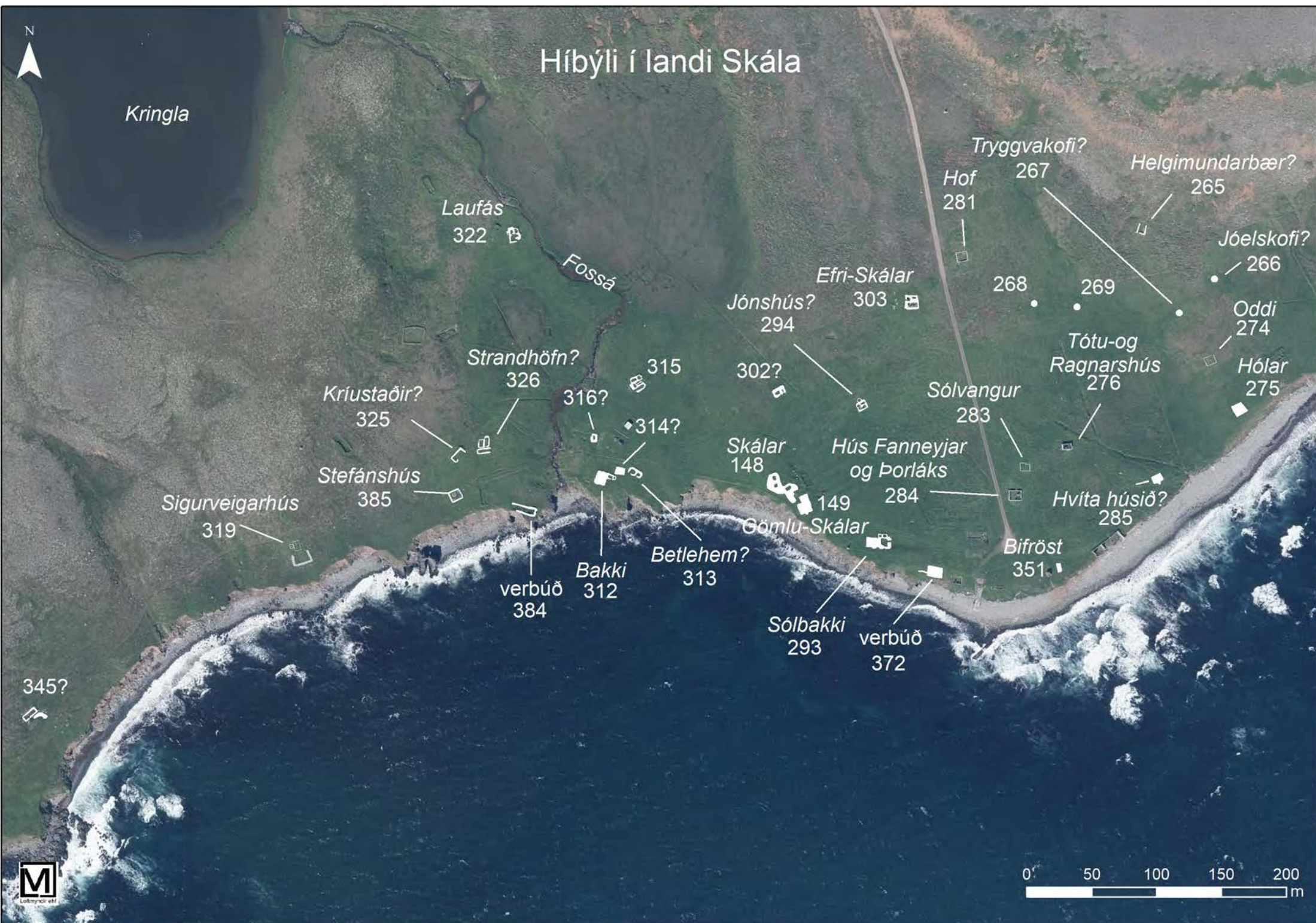
393

373

355

293

0 20 40 60 80 m

Híbýli í landi Skála

Kringla

Laufás
322

Fossá

Strandhöfn?
326

Kriustaðir?
325

Stefánshús
385

Sigurveigarhús
319

verbúð
384

Bakki
312

Betlehem?
313

Skálar
148

Gömlu-Skálar

Sólbakki
293

Hús Fanneyjar
og Þorláks
284

Jónshús?
294

302?

Efri-Skálar
303

Sólvangur
283

Tótu-og
Ragnarshús
276

Hvíta húsið?
285

Bifröst
351

Tryggvakofi?
267

Hof
281

Helgimundarbær?
265

Jóelskofi?
266

Oddi
274

Hólar
275

345?

Hnitaskrá 3280, Skálar

Nr.	Sérheiti	Tegund	Hlutverk	Ástand	Hættumat	Hættuorsök	Austun	Norðun
3280-148	Skálar, Bæjarhóll	tóft, hóll	híbýli, bæjarhóll	vel greinanlegar	hætta	landbrot	689628	654552
3280-149	Skálar, Gömlu-Skálar	tóft, steinsteypa	híbýli, fjós	vel greinanlegar	hætta	landbrot	689650	654542
3280-150		tóft	óþekkt, útihús	vel greinanlegar	engin hætta		689641	654570
3280-151		tóft	óþekkt, fjárhús	vel greinanlegar	engin hætta		689648	654561
3280-152		tóft	óþekkt	greinanlegar	engin hætta		689656	654546
3280-153		tóft	óþekkt	greinanlegar	engin hætta		689659	654548
3280-154		hryggur	beðaslétta	vel greinanlegar	engin hætta		689682	654562
3280-155		tóft	óþekkt	vel greinanlegar	engin hætta		689663	654532
3280-156		tóft	útihús, fjárhús	vel greinanlegar	engin hætta		689582	654570
3280-157	Lambhús	tóft	fjárhús	vel greinanlegar	engin hætta		689542	654550
3280-158	Góðalind, Gvendarbrunnur	lind	vatnsból	vel greinanlegar	engin hætta		690025	654741
3280-159		tóft	fjárhús	vel greinanlegar	engin hætta		690166	654737
3280-160		tóftir	fjárhús, rétt	vel greinanlegar	engin hætta		690128	654733
3280-161		tóft	fjárhús	vel greinanlegar	engin hætta		690055	654708
3280-162		tóft	fjárhús	vel greinanlegar	engin hætta		690014	654654
3280-163		tóft	smalakofi	vel greinanlegar	engin hætta		690008	654633
3280-164		niðurgröftur	framræsla	vel greinanlegar	engin hætta		690049	654688
3280-165		niðurgröftur	framræsla	vel greinanlegar	engin hætta		690065	654784
3280-166	Þjófaskot	niðurgröftur	framræsla, veita	vel greinanlegar	engin hætta		689058	655139
3280-167		niðurgröftur	mógrafir	vel greinanlegar	engin hætta		689526	654720
3280-168		niðurgröftur	mógrafir	vel greinanlegar	engin hætta		689502	654856
3280-169		tóft	mótóft	vel greinanlegar	engin hætta		689514	654905
3280-170		tóft	mótóft	vel greinanlegar	engin hætta		689515	654915
3280-171		niðurgröftur	mógrafir	vel greinanlegar	engin hætta		689414	654847
3280-172		tóft	mótóft	vel greinanlegar	engin hætta		689425	654872
3280-173		tóft	mótóft	vel greinanlegar	engin hætta		689432	654864
3280-174		tóft	mótóft	vel greinanlegar	engin hætta		689371	654881
3280-175		niðurgröftur	mógrafir	vel greinanlegar	engin hætta		689383	654877
3280-176		hleðsla	leið	vel greinanlegar	engin hætta		689548	655266
3280-177		tóft	heyttóft, smalakofi	vel greinanlegar	engin hætta		689277	655310

Hnitaskrá 3280, Skálar

Nr.	Sérheiti	Tegund	Hlutverk	Ástand	Hættumat	Hættuorsök	Austun	Norðun
3280-178		tóft	beitarhús, heytóft	vel greinanlegar	engin hætta		689246	655406
3280-179		niðurgroftur	mógrafir	vel greinanlegar	engin hætta		689190	655467
3280-180		tóft	mótóft	vel greinanlegar	engin hætta		689169	655494
3280-181		niðurgroftur	mógrafir	vel greinanlegar	engin hætta		689030	655523
3280-182		tóft	mótóft	vel greinanlegar	engin hætta		689022	655484
3280-183		tóft	mótóft	vel greinanlegar	engin hætta		689052	655464
3280-184		tóft	mótóft	vel greinanlegar	engin hætta		689080	655487
3280-185		tóft	mótóft	vel greinanlegar	engin hætta		689070	655513
3280-186		tóft	mótóft	vel greinanlegar	engin hætta		689059	655535
3280-187		tóft	mótóft	vel greinanlegar	engin hætta		689049	655536
3280-188		púst	mótóft	vel greinanlegar	engin hætta		689037	655530
3280-189		tóft	heytóft	vel greinanlegar	engin hætta		688988	655629
3280-190		tóft	heytóft	vel greinanlegar	engin hætta		688909	655678
3280-191		varða	kennimark	vel greinanlegar	engin hætta		689756	654949
3280-192		varða	kennimark	greinanlegar	engin hætta		689775	654946
3280-193		varða	kennimark	greinanlegar	engin hætta		689791	654934
3280-194		grjóthrúga	kennimark	greinanlegar	engin hætta		689803	654933
3280-195		púst, hleðsla	óþekkt	vel greinanlegar	engin hætta		691237	656053
3280-196		tóft	heytóft	vel greinanlegar	engin hætta		692412	656108
3280-197		tóft	heytóft	vel greinanlegar	engin hætta		692373	656120
3280-198		púst	heytóft	greinanlegar	engin hætta		692300	656071
3280-199		varða	kennimark	heillegar	engin hætta		691968	656344
3280-200		tóft	stekkur	vel greinanlegar	engin hætta		689297	654585
3280-201		hleðsla	vörslugarður	vel greinanlegar	hætta	landbrot	689346	654516
3280-202		tóft	óþekkt, stekkur	vel greinanlegar	mikil hætta	landbrot	689209	654484
3280-203		hleðsla	byrgi, smalakofi	greinanlegar	engin hætta		689065	654552
3280-204		varða	kennimark	greinanlegar	engin hætta		688853	654574
3280-205		tóft	mótóft, heytóft	vel greinanlegar	engin hætta		688926	654278
3280-206		tóft	mótóft	vel greinanlegar	engin hætta		688846	654190
3280-207		niðurgroftur	mógrafir	vel greinanlegar	engin hætta		688801	654203

Hnitaskrá 3280, Skálar

Nr.	Sérheiti	Tegund	Hlutverk	Ástand	Hættumat	Hættuorsök	Austun	Norðun
3280-208		tóft	mótóft	vel greinanlegar	engin hætta		688761	654226
3280-209		niðurgroftur	mógrafir	vel greinanlegar	engin hætta		688792	654112
3280-210		tóft	mótóft	vel greinanlegar	engin hætta		688773	654090
3280-211		niðurgroftur	mógrafir	vel greinanlegar	engin hætta		688580	654021
3280-212		tóft	mótóft	vel greinanlegar	engin hætta		688630	654007
3280-213		niðurgroftur	mógrafir	vel greinanlegar	engin hætta		688507	654004
3280-214		tóft	mótóft	vel greinanlegar	engin hætta		688499	654018
3280-215		varða	kennimark	heillegar	engin hætta		688295	653873
3280-216		hleðsla	byrgi, óþekkt	greinanlegar	engin hætta		688418	654178
3280-217		niðurgroftur	mógrafir	vel greinanlegar	engin hætta		688471	654159
3280-218		niðurgroftur	mógrafir	vel greinanlegar	engin hætta		688520	654234
3280-219		tóft	mótóft	vel greinanlegar	engin hætta		688510	654243
3280-220		tóft	mótóft	vel greinanlegar	engin hætta		688521	654252
3280-221		tóft	mótóft	vel greinanlegar	engin hætta		688535	654242
3280-222		niðurgroftur	mógrafir	vel greinanlegar	engin hætta		688517	654315
3280-223		tóft	mótóft	vel greinanlegar	engin hætta		688527	654322
3280-224		tóft	mótóft	vel greinanlegar	engin hætta		688554	654299
3280-225		tóft	mótóft	vel greinanlegar	engin hætta		688552	654290
3280-226		tóft	mótóft	vel greinanlegar	engin hætta		688557	654293
3280-227		tóft	óþekkt, heytóft	vel greinanlegar	engin hætta		687959	653272
3280-228		tóft	óþekkt, heytóft	vel greinanlegar	engin hætta		687952	653274
3280-229		tóft	óþekkt, heytóft	vel greinanlegar	engin hætta		687938	653273
3280-230		tóft	óþekkt, heytóft	vel greinanlegar	engin hætta		687924	653262
3280-231		tóft	smalakofi	vel greinanlegar	engin hætta		687843	653174
3280-232		hleðsla	smalakofi, skotbyrgi	vel greinanlegar	engin hætta		688126	653497
3280-233		tóft	heytóft	vel greinanlegar	engin hætta		687716	653764
3280-234		tóft	heytóft	vel greinanlegar	engin hætta		687971	654022
3280-235		tóft	heytóft	vel greinanlegar	engin hætta		687865	654034
3280-236		tóft	heytóft	vel greinanlegar	engin hætta		687869	654030
3280-237		niðurgroftur	framræsla	vel greinanlegar	engin hætta		687945	654013

Hnitaskrá 3280, Skálar

Nr.	Sérheiti	Tegund	Hlutverk	Ástand	Hættumat	Hættuorsök	Austun	Norðun
3280-238		varða	kennimark	vel greinanlegar	engin hætta		688034	654155
3280-239		varða	kennimark	heillegar	engin hætta		688055	654279
3280-240		varða, hleðsla	kennimark, byrgi	greinanlegar	engin hætta		688127	654387
3280-241		varða	kennimark	heillegar	engin hætta		688202	654414
3280-242		tóft	heyttóft	vel greinanlegar	engin hætta		688248	654746
3280-243		varða	kennimark	heillegar	engin hætta		688008	655141
3280-244		niðurgroftur	mógrafir	vel greinanlegar	engin hætta		688368	655446
3280-245		niðurgroftur	mógrafir	vel greinanlegar	engin hætta		688119	655323
3280-246		hleðsla	byrgi	vel greinanlegar	engin hætta		688263	655479
3280-247		varða	kennimark	heillegar	engin hætta		688265	655481
3280-248		varða, hleðsla	kennimark, byrgi	greinanlegar	engin hætta		687119	652437
3280-249		varða	kennimark	heillegar	engin hætta		687015	652373
3280-250		varða	kennimark	greinanlegar	engin hætta		687065	652272
3280-251		tóft	heyttóft	vel greinanlegar	engin hætta		687134	652173
3280-252		tóft	heyttóft	vel greinanlegar	engin hætta		687179	652232
3280-253	Kirkjuhólar	heimild	kirkja	ómetið				
3280-254	Skemmuhóll	heimild	skemma	ómetið				
3280-255		heimild	beitarhús	ómetið				
3280-256	Skálakross	heimild	landamerki	ómetið				
3280-257	Arnarhóll	sögustaður	óþekkt	ómetið				
3280-258	Steinka	heimild	landamerki	ómetið				
3280-259		heimild	óþekkt	ómetið				
3280-260	Heimari-Búðir	heimild	sjóbúð	ómetið				
3280-261	Ytri-Búðir	heimild	sjóbúð	ómetið				
3280-262		hleðsla	vörslugarður	vel greinanlegar	engin hætta		688832	654174
3280-263		niðurgroftur	framræsla	vel greinanlegar	engin hætta		688795	654160
3280-264		niðurgroftur	framræsla	vel greinanlegar	engin hætta		688746	654105
3280-265	Helgimundarbær?	tóft	híbýli, útihús	vel greinanlegar	engin hætta		689907	654751
3280-266	Jóelskofi?	dæld	híbýli	illgreinanlegar	engin hætta		689963	654715
3280-267	Tryggvakofi, Brekka?	dæld	híbýli	illgreinanlegar	engin hætta		689935	654688

Hnitaskrá 3280, Skálar

Nr.	Sérheiti	Tegund	Hlutverk	Ástand	Hættumat	Hættuorsök	Austun	Norðun
3280-268	Valdabær?	dæld	híbýli	illgreinanlegar	engin hætta		689825	654697
3280-269		niðurgröftur-hleðsla	híbýli, óþekkt	greinanlegar	engin hætta		689857	654694
3280-270		hleðsla	girðing	vel greinanlegar	engin hætta		689934	654721
3280-271		hleðsla	matjurtagarður	vel greinanlegar	engin hætta		689858	654719
3280-272		hleðsla	matjurtagarður	vel greinanlegar	engin hætta		689919	654725
3280-273		hleðsla	matjurtagarður	vel greinanlegar	engin hætta		689934	654657
3280-274	Oddi	húsgrunnur	híbýli	vel greinanlegar	engin hætta		689961	654652
3280-275		dæld	híbýli, fjós	greinanlegar	engin hætta		689982	654617
3280-276	Tótu- og Ragnarshús	húsgrunnur	híbýli	vel greinanlegar	engin hætta		689852	654585
3280-277		tóft	óþekkt, útihús	vel greinanlegar	engin hætta		689862	654593
3280-278		tóft	óþekkt, útihús	vel greinanlegar	engin hætta		689856	654608
3280-279		steinsteypa	brunnur	vel greinanlegar	engin hætta		689844	654665
3280-280		niðurgröftur	framræsla	vel greinanlegar	engin hætta		689848	654635
3280-281	Hof	húsgrunnur	híbýli	vel greinanlegar	engin hætta		689768	654732
3280-282		tóft	óþekkt, útihús	vel greinanlegar	engin hætta		689765	654751
3280-283	Sólvangur	hús	híbýli	vel greinanlegar	engin hætta		689819	654569
3280-284	Hús Fanneyjar og Þorláks	húsgrunnur	híbýli	vel greinanlegar	engin hætta		689811	654547
3280-285	Hvíta húsið?	húsgrunnur	híbýli	vel greinanlegar	engin hætta		689922	654561
3280-286	Hvíta húsið?	tóft	óþekkt, híbýli	vel greinanlegar	engin hætta		689900	654542
3280-288		niðurgröftur	framræsla	vel greinanlegar	engin hætta		689919	654624
3280-289		niðurgröftur	mógrafir	vel greinanlegar	engin hætta		689876	654536
3280-290		niðurgröftur	mógrafir	vel greinanlegar	engin hætta		689926	654579
3280-291		hleðsla	brú	vel greinanlegar	hætta	landbrot	689946	654568
3280-292		tóft	óþekkt	greinanlegar	hætta	landbrot	689729	654490
3280-293	Sólbakki	húsgrunnur	híbýli, verslunarhús	vel greinanlegar	engin hætta		689703	654509
3280-294	Sæból, Jónshús	húsgrunnur	híbýli	vel greinanlegar	engin hætta		689692	654619
3280-295		gata, hleðsla	leið	vel greinanlegar	engin hætta		689729	654552
3280-296		niðurgröftur-hleðsla	brunnur	vel greinanlegar	engin hætta		689770	654589
3280-297		niðurgröftur	framræsla	vel greinanlegar	engin hætta		689727	654586
3280-298		dæld, þúst	óþekkt	illgreinanlegar	engin hætta		689677	654625

Hnitaskrá 3280, Skálar

Nr.	Sérheiti	Tegund	Hlutverk	Ástand	Hættumat	Hættuorsök	Austun	Norðun
3280-299		tóft	útihús	greinanlegar	engin hætta		689678	654642
3280-300		niðurgroftur	framræsla	greinanlegar	engin hætta		689717	654566
3280-301		tóft	óþekkt	vel greinanlegar	engin hætta		689593	654612
3280-302		tóft	útihús, híbýli	vel greinanlegar	engin hætta		689629	654626
3280-303	Efri-Skálar, Nýju-Skálar	tóft, steinsteypa	híbýli	vel greinanlegar	engin hætta		689730	654697
3280-304		þúst	óþekkt, útihús	vel greinanlegar	engin hætta		689744	654712
3280-305		niðurgroftur	óþekkt	vel greinanlegar	engin hætta		689719	654682
3280-306		niðurgroftur, tóft	óþekkt	greinanlegar	engin hætta		689719	654711
3280-307		tóft	útihús	vel greinanlegar	engin hætta		689717	654691
3280-308		tóft	útihús	greinanlegar	engin hætta		689708	654695
3280-309		niðurgroftur	óþekkt	vel greinanlegar	engin hætta		689665	654669
3280-310		tóft	óþekkt, útihús	vel greinanlegar	engin hætta		689705	654674
3280-311		tóft	óþekkt	greinanlegar	engin hætta		689741	654676
3280-312	Bakki?	tóft	híbýli	vel greinanlegar	engin hætta		689492	654563
3280-313	Betlehem?	tóft	híbýli	vel greinanlegar	engin hætta		689517	654565
3280-314		húsgrunnur, hleðsla	óþekkt	vel greinanlegar	engin hætta		689505	654566
3280-315	Öfund, Bær Magnúsar Guðbrandssonar, Árbær	tóft	híbýli, fjárhús	vel greinanlegar	engin hætta		689513	654633
3280-316		tóft	útihús, híbýli	vel greinanlegar	engin hætta		689485	654591
3280-317		niðurgroftur-hleðsla	brunnur	vel greinanlegar	engin hætta		689495	654585
3280-318		niðurgroftur-hleðsla	brunnur	vel greinanlegar	engin hætta		689491	654638
3280-319	Sigurveigarhús, Björns Brimarshús	húsgrunnur	híbýli	vel greinanlegar	engin hætta		689257	654508
3280-320		hleðsla	skrúðgarður	vel greinanlegar	engin hætta		689260	654500
3280-321		tóft	óþekkt, útihús	vel greinanlegar	engin hætta		689248	654532
3280-322	Laufás	tóft	híbýli	vel greinanlegar	engin hætta		689422	654750
3280-323		tóft	útihús	vel greinanlegar	engin hætta		689408	654752
3280-324		tóft	fjárhús	vel greinanlegar	engin hætta		689353	654791
3280-325	Kríustaðir?	tóft	híbýli	vel greinanlegar	engin hætta		689375	654579
3280-326	Strandhöfn?	tóft, dæld	óþekkt, híbýli	greinanlegar	engin hætta		689399	654589
3280-327		tóft	fjárhús	vel greinanlegar	hætta	landbrot	689400	654548
3280-328		niðurgroftur	mógrafir	vel greinanlegar	engin hætta		689445	654672

Hnitaskrá 3280, Skálar

Nr.	Sérheiti	Tegund	Hlutverk	Ástand	Hættumat	Hættuorsök	Austun	Norðun
3280-329		tóft	mótóft	vel greinanlegar	engin hætta		689418	654711
3280-330		niðurgröftur	mógrafir	vel greinanlegar	engin hætta		689354	654820
3280-331		vegur, gata	leið	vel greinanlegar	hætta	landbrot	689426	654570
3280-332		tóft	mylla	vel greinanlegar	engin hætta		689365	654859
3280-333		varða	kennimark	vel greinanlegar	engin hætta		689294	654733
3280-334		hleðsla	matjurtagarður	vel greinanlegar	engin hætta		689345	654666
3280-335		tóft	óþekkt	vel greinanlegar	engin hætta		689377	654678
3280-336		hleðsla	vörslugarður, nátthagi	vel greinanlegar	engin hætta		689386	654649
3280-337		niðurgröftur	framræsla	vel greinanlegar	engin hætta		689448	654643
3280-338		niðurgröftur	framræsla	vel greinanlegar	engin hætta		689436	654595
3280-339		niðurgröftur	framræsla	vel greinanlegar	engin hætta		689434	654622
3280-340		tóft	mótóft	vel greinanlegar	engin hætta		689365	654640
3280-341		tóft	mótóft	vel greinanlegar	engin hætta		689369	654613
3280-342		tóft	óþekkt	vel greinanlegar	engin hætta		689359	654561
3280-343		tóft	óþekkt, útihús	vel greinanlegar	engin hætta		689210	654518
3280-344		niðurgröftur	óþekkt	vel greinanlegar	engin hætta		689087	654412
3280-345		hús	óþekkt, híbýli	vel greinanlegar	engin hætta		689050	654378
3280-346		hleðsla	óþekkt	vel greinanlegar	engin hætta		689082	654379
3280-347	Íshús Öldufélagsins	húsgrunnur	íshús	vel greinanlegar	mikil hætta	landbrot	689885	654514
3280-348		tóft	óþekkt	greinanlegar	mikil hætta	landbrot	689900	654526
3280-349		tóft	óþekkt	greinanlegar	mikil hætta	landbrot	689920	654542
3280-350		tóft	sjóbúð	greinanlegar	mikil hætta	landbrot	689940	654557
3280-351	Bifröst	húsgrunnur	verbúð	greinanlegar	hætta	landbrot	689851	654496
3280-352		steinsteypa	bryggja	vel greinanlegar	engin hætta		689783	654471
3280-353		heimild	lending	ómetið			689787	654447
3280-354		steinsteypa	varnargarður	vel greinanlegar	hætta	landbrot	689799	654443
3280-355		varða	kennimark	heillegar	engin hætta		689680	654507
3280-356		varða	kennimark	heillegar	engin hætta		689757	654846
3280-357		steinsteypa, húsgrunnur	óþekkt	greinanlegar	engin hætta		689779	654506
3280-358		hleðsla	leið	greinanlegar	engin hætta		689778	654497

Hnitaskrá 3280, Skálar

Nr.	Sérheiti	Tegund	Hlutverk	Ástand	Hættumat	Hættuorsök	Austun	Norðun
3280-359		húsgrunnur	frystihús	vel greinanlegar	engin hætta		689781	654515
3280-360		niðurgroftur	veita	vel greinanlegar	engin hætta		689626	654643
3280-361		húsgrunnur	óþekkt	greinanlegar	engin hætta		689767	654518
3280-362		niðurgroftur	framræsla	vel greinanlegar	engin hætta		689772	654523
3280-363		tóft	óþekkt, útihús	greinanlegar	engin hætta		689769	654527
3280-364		húsgrunnur	óþekkt	vel greinanlegar	engin hætta		689775	654539
3280-365		steinsteypa	bræðsluhús	vel greinanlegar	hætta	landbrot	689800	654476
3280-366		tréverk	ker	greinanlegar	engin hætta		689796	654486
3280-367		tréverk	ker	greinanlegar	engin hætta		689789	654484
3280-368		niðurgroftur	óþekkt	vel greinanlegar	engin hætta		689806	654495
3280-369		tréverk	óþekkt, brú	greinanlegar	engin hætta		689812	654500
3280-370		niðurgroftur	óþekkt	greinanlegar	engin hætta		689819	654503
3280-371	Bankahúsloftið	húsgrunnur	fiskverkunarhús	vel greinanlegar	mikil hætta	landbrot	689765	654483
3280-372		húsgrunnur	óþekkt, verbúð	vel greinanlegar	mikil hætta	landbrot	689749	654489
3280-373		húsgrunnur, hleðsla	óþekkt	vel greinanlegar	mikil hætta	landbrot	689738	654488
3280-374		niðurgroftur	óþekkt	vel greinanlegar	engin hætta		689732	654531
3280-375		heimild	lending	ómetið			689466	654541
3280-376		heimild	lending	ómetið			689517	654541
3280-377		varða	kennimark	heillegar	engin hætta		689260	654584
3280-378		tóft	óþekkt	vel greinanlegar	engin hætta		689480	654560
3280-379		tóft	óþekkt	greinanlegar	engin hætta		689477	654597
3280-380		hleðsla	óþekkt	vel greinanlegar	hætta	landbrot	689495	654543
3280-381		tóft	íshús	vel greinanlegar	mikil hætta	landbrot	689485	654573
3280-382		tóft	íshús, sjóbúð	vel greinanlegar	mikil hætta	landbrot	689438	654555
3280-383		hleðsla, steinsteypa	fiskplan	vel greinanlegar	hætta	landbrot	689455	654560
3280-384		tóft	verbúð	vel greinanlegar	mikil hætta	landbrot	689433	654537
3280-385	Stefánshús	húsgrunnur	verbúð	vel greinanlegar	engin hætta		689378	654549
3280-386		tóft	íshús	vel greinanlegar	mikil hætta	landbrot	689148	654447
3280-387		tóft	íshús	vel greinanlegar	mikil hætta	landbrot	689000	654288
3280-388		hleðsla	grafreitir	heillegar	engin hætta		688116	653299

Hnitaskrá 3280, Skálar

Nr.	Sérheiti	Tegund	Hlutverk	Ástand	Hættumat	Hættuorsök	Austun	Norðun
3280-389		heimild	brú	sést ekki			689453	654576
3280-390		gata	leið	greinanlegar	engin hætta		689655	655063
3280-391		gata	leið	greinanlegar	engin hætta		689489	655727
3280-392		heimild	óþekkt	sést ekki			689813	654528
3280-393		niðurgroftur	veita, framræsla	vel greinanlegar	engin hætta		689497	654554